

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ, ΣΛΑΒΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΑΝΩΤΑΤΗ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗΣΧΟΛΗ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΙΣ

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΛΙΤΣΑΣ, ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

Διπλωματική Εργασία

**«ΟΙ ΤΟΥΡΚΟ – ΑΡΑΒΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΞΕΓΕΡΣΗ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ
ΤΑΧΡΙΡ: ΜΙΑ ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ»**

ΤΟΥ

ΔΟΜΟΥΧΤΣΙΔΗ ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ

Δεκέμβριος 2021

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΗ ΚΕΝΗ

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάστηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου.»

Ημερομηνία 10 Δεκ 21

Ο Δηλών

Στυλιανός Δομουχτσίδης

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΗ ΚΕΝΗ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία φιλοδοξεί να προσεγγίσει συνολικά τις τουρκο-αραβικές σχέσεις μετά τα γεγονότα της πλατείας Ταχρίρ και να εξαχθούν κάποια χρήσιμα συμπεράσματα. Αρχικά, γίνεται αναφορά στην έναρξη της Αραβικής Άνοιξης με μία σύντομη ιστορική αναδρομή ειδικότερα των γεγονότων της πλατείας Ταχρίρ στην Αίγυπτο και παρουσιάζονται οι επιπτώσεις αυτού του τεράστιου ξεσηκωμού του αραβικού κόσμου. Ακολούθως, αναλύεται ο όρος πολιτικό Ισλάμ και ο ρόλος που έπαιξε στην Αραβική Άνοιξη. Παρουσιάζεται το δόγμα του νέο-οθωμανισμού με εκφραστή τον, Αχμέτ Νταβούτογλου που μέσα από το βιβλίο του «Το Στρατηγικό Βάθος, Η Διεθνής Θέση της Τουρκίας», εισήγαγε το «στρατηγικό βάθος» και την «πολιτική των μηδενικών προβλημάτων», αποτελώντας τους πυλώνες στήριξης της εξωτερικής πολιτικής αλλά και της υψηλής στρατηγικής της Τουρκίας. Μέσω αυτής της πολιτικής προσπαθεί να εκμεταλλευτεί στο μέγιστο βαθμό τους συντελεστές ισχύος, τους οποίους διαθέτει η χώρα για την αύξηση της ισχύος της. Τέλος, αναλύονται οι σχέσεις της Τουρκίας με τον Αραβικό κόσμο για κάθε χώρα ξεχωριστά γιατί δεν είναι σε όλες τις χώρες ίδιες και εξάγονται χρήσιμα συμπεράσματα που αποδεικνύουν τα σχέδια της Τουρκικής Εξωτερικής Πολιτικής (Τ.Ε.Π.).

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΗ ΚΕΝΗ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΟΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
ΓΕΝΙΚΑ	7
ΣΚΟΠΟΣ	8
ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΕΙΣ	8
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ΑΡΑΒΙΚΗ ΑΝΟΙΞΗ	10
ΕΝΑΡΞΗ ΑΡΑΒΙΚΗΣ ΑΝΟΙΞΗΣ	10
ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΤΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑΣ ΤΑΧΡΙΡ	12
ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΑΡΑΒΙΚΗ ΑΝΟΙΞΗ	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΙΣΛΑΜ	17
ΓΕΝΙΚΑ	17
ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΙΣΛΑΜ ΚΑΙ ΑΡΑΒΙΚΗ ΑΝΟΙΞΗ	19
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ	21
ΝΕΟΘΩΜΑΝΙΣΜΟΣ - ΔΟΓΜΑ ΝΤΑΒΟΥΤΟΓΛΟΥ	22
ΙΣΧΥΣ	26
ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΙΣΧΥΟΣ	27
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΜΕ ΤΟΝ ΑΡΑΒΙΚΟ ΚΟΣΜΟ	29
ΑΙΓΥΠΤΟΣ	30
ΛΙΒΥΗ	35
ΣΥΡΙΑ	40
ΚΑΤΑΡ	46
ΣΑΟΥΔΙΚΗ ΑΡΑΒΙΑ	53
ΗΝΩΜΕΝΑ ΑΡΑΒΙΚΑ ΕΜΙΡΑΤΑ	59
ΛΟΙΠΕΣ ΑΡΑΒΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ	66
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	73
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	76
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	77

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΓΕΝΙΚΑ

Ο αραβικός κόσμος συνιστά ένα πολυτάραχο και συνεχώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον κυρίως σε κοινωνικό, πολιτικό, οικονομικό, ενεργειακό και περιβαλλοντικό επίπεδο. Οι εξελίξεις που λαμβάνουν χώρα τα τελευταία χρόνια στην περιοχή της Βόρειας Αφρικής, αλλά και γενικότερα της Μέσης Ανατολής, ανάγκασαν για άλλη μία φορά το διεθνές σύστημα να εστιάσει την προσοχή του σε αυτή την περιοχή του πλανήτη. Οι σημαντικές πολιτειακές ανατροπές που συντελέστηκαν στην Τυνησία, την Λιβύη και την Αίγυπτο, κατά κύριο λόγο, ο συνεχιζόμενος εμφύλιος πόλεμος στην Συρία και το παρατεινόμενο αδιέξοδο του παλαιστινιακού προβλήματος, που με μία δόση υπερβολικής αισιοδοξίας ονομάστηκαν «Αραβική Άνοιξη».

Ως «Αραβική Άνοιξη», στη γεωπολιτική εννοούμε τις διαδηλώσεις και λαϊκές επαναστάσεις στις Αραβικές χώρες της ευρύτερης Μέσης Ανατολής, και της Βόρειας Αφρικής που πραγματοποιήθηκαν τον Ιανουάριο 2011 και μετά, δηλαδή το επαναστατικό λαϊκό κύμα που βρίσκεται ακόμη σε εξέλιξη, στις χώρες αυτές¹. Η Τουρκία, ήταν εκείνη που έσπευσε να επωφεληθεί, επιχειρώντας να παίξει το ρόλο περιφερειακής δύναμης στην περιοχή. Η τουρκική πολιτική στο χώρο αυτό αποτελούσε πάντα μία ιδιαίτερη πτυχή της τουρκικής διπλωματίας, καθώς η συγκεκριμένη περιοχή εντασσόταν πάνω στο γενικότερο γεωγραφικό ζωτικό προσανατολισμό της

Η διείδυση της τουρκικής διπλωματίας και πολιτικής δεν είναι πάντα επιτυχημένη παρόλα αυτά φανερώνει μία δυναμική η οποία δεν θα εξανεμιστεί τόσο εύκολα. Τα βασικά εργαλεία παρουσίας και επιβολής των τουρκικών συμφερόντων αποτέλεσαν και αποτελούν ο συνδυασμός με την πάντα παρούσα κεμαλική διάσταση, το Ισλάμ και την οθωμανική κληρονομιά. Είναι μία τακτική και είναι δόγμα πολιτικής το οποίο συνεχίζεται μέχρι και σήμερα δημιουργώντας νέες συνθήκες και δεδομένα.

Από το 2002 μετά την εκλογική νίκη του Κόμματος Δικαιοσύνης και Ανάπτυξη (Adalet ve Kalkinma Partisi- AKP) είναι αδύνατο να αναφερθεί κάποιος στην εξωτερική πολιτική της Τουρκίας δίχως να κάνει αναφορά στον Αχμέτ Νταβούτογλου που εισάγει το δόγμα του «Νεοοθωμανισμού» μέσω του βιβλίου του και «Το Στρατηγικό Βάθος, Η Διεθνής Θέση της Τουρκίας». Είναι μια πολιτική που ακολουθείται και στοχεύει να αναδειχθεί- ανακηρυχτεί

¹ Σεμινάριο ΑΔΙΣΠΟ, «Η Αραβική Άνοιξη και οι Επιπτώσεις της για την Ελλάδα και την Ευρύτερη Περιοχή», σελ 15.

μεγάλη περιφερειακή δύναμη διαδραματίζοντας πρωταγωνιστικό ρόλο στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου.

ΣΚΟΠΟΣ

Σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι η μελέτη του φαινομένου της «Αραβικής Άνοιξης» και η προσπάθεια επιρροής της Τουρκίας, με πρωταγωνιστή την τουρκική εξωτερική πολιτική, στα νέα ισλαμικά καθεστάτα τα οποία εμφανίστηκαν, προκειμένου να προάγει την εικόνα της χώρας ως περιφερειακή υπερδύναμη και ως χώρα μοντέλου στον αραβικό κόσμο, με κυρίαρχο στοιχείο την προσαρμογή της εξωτερικής πολιτικής της Τουρκίας αναλόγως της εξέλιξης.

ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ

Για την εκπόνηση της παρούσας διπλωματικής εργασίας έχουν τεθεί οι παρακάτω προϋποθέσεις:

α. Η εξωτερική πολιτική της Τουρκίας θα παραμείνει προσηλωμένη στις αρχές του δόγματος του Νέο-οθωμανισμού, έτσι όπως αυτές αναλύονται στο έργο του πρώην πρωθυπουργού της Τουρκίας Αχμέτ Νταβούτογλου «Το Στρατηγικό Βάθος, η Διεθνής Θέση της Τουρκίας», συνεχίζοντας την προσπάθεια της να αναδειχθεί περιφερειακή δύναμη.

β. Η Τουρκία δεν θα γίνει μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο εγγύς μέλλον.

γ. Η σταθερότητα των καθεστώτων των αραβικών χωρών θα συνεχίσει να είναι υπό αμφισβήτηση, με παράλληλη ενδυνάμωση των ισλαμιστικών κινημάτων και η εστία της αναταραχής θα παραμείνει προς το παρόν εντοπισμένη στην Μέση Ανατολή.

δ. Το ευρύτερο διεθνές περιβάλλον σε επίπεδο υφισταμένων διεθνών οργανισμών και συγκεκριμένων συμμαχιών δεν θα μεταβληθεί.

ε. Οι υδρογονάνθρακες και τα παράγωγά τους, θα εξακολουθήσουν να αποτελούν την κύρια πηγή ενέργειας παγκοσμίως. Ο ανταγωνισμός για τον έλεγχο της παραγωγής και των δρόμων μεταφοράς τους στον Καύκασο, στη Μέση Ανατολή και τη Βόρεια Αφρική, θα συνεχίσει αυξανόμενος.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Αρχικά γίνεται μια αναφορά στην έναρξη της Αραβικής Άνοιξης από το τυχαίο περιστατικό του μικροπωλητή στην Τυνησία και στη συνέχεια γίνεται μια ιστορική αναδρομή στα γεγονότα που διαδραματίστηκαν στην πλατεία Ταχρίρ του Καίρου και τέλος γίνεται

αναφορά στο φαινόμενο «Αραβική Άνοιξη». Στο δεύτερο κεφάλαιο, δίνεται ο ορισμός του «Πολιτικού Ισλάμ» και ακολούθως η επίδραση που έχει στην Αραβική Άνοιξη και το κέρδος που αποκομίζει μετά από την επανάσταση του Αραβικού κόσμου. Στο τρίτο κεφάλαιο, αναλύεται η τουρκική εξωτερική πολιτική στηριζόμενη στην ιδεολογία του «Νέο-οθωμανισμού», ο οποίος παρουσιάζεται στο βιβλίο του καθηγητή Αχμέτ Νταβούτογλου «Το Στρατηγικό Βάθος, η Διεθνής Θέση της Τουρκίας», αναλύεται ο ορισμός της ισχύος και οι συντελεστές ισχύος, όπως δίνονται στο παραπάνω βιβλίο. Στο επόμενο κεφάλαιο, αναλύονται οι σχέσεις της Τουρκίας με τον Αραβικό κόσμο. Οι σχέσεις της Τουρκίας είναι διαφορετικές με κάθε χώρα για το λόγο αυτό χωρίζονται σε υποκεφάλαια. Αρχικά αναλύονται με τις χώρες που «έπληξε» η Αραβική Άνοιξη (Αίγυπτο – Λιβύη – Συρία), ακολούθως αναλύονται οι σχέσεις με χώρες όπως Κατάρ – Σαουδική Αραβία – Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και ολοκληρώνεται το κεφάλαιο με τις χώρες που παρουσιάζουν το λιγότερο ενδιαφέρον. Τέλος, εξάγονται χρήσιμα συμπεράσματα για τις τουρκο-αραβικές σχέσεις όπως εξελίσσονται μετά από τα αιματηρά γεγονότα της πλατείας Ταχρίρ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ΑΡΑΒΙΚΗ ΑΝΟΙΞΗ

ΕΝΑΡΞΗ ΑΡΑΒΙΚΗΣ ΑΝΟΙΞΗΣ

Ήταν 17 Δεκεμβρίου του 2010 όταν ο 26χρονος Μοχάμεντ Μπουαζίζι² τριγυρνούσε στους δρόμους της πόλης Σιντί Μπουζίντ της Τυνησίας, πουλώντας λαχανικά απ' το καρότσι του. Στις 10.30 το πρωί, μία αστυνομικός τον σταμάτησε και του έκοψε πρόστιμο, επειδή δεν είχε άδεια για το καρότσι. Ο Μπουαζίζι δεν είχε τα χρήματα να πληρώσει τους υπεύθυνους ώστε να μη του κόψουν πρόστιμο και έτσι έδωσε μόνο τα 10 δηνάρια, που ήταν επίσημο αντίτιμο για το πρόστιμο. Το ποσό ήταν σημαντικό για τον μικροπωλητή, καθώς αντιστοιχούσε με την είσπραξη της ημέρας.

Η οικογένεια του Μπουαζίζι υποστήριξε ότι η αστυνομικός, Φαϊντά Χαμντί, κατάσχεσε τις ηλεκτρονικές ζυγαριές που είχε μαζί του. Τον έφτυσε κατάμουτρα. Τον χαστούκισε, έριξε την πραμάτεια του στο έδαφος και έβρισε τον νεκρό πατέρα του. Μετέπειτα αυτόπτες μάρτυρες είπαν ότι δεν ήταν η Χαμντί εκείνη που προέβη σε αυτές τις ενέργειες, αλλά οι συνάδελφοί της.

Ο Μπουαζίζι απευθύνθηκε στον διοικητή της αστυνομίας για να πάρει πίσω τις ζυγαριές και να καταγγείλει τη συμπεριφορά της αστυνομικού. Ο διοικητής δεν τον δέχθηκε ποτέ, ακόμα κι όταν ο νεαρός μικροπωλητής ακούστηκε να λέει: «Θα καώ ζωντανός, αν δεν με δει». Πλέον, είχε φτάσει στα όριά του καθώς τα έσοδα απ' την πώληση λαχανικών συντηρούσαν την οχταμελή οικογένειά του και χωρίς αυτά, το μέλλον τους ήταν αβέβαιο. Πήγε αμέσως και πήρε ένα μπιτόνι βενζίνη απ' το κοντινότερο βενζινάδικο. Επέστρεψε στο γραφείο του διοικητή και στάθηκε στη μέση του δρόμου, διακόπτοντας την κίνηση. Περιλούστηκε με βενζίνη και φώναξε σπαρακτικά: «Πώς περιμένετε να ζήσω;». Χωρίς δισταγμό, αυτοπυρπολήθηκε. Μέχρι να καταφέρουν οι περαστικοί να σβήσουν τη φωτιά, είχε καεί σε όλο το σώμα. Τον μετέφεραν στο νοσοκομείο όπου ξεψύχησε μετά από 18 μέρες. Ήταν 4 Ιανουαρίου του 2011.

Μετά την αυτοπυρπόληση του Μπουαζίζι κι ενώ χαροπάλευε στο νοσοκομείο, ξέσπασαν μαζικές διαδηλώσεις σε όλη την Τυνησία. Ένα κίνημα διαμαρτυρίας, που ονομάστηκε «Επανάσταση γιασεμιού» στα μέσα ενημέρωσης, εξαπλώθηκε γρήγορα σε όλη τη χώρα³. Στη διάρκεια των διαδηλώσεων αυτών τουλάχιστον 219 άνθρωποι φέρεται να

² <https://www.in.gr/2021/09/25/plus/mpouazizi-o-mikropolitis-pou-aytopyrgolithike-gia-na-anapsei-ti-floga-tis-aravikis-anoiksis>

³ <https://odeth.eu/αραβική-άνοιξη-τι-ήταν-εν-τέλει-και-ποι/>

έχουν σκοτωθεί. Ειδικότερα, σε ανακοίνωση της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ αναφέρθηκε ότι 219 άτομα σκοτώθηκαν και 510 τραυματίστηκαν στη διάρκεια των βίαιων επεισοδίων που οδήγησαν στην πτώση του προέδρου Ζιν Ελ Αμπιντίν Μπεν Άλι στις 14 Ιανουαρίου 2011. Εξ αυτών οι 147 πέθαναν στο δρόμο και οι υπόλοιποι 72 στις φυλακές⁴.

Στις 14 Ιανουαρίου του 2011 ο πρόεδρος της χώρας Μπεν Αλί εγκατέλειψε την Τυνησία και κατέφυγε στη Σαουδική Αραβία. Την εξουσία ανέλαβε ο μέχρι τότε πρωθυπουργός Μοχάμεντ Γκανουσί. Στις 28 Ιανουαρίου 2011 άρχισαν διαδηλώσεις με αίτημα και την παραίτηση του Γκανουσί⁵. Δέκα μέρες μετά τον θάνατο του μικροπωλητή, ο Πρόεδρος της Τυνησίας, Μπεν Αλί, εγκατέλειψε τη χώρα. Από την Τυνησία, η επανάσταση εξαπλώθηκε σε όλο τον αραβικό κόσμο.

Έτσι, το παράδειγμα της Τυνησίας ενέπνευσε και άλλα αραβικά κράτη να βγουν στους δρόμους και να εκφράσουν την «χόγκρα»⁶, για τα καθεστώτα που είχαν εγκαθιδρυθεί μετά την περίοδο της αποικιοκρατίας. Μέχρι τον Φεβρουάριο του 2011, εκδηλώθηκαν εξεγέρσεις στην Αίγυπτο και το Μπαχρέιν, έπεσαν κυβερνήσεις και ξέσπασε εμφύλιος πόλεμος στη Λιβύη, τη Συρία και την Υεμένη, με το σύνθημα: «ο λαός θέλει την πτώση του καθεστώτος». Ακόμα, μεγάλες διαμαρτυρίες έλαβαν χώρα στην Αλγερία, το Ιράν, το Ιράκ, την Ιορδανία, το Μαρόκο και το Ομάν, καθώς και μικρότερες στο Τζιμπουτί, το Κουβέιτ, τον Λίβανο, τη Μαυριτανία, τη Σαουδική Αραβία και το Σουδάν⁷.

Τα γεγονότα που διαδραματίστηκαν στην Τυνησία ήταν το έναυσμα να βγουν στους δρόμους ο λαός στη Βόρεια Αφρική και στη Μέση Ανατολή και να εκφράσει την οργή κατά τα δικτατορικά καθεστώτα, εκδηλώνοντας παρόμοιες διαδηλώσεις όπου στη συνέχεια να ξεσπάσουν επαναστάσεις. Μέχρι τον Φεβρουάριο του 2011, εκδηλώθηκαν εξεγέρσεις στην Αίγυπτο και το Μπαχρέιν, έπεσαν κυβερνήσεις και ξέσπασε εμφύλιος πόλεμος στη Λιβύη, τη Συρία και την Υεμένη, με το σύνθημα: «ο λαός θέλει την πτώση του καθεστώτος». Ακόμα, μεγάλες διαμαρτυρίες έλαβαν χώρα στην Αλγερία, το Ιράν, το Ιράκ, την Ιορδανία, το Μαρόκο και το Ομάν, καθώς και μικρότερες στο Τζιμπουτί, το Κουβέιτ, τον Λίβανο, τη Μαυριτανία, τη Σαουδική Αραβία και το Σουδάν.⁸

Αυτές οι επαναστάσεις- εξεγέρσεις, ονομάστηκαν «Αραβική Άνοιξη» και επέφεραν την πτώση πολλών δικτατόρων – μοναρχών, όπως ο Μουαμάρ Καντάφι στη Λιβύη και ο

⁴ [https:// odeth.eu/η-λήθη-της-αραβικής-άνοιξης-και-οι-λίθο](https://odeth.eu/η-λήθη-της-αραβικής-άνοιξης-και-οι-λίθο)

⁵ <https://www.thetoc.gr/diethni/article/allaksa-tin-istoria-tis-tunisi-as-kai-twra-to-metaniwnw>

⁶ Το λένε στη γλώσσα τους το αίσθημα της ταπείνωσης από τους ισχυρούς

⁷ [https:// odeth.eu/η-λήθη-της-αραβικής-άνοιξης-και-οι-λίθο](https://odeth.eu/η-λήθη-της-αραβικής-άνοιξης-και-οι-λίθο)

⁸ [https:// odeth.eu/η-λήθη-της-αραβικής-άνοιξης-και-οι-λίθο](https://odeth.eu/η-λήθη-της-αραβικής-άνοιξης-και-οι-λίθο)

Χόσνι Μουμπάρακ στην Αίγυπτο. Στη Συρία, η επανάσταση των πολιτών εναντίον του Μονάρχη Μπασάρ αλ Άσαντ οδήγησε την χώρα σε εμφύλιο πόλεμο με ολέθριες συνέπειες για τη χώρα.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΤΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑΣ ΤΑΧΡΙΡ

Επόμενη χώρα που επηρέασε η Αραβική Άνοιξη ήταν η Αίγυπτος με αποτέλεσμα να φύγει από την εξουσία ο δικτάτορας Χόσνι Μουμπάρακ αλλά και επόμενος αντικαταστάτης του και τελικά να κυβερνήσει την χώρα ο σημερινός πρόεδρος Αμπντέλ Φατάχ αλ Σίσι.

Η Αιγυπτιακή Επανάσταση του 2011⁹, γνωστή στους Αιγύπτιους ως Επανάσταση της 25ης Ιανουαρίου άρχισε στις 25 Ιανουαρίου 2011 και ήταν μέρος της Αραβικής Άνοιξης. Από τις 25 Ιανουαρίου ως και τις 11 Φεβρουαρίου του 2011, έγιναν σε πολλές πόλεις της Αιγύπτου διαδηλώσεις με κύριο αίτημα την παραίτηση του προέδρου Χόσνι Μουμπάρακ και συνθήματα κατά της φτώχειας, της διαφθοράς, της ακρίβειας, ειδικά στα τρόφιμα, της ανεργίας και της αστυνομικής βίας.

Την πρώτη ημέρα των διαδηλώσεων (25η Ιανουαρίου), που ονομάστηκε από τους οργανωτές «Ημέρα Οργής», σε συγκρούσεις των διαδηλωτών με την αστυνομία, σκοτώθηκαν, ένας αστυνομικός στο Κάιρο και δύο διαδηλωτές στο Σουέζ. Τις επόμενες ημέρες οι διαδηλώσεις συνεχίστηκαν και κορυφώθηκαν μετά την προσευχή της Παρασκευής 28 Ιανουαρίου οπότε χιλιάδες άνθρωποι συγκρούστηκαν με την αστυνομία, που χρησιμοποίησε και πλαστικές σφαίρες. Ο Αιγύπτιος πρόεδρος διέταξε να βγει στους δρόμους ο στρατός και ανακοίνωσε απαγόρευση της κυκλοφορίας από τις 18:00 μέχρι τις 07:00 τοπική ώρα, οι διαδηλωτές όμως αφήφισαν την απαγόρευση. Σύμφωνα με διεθνή δίκτυα το βράδυ της 28ης Ιανουαρίου οι νεκροί στην Αίγυπτο είχαν φτάσει τους 74 ενώ οι τραυματίες ξεπέρασαν τους 2000. Σύμφωνα με τα Ηνωμένα Έθνη (στις 6 Φεβρουαρίου 2011) οι νεκροί έχουν ξεπεράσει τους 300 ενώ οι επίσημες Αιγυπτιακές πηγές αναφέρουν ότι οι νεκροί είναι 11. Πηγή έμπνευσης για τους διαδηλωτές αποτέλεσαν τα γεγονότα στην Τυνησία που οδήγησαν στην παραίτηση του προέδρου, Μπεν Άλι και την αποχώρηση του από τη χώρα¹⁰.

Την 1η Φεβρουαρίου 2011, ο πρόεδρος Μουμπάρακ ανακοίνωσε ότι δεν θα έθετε ξανά υποψηφιότητα στις προεδρικές εκλογές. Οι διαδηλωτές απέρριψαν την πρότασή του για να παραμείνει ο ίδιος στην εξουσία μέχρι τις επόμενες εκλογές και απείλησαν με την εκδίωξή

⁹https://el.wikipedia.org/wiki/Αιγυπτιακή_επανάσταση_του_2011

¹⁰ https://el.wikipedia.org/wiki/Αιγυπτιακή_επανάσταση_του_2011

του. Την ίδια ημέρα έγινε πορεία περισσότερων από 1 εκατ. διαδηλωτών στην κεντρική πλατεία Ταχρίρ, στο Κάιρο¹¹.

Στις 2 Φεβρουαρίου, οπαδοί του Μουμπάρακ, μεταξύ των οποίων σύμφωνα με αυτόπτες μάρτυρες ήταν και άνδρες των δυνάμεων ασφαλείας με πολιτικά, καθώς και απλοί πολίτες που απειλήθηκαν ή δωροδοκήθηκαν για να πάρουν μέρος στη συγκέντρωση των οπαδών του Αιγύπτιου Προέδρου, επιτέθηκαν με σπαθιά, μαχαίρια και μπαστούνια κατά των διαδηλωτών που βρισκόταν στην πλατεία Ταχρίρ με αποτέλεσμα να σκοτωθούν πέντε άνθρωποι και να τραυματιστούν εκατοντάδες άλλοι. Μεταξύ των τραυματιών υπάρχουν και ξένοι δημοσιογράφοι. Οι διαδηλωτές έδωσαν στον Μουμπάρακ τελευταία διορία για να αποχωρήσει από την εξουσία την 4 Φεβρουαρίου, στην οποία δόθηκε η ονομασία «Παρασκευή της Αναχώρησης» (Friday of Departure), όποτε έγινε μεγάλη διαδήλωση μπροστά από το προεδρικό Μέγαρο¹².

Στις 11 Φεβρουαρίου, ο Αντιπρόεδρος Ομάρ Σουλεϊμάν ανακοίνωσε την παραίτηση του Μουμπάρακ και την ανάληψη της εξουσίας από το Ανώτατο Συμβούλιο των ενόπλων δυνάμεων. Ο Χόσνι Μουμπάρακ φαίνεται να έφυγε από το Κάιρο και να πήγε στη θερινή του κατοικία στο θέρετρο Σαρμ ελ Σείχ (*Sharm el-Sheikh*) στην Ερυθρά Θάλασσα. Αντιδρώντας στην παραίτηση του Μουμπάρακ, ο νομπελίστας Μοχάμεντ Ελ Μπαραντέι δήλωσε ότι "Αυτή είναι η σπουδαιότερη μέρα της ζωής μου. Η χώρα έχει απελευθερωθεί." Ο Μουμπάρακ ήταν Πρόεδρος της Αιγύπτου για σχεδόν 30 χρόνια¹³.

Κατά τις συμπλοκές με δυνάμεις της αστυνομίας σκοτώθηκαν από 300 ως 684 άτομα ανάμεσα στα οποία 135 διαδηλωτές, 12 αστυνομικοί, 12 δραπέτες της φυλακής και ένας διευθυντής φυλακών.

ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΑΡΑΒΙΚΗ ΑΝΟΙΞΗ

Τα εν λόγω γεγονότα δεν είναι όμοια, δεν ακολούθησαν τις ίδιες διαδικασίες, δεν είχαν την ίδια εξέλιξη, ούτε και την ίδια ακριβώς κατάληξη. Υπάρχουν, όμως, και κοινά χαρακτηριστικά μεταξύ τους. Το πρώτο είναι ότι γεωγραφικά έλαβαν χώρα σε κράτη της Βορείου Αφρικής, στα οποία κυριαρχεί το Αραβικό στοιχείο και το Ισλάμ. Το δεύτερο είναι ότι χαρακτηρίστηκαν, σε διαφορετικό βαθμό, από έκρηξη και χρήση βίας. Το τρίτο είναι ότι κυριάρχησε το αίτημα για περισσότερη δημοκρατία, καλύτερη διακυβέρνηση και σεβασμό

¹¹ https://el.wikipedia.org/wiki/Αιγυπτιακή_επανάσταση_του_2011

¹² https://el.wikipedia.org/wiki/Αιγυπτιακή_επανάσταση_του_2011

¹³ https://el.wikipedia.org/wiki/Αιγυπτιακή_επανάσταση_του_2011

των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Το τέταρτο είναι ότι τις έννοιες της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τις αντιλαμβάνονταν διαφορετικά οι κάθε λογής συμμετέχοντες στις κινητοποιήσεις, στις εκλογές ή στις ένοπλες συρράξεις, όπως και διαφορετικά τις αντιλαμβάνονταν ο μέσος, πλημμελώς ενημερωμένος, πολίτης της Ευρώπης ή της Βορείου Αμερικής. Το πέμπτο χαρακτηριστικό είναι το ενδιαφέρον άλλων δυνάμεων, περιφερειακών και μεγάλων, για τις εξελίξεις στις χώρες αυτές, καθώς, όπως είναι αυτονόητο, οι όποιες αλλαγές μπορούν να σημάνουν εξελίξεις, μπορεί να συνεπάγονται διαφοροποιήσεις στην εξωτερική συμπεριφορά των εν λόγω κρατών και ανακατατάξεις στη διεθνοπολιτική σκακιέρα της περιοχής. Τέλος, οι πολιτικές διεργασίες ούτε έχουν ολοκληρωθεί, ούτε θα ολοκληρωθούν σύντομα.¹⁴

Η αφορμή της Αραβικής Άνοιξης πρώτα στην Τυνησία και στη συνέχεια σχεδόν σε όλο το Αραβικό σύστημα ήταν η αυτοπυρπόληση του Μπουαζίζι. Αυτό το γεγονός όμως και παρ' όλη την τραγικότητα του δεν είναι αρκετό ώστε να ταράξει ένα τόσο ευρύ φαινόμενο πολιτειακών ανατροπών και βαθέων πολιτικών δειγμάτων η εξέλιξη του οποίου αποτελεί κορυφαία στιγμή για το μέλλον του Αραβικού κόσμου¹⁵.

Η Αραβική Άνοιξη ήταν ένα κύμα διαδηλώσεων και εξεγέρσεων για την προάσπιση της δημοκρατίας. Έλαβε χώρα στην περιοχή της Μέσης Ανατολής και στη Βόρεια Αφρική το 2010 και το 2011, προκαλώντας ορισμένα από τα παγιωμένα έως τότε αυταρχικά καθεστώτα της περιοχής και τους ανέγγιχτους αυταρχικούς ηγέτες. Τα αιτήματα των διαδηλωτών ήταν κυρίως οικονομικά και πολιτικά. Μολονότι, φαινόταν να έχουν ως στόχο την ίδρυση δημοκρατικών καθεστώτων, οι εξεγέρσεις οδήγησαν επίσης σε ένοπλες συγκρούσεις σε ορισμένες χώρες, ακόμα και σε εμφυλίους πολέμους. Αξιοσημείωτη ήταν και η άνοδος ισλαμικών πολιτικών κομμάτων αναδεικνύοντας τις διαχωριστικές τάσεις, που υπήρχαν στις κοινωνίες αυτές¹⁶.

Τα αίτια για τις εξεγέρσεις ήταν πολλά και σοβαρά. Στην μακροαίωνα ιστορία τους τα αραβικά κράτη αντιμετωπίζουν παραπλήσιες προκλήσεις, εφόσον εντάσσονται στην ίδια περιφερειακή ρύθμιση. Κατά τη διάρκεια του 2007 και του 2008 οι αραβικές χώρες ταλανίζονταν από την αύξηση των τιμών των σιτηρών και από την ξηρασία που είχε οδηγήσει ένα εκατομμύριο κατοίκους των ανατολικών επαρχιών στον δρόμο της εσωτερικής μετανάστευσης. Η ανεργία ήταν άλλο ένα από τα προβλήματα που μαστίζε τον αραβικό

¹⁴ Η. Κουσκουβέλης Η Αραβική Άνοιξη Μελέτες Διεθνών Σχέσεων Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις ΠΑΜΑΚ, 2012, σελ.116

¹⁵ Η. Κουσκουβέλης, 2012, όπ. σ. 116

¹⁶ [https:// odeth.eu/αραβική-άνοιξη-τι-ήταν-εν-τέλει-και-ποι/](https://odeth.eu/αραβική-άνοιξη-τι-ήταν-εν-τέλει-και-ποι/)

πληθυσμό, δικαιολογημένα αν λάβουμε υπόψη μας πως από ολόκληρο τον κόσμο, υπάρχει η χαμηλότερη συνεισφορά γυναικείου εργατικού δυναμικού. Μαζί με τη μείωση στην παραγωγή, η δημογραφική έκρηξη ήταν επίσης υπεύθυνη για την αύξηση της ανεργίας. Δεν θα μπορούσαν να λείπουν και τα πολιτικά αίτια, καθώς ο Άραβας πολίτης αγωνιζόταν για την εγκαθίδρυση των θεμελιωδών δικαιωμάτων τα οποία αποθαρρύνονταν συνεχώς. Παράλληλα η ανεξέλεγκτη προκατάληψη κατά των εθνοτικών και θρησκευτικών μειονοτήτων στην περιοχή, όπως των Κούρδων, ήταν μια από τις πιο σημαντικές αιτίες πίσω από την Αραβική Άνοιξη. Η διάκριση λόγω φύλου ήταν ένα σημαντικό θέμα στην περιοχή, καθώς οι γυναίκες δεν απολάμβαναν τα ίδια δικαιώματα με τους άντρες. Αποτέλεσμα, μια συνολική καχεξία των εθνικών αστικών τάξεων, μία καταλήστευση του εθνικού πλούτου καθώς και μία αδυναμία ένταξης της νεολαίας στην αγορά εργασίας¹⁷.

Ήταν αναμενόμενο να υπάρχει ανάμειξη των μεγάλων δυνάμεων. Στην πρώτη περίπτωση της Αιγύπτου οι ΗΠΑ, ενώ στην αρχή εμφανίζονταν υποστηρικτές του δημοκρατικού Ισλάμ, στη συνέχεια άρχισαν να χρηματοδοτούν όσους πρωτοστάτησαν στην ανατροπή του Αιγύπτιου προέδρου Μόρσι (Morsi), ο οποίος είχε διαδεχθεί τον Μουμπάρακ στην εξουσία. Από την άλλη η Κίνα και η Ρωσία προέβησαν σε έντονη υποστήριξη του καθεστώτος Καντάφι, καθώς είχαν μεγάλες επενδύσεις στην πλούσια σε πετρέλαιο χώρα της Λιβύης. Με την σειρά της η Ρωσία, έχοντας ισχυρά συμφέροντα, άρχισε να στηρίζει τον Σύριο ηγέτη Άσαντ ώστε να διατηρήσει την επιρροή της¹⁸.

Αξιολογώντας λοιπόν τις εξεγέρσεις αυτές η πρώτη και κύρια συνέπεια της Αραβικής Άνοιξης ήταν η απομάκρυνση των αυταρχικών καθεστώτων. Το Ομάν, η Σαουδική Αραβία, το Μαρόκο και το Μπαχρέιν προχώρησαν σε παραχώρηση κοινωνικών και οικονομικών δικαιωμάτων στους πολίτες τους. Ένας από τους σημαντικότερους θριάμβους της Αραβικής Άνοιξης ήταν η γέννηση του Άραβα πολίτη. Δεν είχε όμως μόνο θετικά αποτελέσματα αλλά και αρνητικά. Η Αραβική Άνοιξη προκάλεσε εμφύλιο πόλεμο στην Λιβύη και την Συρία καθώς και χάος και αναρχία που αποτέλεσαν έφορο έδαφος για την ανάπτυξη της τρομοκρατίας. Στην Τυνησία συνεχίζεται η αύξηση της ανεργίας και στην Αίγυπτο ο πρόεδρος Μόρσι δεν κατάφερε να δώσει λύσεις στα αιτήματα των επαναστατών. Στην Υεμένη η αστάθεια και η έλλειψη ειρήνης παραμένει και στο Μπαχρέιν δεν τέθηκε τέλος στην διαφθορά. Η άνοδος των ισλαμικών κομμάτων δεν έπαιξε σημαντικό ρόλο στην εξέγερση. Δεν είναι παράλογο λοιπόν που αρκετές φορές η «Αραβική Άνοιξη»

¹⁷ <https://odeth.eu/αραβική-άνοιξη-τι-ήταν-εν-τέλει-και-ποι/>

¹⁸ <https://odeth.eu/αραβική-άνοιξη-τι-ήταν-εν-τέλει-και-ποι/>

χαρακτηρίζεται από πολλούς «Αραβικός Χειμώνας», καθώς δεν κατάφερε να φέρει την πρόοδο που αναμενόταν. Σύμφωνα με μία έρευνα του Ινστιτούτου Baker κατά μέσο όρο, λιγότερο από το 20% των ερωτηθέντων συμφώνησαν πως οι οικονομικοί και κοινωνικοί στόχοι επετεύχθησαν. Συνολικά υπήρξε η άποψη πως οι διαμαρτυρίες υπολείπονταν σημαντικά των στόχων τους¹⁹.

Θα μπορούσαμε λοιπόν να ορίσουμε την Αραβική Άνοιξη σαν μία επαναστατική διαδικασία. Από την μία η Αραβική Άνοιξη χαρακτηρίστηκε από το στοιχείο της συλλογικής σκέψης και από ένα σημαντικό ιδεολογικό υπόβαθρο, καθώς πολιτικά και οικονομικά αιτήματα υποστηρίζονταν από ένα μεγάλο ποσοστό ανθρώπων, όμως το αποτέλεσμα δεν δικαίωσε την έννοια της επανάστασης. Οι εξεγέρσεις της Αραβικής Άνοιξης σήμαιναν το τέλος για κάποια αραβικά καθεστώτα αλλά δεν ενόχλησαν τις μοναρχίες της περιοχής. Τέλος το κόστος της Αραβικής Άνοιξης ήταν το τίμημα της ελευθερίας, καθώς πολλά άτομα έχασαν την ζωή τους, υπήρξαν πόλεμοι, βία και διατήρηση των ήδη υπαρχόντων καθεστώτων²⁰.

¹⁹ [https:// odeth.eu/αραβική-άνοιξη-τι-ήταν-εν-τέλει-και-ποι/](https://odeth.eu/αραβική-άνοιξη-τι-ήταν-εν-τέλει-και-ποι/)

²⁰ [https:// odeth.eu/αραβική-άνοιξη-τι-ήταν-εν-τέλει-και-ποι/](https://odeth.eu/αραβική-άνοιξη-τι-ήταν-εν-τέλει-και-ποι/)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΙΣΛΑΜ

ΓΕΝΙΚΑ

Η πρώτη διαπίστωση από την εξέλιξη των εξεγέρσεων σήμερα είναι ότι σαφώς δεν πρόκειται για μία ιστορία δημοκρατικής μετάβασης, όπως πίστεψέ αρχικά ο δυτικός κόσμος. Αυτό που είδαμε να ενισχύεται από την κατάρρευση καθεστώτων που μέχρι χθες φαινόταν ακλόνητα, είναι το πολιτικό Ισλάμ. Το πολιτικό Ισλάμ υποστηρίζει την αναμόρφωση των ισλαμικών κοινωνιών με βάση την αδιαίρετη θρησκευτική και πολιτική οντότητα του Ισλάμ, την Ούμα, την κοινότητα δηλαδή το πιστών. Δεν διαχωρίζει το κράτος από τη θρησκεία και απαιτεί την επιβολή του ιερού νόμου της Σαρία, σε όλες τις πολιτικές, διοικητικές και εμπορικές δραστηριότητες. Βλέπει, δηλαδή, το Ισλάμ σαν το πλαίσιο πολιτικών κοινωνικών δράσεων και κανόνων και όχι απλώς ως Πλαίσιο πνευματικής πίστης²¹.

Με τον όρο «Πολιτικό Ισλάμ» δεν εννοείται η τρομοκρατία ούτε κατά ανάγκη η θεοκρατία αλλά η είσοδος του Ισλάμ στη σύγχρονη πολιτική με τη μορφή κομμάτων και κοσμικής ιδεολογίας. Οι όροι «ισλαμικός φονταμενταλισμός», «ριζοσπαστικό Ισλάμ», «Πολιτικό Ισλάμ», «τζιχαντισμός», «αναγέννηση του Ισλάμ» και η «ισλαμική τρομοκρατία» χρησιμοποιούνται αδιακρίτως και συγχέονται. Η «αναγέννηση του Ισλάμ» ή ο νέος «φονταμενταλισμός» απαιτεί την επιστροφή του Ισλάμ στην αγνή του μορφή απαλλαγμένο από επιρροές, κυρίως δυτικές αλλά και ινδουιστικές, που το αλλοιώνουν και οδηγούν σε ηθική και κοινωνική κατάπτωση.²²

Μεταξύ των σουνιτών διακρίνονται δύο κυρίως τάσεις αυτή που εκφράζεται από τους Αδελφούς Μουσουλμάνους με έδρα την Αίγυπτο και αυτή των Σαλαφιστών με έδρα τις χώρες του Κόλπου. Αμφότερες οι τάσεις έχουν πολιτικές αλλά και μαχητικές εκφράσεις. Οι πολιτικές εκφράσεις έχουν πάρει από τους Δυτικούς την ονομασία, Πολιτικό Ισλάμ ή Μετριοπαθές Ισλάμ ανάλογα και με την ριζοσπαστικότητα που εκφράζουν²³.

Οι σαλαφιστές προβάλλουν την αφοσίωσή τους στην αρχαία ισλαμική παράδοση που συνδέεται και με τον βαχαμισμό της Σαουδικής Αραβίας. Είναι αντίπαλοι των σιτών τους οποίους θεωρούν αιρετικούς. Οι σαλαφιστές τζιχαντιστές υιοθετούν την άνευ ορίων βία για

²¹ Ημερίδα ΑΔΙΣΠΟ, «Η «Αραβική Άνοιξη», Θεσσαλονίκη 28 Νοε 2013, σελ 28.

²² Η. Κουσκουβέλης, 2012, όπ. σ. 47

²³ Βασίλης Μούτσουγλου Η Αραβική Ανατροπή Η ανοιξιάτικη καταιγίδα του Αραβικού κόσμου Αθίνα ΠΑΠΑΖΗΣΗ 2014 σελ 79-80

την επικράτηση των σκοπών τους²⁴. Ανήκουν οργανώσεις, όπως η Χεζμπολάχ και Ισλαμικό Κράτος, που χρησιμοποιούν την τρομοκρατία για να επικρατήσουν εναντίον των αντιπάλων τους. Είναι ενδιαφέρον ότι προτάσσουν την έννοια της κοινωνικής δικαιοσύνης για να εξηγήσουν την προσπάθεια εξόντωσης όσων δεν ενστερνίζονται τις δικές τους απόψεις²⁵.

Ο σύνδεσμος των Αδελφών Μουσουλμάνων είναι το επικρατέστερο στο ισλαμικό κόσμο κίνημα το οποίο είναι τόσο θρησκευτικό όσο και πολιτικό και κοινωνικό. Οι αδερφοί μουσουλμάνοι στοχεύουν στην επικράτηση της άποψης ότι το Κοράνι και η Σούννα η πρακτική της παράδοσης αποτελούν το μοναδικό σημείο αναφοράς της διαβίωσης των μουσουλμάνων²⁶. Συμμετέχουν στη δημοκρατική διαδικασία και επιδιώκουν να αλλάξουν το πολιτικό σύστημα εκ των έσω. Ο πολιτικός τους λόγος υποστηρίζει την πλειοψηφική δημοκρατία και στηλιτεύει τις αυταρχικές πρακτικές των προηγούμενων φιλοδυτικών καθεστώτων²⁷. Το κίνημα της Μουσουλμανικής Αδελφότητας γεννήθηκε στην Αίγυπτο όπου και επικράτησε πολιτικά μετά την πρώτη Αραβική Άνοιξη. Τα κυριότερα ισλαμικά κόμματα που ανήκουν σε αυτή την έκφραση είναι το Τουρκικό κόμμα «Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης» (AKP), η Εναχάντα στην Τυνησία, η πολιτική πτέρυγα της Χαμάς, το Μαροκινό κόμμα Δικαιοσύνης και Προόδου και φυσικά όλα τα παρακλάδια αυτής της έκφρασης.²⁸

Αυτές οι εκφράσεις συγκροτούν πλέον ένα νέο πολιτικό Ισλάμ που βρίσκεται σε διαρκή διαλεκτική σχέση με τη διαδικασία της παγκοσμιοποίησης. Παρά τα αντιθέτως λεγόμενα, οι Ισλαμιστές του 21ου αιώνα δεν περιχαρακωθεί ιδεολογικά γιατί μιλούν τη γλώσσα της δημοκρατίας, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της δικαιοσύνης. Ο δυτικός κόσμος διέδωσε ιδέες και αξίες, τις οποίες τώρα οι νέοι Ισλαμιστές σχετικοποιούν και εργαλειοποιούν για να προωθήσουν τους στόχους τους. Το πολιτικό Ισλάμ πλέον καταθέτει τις δικιές του προτάσεις για μια κοινωνία όπου η εκκοσμικευμένη μειοψηφία θα υποτάσσεται στη θρησκευόμενη πλειοψηφία, τα ανθρώπινα (όπως ορίζονται από το Ισλάμ) δικαιώματα θα επιβάλλονται, και η ισλαμική δικαιοσύνη θα επικρατήσει.²⁹

Σήμερα, υπάρχει μία καχυποψία προερχόμενη από τον Δυτικό Κόσμο απέναντι στο πολιτικό Ισλάμ. Η Δύση θεωρεί το πολιτικό Ισλάμ εχθρικό, γιατί δεν βρίσκει κανένα κοινό

²⁴ Βασίλης Μούτσογλου, 2014, όπ.σ.79-80

²⁵ Μάνος Καραγιάννης, <https://www.kathimerini.gr/pages/security-bulletin/942208/i-proklisi-toy-neoy-politikoy-islam/08.01.2018>

²⁶ Βασίλης Μούτσογλου, 2014, όπ.σ. 79-80

²⁷ Μάνος Καραγιάννης, <https://www.kathimerini.gr/pages/security-bulletin/942208/i-proklisi-toy-neoy-politikoy-islam/08.01.2018>

²⁸ Ημερίδα ΑΔΙΣΠΟ, «Η «Αραβική Άνοιξη», Θεσσαλονίκη 28 Νοε 2013, σελ 33

²⁹ Μάνος Καραγιάννης, <https://www.kathimerini.gr/pages/security-bulletin/942208/i-proklisi-toy-neoy-politikoy-islam/08.01.2018>

στοιχείο με τον φιλελευθερισμό. Στην Δύση ισχύει το εξής: οτιδήποτε είναι διαφορετικό από τον φιλελευθερισμό, είναι εχθρικό. Αυτό δεν σημαίνει, όμως, ότι το πολιτικό Ισλάμ είναι όντως εχθρικό. Όπως κάθε πολιτική ιδεολογία, έτσι και το πολιτικό Ισλάμ, επιζητεί την κοινωνική ισότητα, την οικονομική ευμάρεια και την πολιτική ισορροπία για τη χώρα, μέσα στην οποία ακμάζει³⁰.

Ο πρόεδρος Μπάρακ Ομπάμα είχε κατανοήσει τις αντιθέσεις και αντιφάσεις που υπάρχουν στο εσωτερικό του ισλαμιστικού κινήματος. Για αυτό το λόγο, η Ουάσιγκτον είχε προσεταιριστεί με αρκετή επιτυχία όσους Ισλαμιστές αποκηρύττουν την ένοπλη βία ως μέσο επίλυσης πολιτικών διαφορών. Αφού το πολιτικό Ισλάμ δεν είναι ένα ενιαίο σύνολο, δεν μπορεί να είναι ενιαία και η στρατηγική διαχείρισης του. Όμως, ήρθε η ώρα να αποδεχτούμε την πραγματικότητα. Αυτό το μεγάλο κοινωνικό κίνημα δεν πρόκειται να εξαφανιστεί από το προσκήνιο, διότι έχει βαθιές ρίζες στις κοινωνίες της Μέσης Ανατολής. Το πολιτικό Ισλάμ ήρθε για να μείνει για πολλά χρόνια και είναι επιτακτική ανάγκη να κατανοήσουμε πλήρως τη φύση του φαινομένου.³¹

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΙΣΛΑΜ ΚΑΙ «ΑΡΑΒΙΚΗ ΑΝΟΙΞΗ»

Σχεδόν δύο χρόνια μετά την αυτοπυρπόληση του Τυνησίου μικροπωλητή, η οποία πυροδότησε τη σειρά εξεγέρσεων που αποκαλούνται σήμερα «Αραβική Άνοιξη», η εικόνα στη Μέση Ανατολή παραμένει ασαφής. Η ανατροπή των καθεστώτων της Τυνησίας, της Αιγύπτου, της Λιβύης και της Υεμένης δεν οδήγησε σε ένα φαινόμενο «ντόμινο». Η εξέγερση του Μπαχρέιν κατεστάλη, ενώ καθεστώτα όπως της Ιορδανίας και της Σαουδικής Αραβίας κατόρθωσαν να ξεπεράσουν την κρίση «αβρόχοις ποσί». Μόνον στη Συρία η εξέγερση απέκτησε χαρακτηριστικά εμφυλίου πολέμου λόγω της καλύτερης οργανώσεως του καθεστώτος Άσαντ, αλλά και των εθνοτικών-θρησκευτικών χαρακτηριστικών που η εκεί εξέγερση απέκτησε. Παρά ταύτα, είναι δυνατή η εξαγωγή κάποιων γενικών συμπερασμάτων.

Το πολιτικό Ισλάμ δεν συμμετείχε στις εξεγέρσεις της Αραβικής Άνοιξης για διάφορους λόγους. Πρώτος λόγος ήταν φόβος για τα αντίποινα, αφού σε όλες τις χώρες και κυρίως στην Αίγυπτο το Πολιτικό Ισλάμ είχε υποστεί δεκαετίες διώξεων. Μετά την απόπειρα δολοφονίας του Νάσσερ, η Μουσουλμανική Αδελφότητα ετέθη εκτός νόμου και χιλιάδες μέλη της φυλακίστηκαν, βασανίστηκαν και εξοντώθηκαν. Έκτοτε η Αδελφότητα προσπάθησε να διατηρήσει χαμηλό προφίλ και να μην έρθει σε ανοιχτή ρήξη με την εξουσία.

³⁰ www.huffingtonpost.gr/ioannis-koutroudis/-_6782_b_11242398.html

³¹ Μάνος Καραγιάννης, <https://www.kathimerini.gr/pages/security-bulletin/942208/i-proklisi-toy-neoy-politikoy-islam/08.01.2018>

Δεύτερος και ίσως σημαντικότερος λόγος ήταν ότι η αντίδραση κατά του κρατούντος αποτελεί έγκλημα σύμφωνα με τη θρησκεία. Οι Σαλαφιστές στην Αίγυπτο υποστήριξαν τον Μουμπάρακ. Οι περισσότεροι ιμάμηδες κατά τη διάρκεια των κηρυγμάτων τους, καλούσαν τους πιστούς να μην εξεγερθούν κατά των αρχών και οδηγήσουν τη χώρα στο χάος. Η μη νομιμοποίηση της εξέγερσης με θρησκευτικούς όρους επεξηγεί εν μέρει και το λόγο για τον οποίο δεν έλαβαν χώρα σημαντικές εξεγέρσεις στις μοναρχίες. Οι βασιλείς της Ιορδανίας και του Μαρόκου κατάγονται από τον ίδιο τον Προφήτη Μωάμεθ, στη Σαουδική Αραβία, τη μόνη χώρα που φέρει το όνομα του βασιλιά της, η θρησκευτική εξουσία έχει συμμαχήσει με την πολιτική και στη μοναδική χώρα με μοναρχία που βίωσε σημαντική εξέγερση, το Μπαχρέιν, αυτή έγινε από τη συιτική πλειοψηφία εναντίον της σουιτικής μειοψηφίας. Είναι φανερό ότι το Πολιτικό Ισλάμ παρέμεινε στο πλευρό των μοναρχιών.

Επίσης, να αναφερθεί η γρήγορη λήψη μέτρων ανακούφισης για τους οικονομικά ασθενέστερους σε χώρες υπό την ταχεία ενίσχυση της Σαουδικής Αραβίας και η γρήγορη αντίδραση των βασιλέων που προσπάθησαν αμέσως να δώσουν μία επίφαση φιλελευθεροποίησης στα καθεστώτα τους. Οι πιο πλούσιες χώρες του κόλπου αντέδρασαν με οικονομική βοήθεια στο λαό και πλήρη υποστήριξη της εξέγερσης. Στην Ιορδανία άλλαξε η θεωρούμενη διεφθαρμένη κυβέρνηση, στο Μαρόκο ανακοινώθηκαν μεταρρυθμίσεις και διεξήχθησαν για πρώτη φορά ελεύθερες εκλογές, στο Ομάν απολύθηκαν 12 υπουργοί αυξήθηκε ο κατώτερος μισθός, ενώ στην Αλγερία μειώθηκαν οι τιμές στα βασιλικά προϊόντα³².

Η λεγόμενη «Αραβική Άνοιξη» δεν αποτελεί ενέργεια των ισλαμιστών, στόχος της δεν υπήρξε η επιβολή ισλαμικού νόμου τύπου Ιράν, αλλά η απαλλαγή από - έργο - απολυταρχικά καθεστώτα τα οποία θεωρήθηκε επιπλέον ότι παρεμποδίζουν την οικονομική ανάπτυξη. Τα βορειοαφρικανικά κράτη και οι λαοί παραμένουν αυτοί που είναι, η θρησκεία τους είναι το Ισλάμ, η κοσμοθεωρία τους μίξη του Ισλάμ με στοιχεία του δυτικού πολιτισμού, και αρχών που γεννήθηκαν στην Ευρώπη.³³

³² Η. Κουσκουβέλης, 2012, όπ. σ. 49-52

³³ Βασίλης Μούτσογλου, 2014, όπ.σ.227

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥΡΚΙΑΣ

Το Διεθνές Σύστημα Ασφαλείας διανύει ακόμη την μεταβατική μεταψυχροπολεμική περίοδο. Η αναδιάρθρωση του συστήματος αυτού σε διαφορετικές περιοχές, ισοδυναμεί με ανακατανομή ισχύος μεταξύ τοπικών αντιπάλων. Η συνοχή και η πειθαρχία εντός συνασπισμών δοκιμάζεται, ενώ η επανάπαυση σε αμυντικές συμμαχίες ελαττώθηκε. Οι νέες συνθήκες ευνοούν την επιστροφή σε παραδοσιακά συστήματα ισορροπίας ισχύος και σχεδιασμούς αυτόνομων αμυντικών στρατηγικών.

Η Τουρκία είναι κοινοβουλευτική, κοσμική, ενιαία, συνταγματική δημοκρατία με ποικιλόμορφη πολιτιστική κληρονομιά. Οι Τούρκοι αποτελούν το 70 - 75% του πληθυσμού. Οι μειονότητες περιλαμβάνουν Κούρδους (18%) και άλλους (7 - 12%). Η συντριπτική πλειοψηφία του πληθυσμού είναι Μουσουλμανική. Η Τ.Ε.Π. αναπτύσσεται μέσω της διπλωματίας με τη βελτίωση των σχέσεών της με όλα κράτη. Συνεχίζει την προσπάθειά της μέσω δομών διεθνών συνεργασιών: όπως το ΝΑΤΟ, τον Οργανισμό Ασφαλείας και Συνεργασίας της Ευρώπης (ΟΑΣΕ), τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας (ΟΟΣ), τον Οργανισμό Ισλαμικής Διάσκεψης (ΟΙΔ), τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας Εύξεινου Πόντου (ΟΟΣΕΠ), το D-8 και το G-20. Επίσης μέσω της «Διαδικασίας Συνεργασίας των χωρών της Νότιας Ανατολικής (Ν.Α.) Ευρώπης» και του «Συμβουλίου Περιφερειακής Συνεργασίας» έχοντας ως στόχο την προώθηση της οικονομικής αλληλεξάρτησης ως ένα μέτρο αποτροπής των συγκρούσεων λόγω του υπερβολικού οικονομικού κόστους³⁴.

Η Τουρκία έχει βρεθεί στο επίκεντρο ενός τριγώνου αστάθειας (Βαλκάνια - Κεντρική Ασία / Καύκασος - Μ. Ανατολή), λόγω της καταρρεύσεως του καθεστώτος ασφαλείας της περιοχής αυτής και χρειάστηκε να αναθεωρήσει συνολικά την εξωτερικής της πολιτική, με επανεξέταση των αρχών του Κεμαλισμού η οποία είχε αρχίσει από τον πρώην πρόεδρο Τουρκούτ Οζάλ. Οι νέες γεωπολιτικές συνθήκες επανέφεραν την αντίληψη στους Τούρκους ότι αποτελούν και πάλι το επίκεντρο ενός επανεμφανιζόμενου κόσμου, γεγονός το οποίο ωθεί την Τουρκία σε δυναμική εξωστρέφεια με αυτόνομη πολιτική ατζέντα για την περιοχή της.

³⁴ Νταβούτογλου Αχμέτ. *Το Στρατηγικό βάθος η Διεθνής Θεση της Τουρκίας*. ΠΟΙΟΤΗΤΑ, 2010.σελ.41

ΝΕΟ-ΟΘΩΜΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΔΟΓΜΑ ΝΤΑΒΟΥΝΤΟΓΛΟΥ

Με την οριστική Συνθήκη της Λωζάννης (1923), δημιουργήθηκε το νέο κράτος της Τουρκίας³⁵ αναδεικνύοντας τον νέος ηγέτη της, Μουσταφά Κεμάλ. Με την προσωπική καθοδήγηση και έμπνευση του μεγάλου αυτού άνδρα αναλαμβάνεται ένα δύσκολο και τεράστιο έργο το οποίο αποβλέπει στην αποκοπή των λαϊκών μαζών από το οπισθοδρομικό παρελθόν και την προετοιμασία τους για την εισαγωγή λαού και κράτους στο σύγχρονο πολιτισμό με κέντρο και πρωτεύουσα πλέον την Άγκυρα. Οι βασικές αρχές της πολιτικής του Κεμάλ διατυπώθηκαν στο πρόγραμμα του Ρεπουμπλικανικού Λαϊκού Κόμματος (ΡΛΚ) και το 1931 και το 1947 ενσωματώθηκαν στο τουρκικό Σύνταγμα³⁶.

Μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο (Β΄Π.Π.)³⁷, η κεμαλική μεταρρυθμιστική προσπάθεια και η πλήρης αποκοπή της Τουρκίας από τον Ισλάμ αποδείχθηκε δύσβατη. Η αντίδραση από το λαό προς τον εκσυγχρονισμό διογκωνόταν. Μετά τον Απρίλιο του 1960, που κηρύχθηκε στρατιωτικός νόμος, ο Στρατός είχε κάνει απροκάλυπτα την είσοδό του στον πολιτικό στίβο. Οι ένοπλες δυνάμεις της Τουρκίας θεωρούνται συνεχιστές της πολιτικής και της νοοτροπίας του Κεμάλ και όποτε θεωρούν ότι η πολιτική στην Τουρκία εκτρέπεται από τις αρχές, που εκείνος θέσπισε, επεμβαίνουν για να επαναφέρουν την κατάσταση στη σωστή της πορεία.

Το 1983 η κατάσταση αλλάζει με την άνοδο στην εξουσία του Τουρκούτ Οζάλ ο οποίος θεμελίωσε την πολιτική του νέο-οθωμανισμού³⁸. Ο θεμελιωτής της πολιτικής του νέο-οθωμανικού στρατηγικού οράματος ήταν ο Τουρκούτ Οζάλ μαζί με τον αδερφό του Κορκούτ, οι οποίοι ήταν μέλη της οργανώσεως της Εστίας των Πεφωτισμένων.³⁹ Είναι χαρακτηριστικό ότι ο Cengiz Çandar δήλωσε στην Washington Post. «πιστεύω ότι ο κεμαλισμός κάμνει την Τουρκία εσωστρεφή. Ήλθε ο καιρός να αναθεωρήσουμε την πολιτική.» Από την περίοδο εκείνη, η τουρκική πολιτική ηγεσία έχει όλο και περισσότερο

³⁵ Τα σύνορα που φέρει με τη σημερινή τους μορφή 2021

³⁶ Μεταξύ άλλων περιλάμβαναν και 6 Βασικές Αρχές που χαρακτήριζαν το κίνημα :την ιδέα της δημοκρατίας (την εγκαθίδρυση δημοκρατικού πολιτεύματος), τον εθνικισμό, τη λαϊκότητα, τον κρατισμό, τον κοσμικό χαρακτήρα του κράτους και την επανάσταση. Αυτονόητο ήταν ότι η επανάσταση αφορούσε τη ριζική αναδιοργάνωση του πολιτικού του κοινωνικού και του οικονομικού συστήματος.

³⁷ Δεν πήρε μέρος και κράτησε ουδετερότητα

³⁸ Ο όρος Νεο-οθωμανισμός (τουρκ. Yeni Osmanlıcilik), εισήχθη για πρώτη φορά, από έναν κορυφαίο Τούρκο αρθρογράφο και ακαδημαϊκό, τον Cengiz Çandar Αυτό ήταν ένα πνευματικό κίνημα, το οποίο υποστήριζε την τουρκική επιδίωξη μιας ενεργής και διαφοροποιημένης εξωτερικής πολιτικής, βάσει της πλούσιας ιστορικής και γεωγραφικής κληρονομιάς. Οι νεο-οθωμανοί οραματίζονταν την Τουρκία σαν τον ηγέτη του μουσουλμανικού και τουρκόφωνου κόσμου και σαν κεντρική εξουσία στην Ευρασία.

³⁹ Η Εστία των Πεφωτισμένων, είναι μια οργάνωση με μεγάλη επιρροή στην τουρκική κοινωνία. Ιδρύθηκε στις 14 Μαρτίου 1970 από ομάδα καθηγητών του πανεπιστημίου, τους επιλεγμένους hocalar και ομάδα επιχειρηματιών οι οποίοι θεωρούσαν το σοβαρότερο κίνδυνο τη διεύθυνση αριστερών ιδεολογιών στην Τουρκία, ιδιαίτερα στα πανεπιστήμια. Πρόκειται, ουσιαστικά για επέκταση της Λέσχης των Πεφωτισμένων, η οποία είχε συσταθεί το Μάιο του 1962 από δεξιούς διανοούμενους προκειμένου να επωφεληθούν πολιτικά από το φιλελεύθερο κλίμα που ακολούθησε το πραξικόπημα του 1960.

ενστερνιστεί τη φιλοσοφία αυτή. Συνεχιστής του ήταν ο πρωθυπουργός την περίοδο 1996-1997 Ντετσεμτίν Ερμπακάν, όπου και παραιτήθηκε και μετά από λίγο χρονικό διάστημα φυλακίστηκε. Το βαθύ στρατιωτικό κράτος ήταν ανήσυχο λόγω του αυξανόμενου ισλαμικού κινδύνου, για το λόγο αυτό διαλύθηκε το Ισλαμικό Κόμμα, που απειλούσε την κοσμικότητα του κράτους⁴⁰.

Παρά τη διάλυση του Ισλαμικού Κόμματος ο ισλαμισμός εξακολουθούσε να έχει επιρροή στην κοινωνία. Αυτό βοήθησε τον νέο-οθωμανισμό, ο οποίος κορυφώθηκε, μετά τις βουλευτικές εκλογές του Νοεμβρίου 2002 με την εκλογή του Ισλαμικού Κόμματος Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης με ιδρυτή και αρχηγό τον Ταγίπ Ερντογάν. Άμεσος συνεργάτης του ήταν, ο υπουργός Εξωτερικών και μετά Πρωθυπουργός, ο «πολύς» πολιτικός επιστήμων και καθηγητής του Πανεπιστημίου Μπάχτε Σεχίρ, Αχμέτ Νταβούτογλου που εισήγαγε⁴¹ τον νέο-οθωμανισμό.

«Ο νεο-οθωμανισμός, ως πολιτική θεωρία και δόγμα διακρίνεται για την εθνικιστική του ρητορική σε σχέση με τα εσωτερικά προβλήματα και από την επεκτατική του λογική όσον αφορά την εξωτερική πολιτική»⁴². Ο νεο-οθωμανισμός είναι η ιδεολογία που εκτόπισε τον κεμαλισμό από την πολιτική σκηνή της Τουρκίας. Αντιπροσωπεύει μια σύγχρονη ισλαμική αντίληψη και ένα φιλόδοξο εθνικισμό με φιλοδυτικό προσανατολισμό, ο οποίος επιδιώκει τη συνεργασία με τη δύση, ενώ παράλληλα διεκδικεί τη διεξόδου στον ισλαμικό κόσμο, με σκοπό την προώθηση στενότερων σχέσεων με περιοχές της πρώην Οθωμανικής Αυτοκρατορίας ή τη δορυφοροποίηση κάποιων από αυτές. Με βάση τη λογική αυτή η Τουρκία προσπαθεί να παίξει το ρόλο της στο νέο διεθνές περιβάλλον χρησιμοποιώντας τους δικούς της όρους: ισχυρό πληθυσμιακό δυναμικό, αναπτυσσόμενη οικονομία, ισχυρές Ένοπλες Δυνάμεις, εξαιρετική γεωπολιτική θέση και ένα επαρκώς εκφρασμένο πλέγμα συμφερόντων.

Ο κύριος εκφραστής του δόγματος του νεο-οθωμανισμού, είναι αναμφίβολα Αχμέτ Νταβούτογλου, μια εμβληματική φυσιογνωμία της τουρκικής πολιτικής σκηνής. Με την έκδοση του βιβλίου του στις αρχές του 2000 «Το Στρατηγικό Βάθος, Η Διεθνής Θέση της Τουρκίας», εισήγαγε δύο βασικές έννοιες προσφέροντας στο «νεο-οθωμανισμό»⁴³ το απαιτούμενο θεωρητικό

⁴⁰ Κοκκινός Γεώργιος. *Μετά τον Γ' Παγκόσμιο Πόλεμο*. Αθήνα: Παν. Παπαμιχαήλ, 1998.

⁴¹ Εξηγεί το νέο-οθωμανισμό στο βιβλίο του «ΤΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΒΑΘΟΣ. Η Διεθνής θέση της Τουρκίας».

⁴² Πολυεκδοση. «Το Στρατηγικό βάθος και η Τουρκία». Αθήνα: Ποιοτητα, 2013 σελ. 194

⁴³ Ο Νταβούτογλου απορρίπτει τον όρο νέο-οθωμανισμός: «Η έννοια νέο-οθωμανισμός δεν είναι αθώα χρησιμοποιήσαν σκοπίμως αυτό τον όρο σε μια προσπάθεια να μειώσουν την επιρροή μας στα Βαλκάνια και να φοβίσουν τον κόσμο». Αναφέρεται στο άρθρο του Etyen Mahçupyan, «Neo-Ottomanism», <http://www.todayszaman.com/columnist-256927-neoottomanism.html>, 15.09.2011. Ανακτήθηκε

πλαίσιο, ώστε να αποτελέσουν τους πυλώνες στήριξης όχι μόνο της εξωτερικής πολιτικής, αλλά και της υψηλής στρατηγικής της χώρας του. Η πρώτη αναφέρεται άμεσα και είναι «το στρατηγικό βάθος» της Τουρκίας, ενώ η δεύτερη αναφέρεται έμμεσα, αυτή της «πολιτικής των μηδενικών προβλημάτων στις διεθνείς σχέσεις» της χώρας του, που ως υπουργός εξωτερικών είχε ταυτιστεί μαζί της⁴⁴.

Ο Αχμέτ Νταβούτογλου στο βιβλίο του, ασκεί αυστηρή κριτική στην εξωτερική πολιτική που ακολούθησε το κεμαλικό καθεστώς, τονίζοντας την ανετοιμότητα της Τουρκικής Εξωτερικής Πολιτικής (Τ.Ε.Π.) να ανταποκριθεί στα νέα δεδομένα της μεταψυχροπολεμικής εποχής. Υποστηρίζει ότι η Τουρκία, δεν συνειδητοποίησε εγκαίρως το τέλος του «στατικού και διπολικού διεθνούς συστήματος» και τη δημιουργία στη θέση του ενός αντίστοιχου «δυναμικού και πολύπλευρου», ώστε να αναπροσαρμόσει τις στρατηγικές και την εξωτερική πολιτική της⁴⁵. Επικρίνοντας λοιπόν την μέχρι τότε πολιτική ελίτ για ανεπαρκή ψυχολογική, θεωρητική και θεσμική προετοιμασία⁴⁶, επισημαίνει ότι: «η Τουρκία οφείλει να επαναπροσδιορίσει τη διεθνή θέση της και με αφετηρία αυτή να συντονίσει εκ νέου τις πολιτισμικές, γεωγραφικές, οικονομικές, πολιτικές και στρατηγικές παραμέτρους της⁴⁷».

Ο νέο-οθωμανισμός, όπως τον έχει οραματιστεί ο Αχμέτ Νταβούτογλου και όπως τον έχει αποτυπώσει στο έργο του, αναλύόμενο μέσω του επιλεγέντος τίτλου και των βασικών θεωριών του, μας οδηγεί στην εξαγωγή κάποιων πρώτων βασικών συμπερασμάτων:

1. Ο όρος «στρατηγικό βάθος» παραπέμπει στο ιστορικό και το γεωγραφικό βάθος της πρώην οθωμανικής αυτοκρατορίας.

α. Το ιστορικό βάθος, είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με το χρόνο, το χρόνο που μεσολάβησε από την κατάρρευση της οθωμανικής αυτοκρατορίας μέχρι τις μέρες μας και επέφερε ιδεολογικές αναθεωρήσεις του πολιτικού υπόβαθρου της Τουρκίας, οι οποίες οδήγησαν σταδιακά από τον κεμαλισμό, στον νέο-οθωμανισμό, επιφέροντας κατάρρευση θεσμών και αξιών, ώστε να εξυπηρετήσουν το «εθνικό συμφέρον», δηλαδή την ανάδειξη της Τουρκίας σε «ηγεμονική δύναμη»^{48 49}.

από Ηλία, Ι. Κουσκουβέλης, « Το Στρατηγικό βάθος και η Τουρκία», «Πολιτική των «Μηδενικών Προβλημάτων» με τους Γείτονες ή Προβληματική Πολιτική;», εκδ. Ποιότητα. Αθήνα 2013, σελ. 16.

⁴⁴ Πολυεκδοση. «Το Στρατηγικό βάθος και η Τουρκία». Αθήνα: Ποιότητα, 2013 σελ.16

⁴⁵ Νταβούτογλου Αχμέτ, 2010, όπ.σ.724

⁴⁶ Νταβούτογλου Αχμέτ, 2010, όπ.σ 725

⁴⁷ Νταβούτογλου Αχμέτ, 2010, όπ.σ 130

⁴⁸ Ηγεμονία είναι: «η άσκηση της ηγεσίας επί μιας μικρής ή μεγάλης ομάδας κρατών, επί ενός πόλου, μικρού ή μεγάλου του διεθνούς συστήματος», σελ. 192. Ηλίας Ι. Κουσκουβέλης «Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις, Εκδ.

β. Το γεωγραφικό βάθος, το οποίο σύμφωνα με τον Νταβούτογλου είναι μέρος του ιστορικού βάθους⁵⁰, συνδέεται με τη γεωγραφική έκταση της οθωμανικής αυτοκρατορίας καθώς και την αξία της γεωπολιτικής θέσης της σύγχρονης Τουρκίας.

γ. Συνδυετικός κρίκος του «ιστορικού και γεωγραφικού βάθους» αποτελεί το «πολιτισμικό βάθος» Επομένως, θεμελιώδεις συνιστώσες του στρατηγικού βάθους, σύμφωνα με την γεωπολιτική θεώρηση του Αχμέτ Νταβούτογλου, αποτελούν οι διαστάσεις του ιστορικού, γεωγραφικού και πολιτισμικού βάθους⁵¹.

δ. Για την «πολιτική των μηδενικών προβλημάτων» η επίσημη ιστοσελίδα του Υπουργείου Εξωτερικών της Τουρκίας, μεταξύ των άλλων αναφέρει ότι⁵²: «η Τουρκία θέλει να εξαλείψει όλα τα προβλήματα από τις σχέσεις της με τους γείτονες ή τουλάχιστον να τα ελαχιστοποιήσει, όσο το δυνατόν περισσότερο», απορρίπτοντας μάλιστα «τη λογική του παγώματος» και της «εκμετάλλευσης των γειτόνων», για την επίτευξη της επίλυσης των, σύμφωνα με μια προσέγγιση «win-win» (κέρδος – κέρδος) με ειρηνικά μέσα». Τα παραπάνω καταδεικνύουν το γεγονός ότι η Τουρκία «για να μπορέσει να παίξει αυτό το παγκόσμιο ρόλο στον οποίο καλείται εξαιτίας του στρατηγικού της βάθους να διαδραματίσει, δεν θα πρέπει να ασχολείται με τους γείτονες της και τα μικρής σημασίας ζητήματα και πρέπει να εφαρμόσει απέναντι τους την πολιτική των μηδενικών προβλημάτων». Σκοπός μας λοιπόν θα πρέπει να είναι, να απαντήσουμε στο κατά πόσο είναι ειλικρινής οι προθέσεις της Τουρκίας «περί μηδενικών προβλημάτων» με τους γείτονες και ειδικότερα με τη χώρα μας και αν αυτές εφαρμόστηκαν με επιτυχία μέχρι τώρα.

ε. Κοινό γνώρισμα των παραπάνω συνιστωσών του δόγματος του νέο-οθωμανισμού, είναι ότι αποτελούν χαρακτηριστικά μιας χώρας που της επιτρέπουν να διαδραματίζει «ηγεμονικό ρόλο» στις περιοχές ενδιαφέροντος της. Ο χώρος γύρω από την Τουρκία χωρίζεται σε τρεις δακτυλίους στους οποίους θα πρέπει μια δυναμική τουρκική

Ποιότητα, Αθήνα 2010, ενώ σύμφωνα με τον καθ. Παν. Ήφαιστο, ως ηγεμονισμός στο σύγχρονο εθνικοκεντρικό διεθνές σύστημα ορίζεται: « η προσπάθεια ενός ισχυρού κράτους να επιφέρει διεθνείς αλλαγές που αναιρούν τις υψηλές αρχές του διεθνούς δικαίου περί διακρατικής ισοτιμίας, μη επέμβασης και εσωτερικής – εξωτερικής κυριαρχίας». Πολυέκδοση, «Το Στρατηγικό Βάθος και η Τουρκία», εκδ. Ποιότητα, Αθήνα 2013, σελ. 231

⁴⁹ Σκουφίδης Δημήτριος. *Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΞΕΛΙΞΕΩΝ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ ΣΤΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΔΟΓΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΝΕΟ-ΟΘΩΜΑΝΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΩΣ ΑΥΤΟΣ ΑΝ ΑΜΕΝΕΤΑΙ ΝΑ ΕΠΗΡΕΑΣΕΙ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΕΘΝΙΚΑ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΑ*. Διατριβή, Αθήνα: ΣΕΕΘΑ, 2015, σελ.6

⁵⁰ Μάζης, Ιωάννης. *ΝΤΑΒΟΥΤΟΓΛΟΥ ΚΑΙ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ*. Αθήνα: Ηρόδοτος, 2013, σελ 21

⁵¹ Μάζης, Ιωάννης, 2013, όπ.σ.21

⁵² Πολυέκδοση, 2013, όπ.σ.17

εξωτερική πολιτική να δημιουργήσει μια σταδιακά διευρυνόμενη σφαίρα επιρροής. Ο Νταβούτογλου λοιπόν διακρίνει⁵³:

(1) Την εγγύς χερσαία περιοχή, η οποία αποτελείται από τα Βαλκάνια, τη Μέση Ανατολή και τον Καύκασο.

(2) Την εγγύς θαλάσσια περιοχή, η οποία αποτελείται από τον Εύξεινο Πόντο, την Ανατολική Μεσόγειο, τον Περσικό Κόλπο και την Κασπία.

(3) Την εγγύτερη προς την Τουρκία ηπειρωτική περιοχή, η οποία αποτελείται από την Ευρώπη, την Βόρεια Αφρική, την Νότια, Κεντρική και Ανατολική Ασία.

ΙΣΧΥΣ

Στη βιβλιογραφία της Πολιτικής Επιστήμης και των Διεθνών Σχέσεων έχουν δοθεί πολλοί ορισμοί για την ισχύ. Πρόκειται γενικώς για τη δυνατότητα να ενεργεί κάποιος θετικά ή αρνητικά (με διαταγή ή απαγόρευση) πάνω σε κάποιον είσαι κάτι. Ισχύς είναι επίσης η δυνατότητα πρόκλησης ή παραγωγής αποτελεσμάτων τα οποία δεν θα συνέβαιναν διαφορετικά. Κατά τον Robert Dahl ισχύς είναι η δυνατότητα αλλαγής των πιθανολογούμενων αποτελεσμάτων. κατά τον Harold Lasswell ισχύς είναι η συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων. Κατά τον Karl Deutsch, τέλος, είναι η δυνατότητα αλλαγής των αλλαγών οι οποίες σε διαφορετική περίπτωση θα επέρχονταν⁵⁴.

Η ισχύς εκλαμβάνει διαφορετικές εκφάνσεις με νοηματικό περιεχόμενο που δεν είναι εύκολο να διαχωρίσει κάποιος καθώς στην πράξη οι έννοιες συχνά αλληλεπικαλύπτονται. Οι εκφάνσεις είναι τρεις ισχύς ως δύναμη, ως εξουσία και ως επιρροή⁵⁵.

Ισχύς εμφανίζεται ως δύναμη, όρος που σηματοδοτεί την υλική πλευρά της ισχύος και αφορά τα υλικά φυσικά μέσα με τα οποία κάποιος δύναται να επιβάλει τη βούληση του. Η δύναμη είναι κάτι το οποίο ενυπάρχει ακόμα και όταν δεν χρησιμοποιείται όταν δηλαδή εμφανίζεται στατικά. Έκφραση της ισχύος συνιστά και η εξουσία. Πρόκειται για την ηθική ή και πολιτική δυνατότητα που επιτρέπει την άσκηση της ισχύος ή ακόμη το αναγνωρισμένο ή και νομιμοποιημένο δικαίωμα που έχει κάποιος να διατάζει και να επιβάλλεται. Τέλος η ισχύς μπορεί ακόμα να εκφραστεί και ως επιρροή που αφορά στον τομέα του πνεύματος τον τομέα του συναισθήματος αλλά και τον εσωτερικό ψυχολογικό κόσμο του ατόμου. Στην

⁵³ Νταβούτογλου Αχμέτ, 2010, όπ.σ. 193

⁵⁴ Ηλίας Κουσκουβέλης, Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις, Αθήνα Ποιότητα 2007, σελ.140

⁵⁵ Ηλίας Κουσκουβέλης, 2007, όπ.σ.141

πραγματικότητα δεν υπάρχουν σαφή εννοιολογικά όρια μεταξύ επιρροής και ισχύος ή δύναμης, αφού η ίδια η ισχύς δημιουργεί επιρροή και η επιρροή προσδίδει ισχύ⁵⁶.

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΙΣΧΥΟΣ

Σε κάθε περίπτωση η ισχύς και οι συναφείς τις έννοιες απορρέουν από συντελεστές ισχύος ο Nicholas Spykman προσφέρει έναν κατάλογο με δέκα συντελεστές ισχύος: έκταση φύση των συνόρων πληθυσμό πρώτες ύλες οικονομική και τεχνολογική ανάπτυξη νομισματική ισχύ Εθνική ομογένεια κοινωνική συνοχή πολιτική σταθερότητα Εθνικό φρόνημα. Ο Hans J. Morgenthau αναφέρεται σε οχτώ: γεωγραφία, φυσικές πηγές πλούτου, βιομηχανική ικανότητα, στρατιωτική προετοιμασία, πληθυσμό, εθνική ομοιογένεια, φρόνημα, ποιότητα της διπλωματίας. Στη βιβλιογραφία υπάρχει και η τάση για κατηγοριοποιήσεις. Η πιο συνηθισμένη κατηγοριοποίηση είναι αυτή των τριών ομάδων που απαντάται σε εισαγωγικά κείμενα των Διεθνών Σχέσεων: υλικοί ή αντικειμενικοί, λειτουργικοί και υποκειμενικοί συντελεστές.⁵⁷

Οι υλικοί ή αντικειμενικοί παράγοντες που επηρεάζουν την ισχύ ενός κράτους είναι η γεωγραφία, ο πληθυσμός, οι πηγές πλούτου και οι ένοπλες δυνάμεις. Οι τρεις πρώτοι συντελεστές σχετίζονται άμεσα με τον τέταρτο και αποτελούν τα κύρια στοιχεία του κατά τον Κονδύλη γεωπολιτικού δυναμικού ενός κράτους⁵⁸. Οι λειτουργικοί είναι οι παράγοντες που επηρεάζουν τη λειτουργία ενός κράτους τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό είναι το πολιτικό του σύστημα η διοίκηση του η ικανότητα στρατιωτικής κινητοποίησης και η θέση του στο Διεθνές Σύστημα⁵⁹. Τέλος στην κατηγορία των επικείμενων συντελεστών ανήκουν συντελεστές που αφορούν το πρόσωπο ή την ψυχοσύνθεση των ατόμων των ομάδων ή των λαών των κρατών και την άποψη τρίτων για αυτούς με πιο σημαντικούς την ηγεσία και το διεθνές κύρος του Κράτους⁶⁰.

Ο Αχμέτ Νταβούτογλου το 2001 παρουσίασε μια εξίσωση ισχύος, που τη θεωρεί χρήσιμη για το στρατηγικό σχεδιασμό: $I = (\Sigma\Delta + \Delta\Delta) \chi (\Sigma N \chi \Sigma\Sigma \chi \Pi B)$, όπου ορίζει ως σταθερά δεδομένα ($\Sigma\Delta$): την ιστορία (Ισ), την γεωγραφία (Γ), τον πληθυσμό (Πλ), τον πολιτισμό (Πο) και ως δυναμικά δεδομένα ($\Delta\Delta$): την οικονομική (ΟΙ), την τεχνολογική (ΤΙ) και τη στρατιωτική

⁵⁶ Ηλίας Κουσκουβέλης, 2007, όπ.σ.141-142

⁵⁷ Ηλίας Κουσκουβέλης, 2007, όπ.σ.147-148

⁵⁸ Ηλίας Κουσκουβέλης, 2007, όπ.σ.148

⁵⁹ Ηλίας Κουσκουβέλης, 2007, όπ.σ.169

⁶⁰ Ηλίας Κουσκουβέλης, 2007, όπ.σ.177

ικανότητα (ΣΙ). Το ΣΝ αντιστοιχεί στη στρατηγική νοοτροπία, το ΣΣ στον στρατηγικό σχεδιασμό και το ΠΒ στην πολιτική βούληση⁶¹.

Ο παραπάνω τύπος της ισχύος θα μπορούσε να γραφτεί και ως εξής: $I = [(I\sigma + \Gamma + \Pi\lambda + \Pi\omicron) + (O\iota + T\iota + \Sigma\iota)] \chi (\Sigma N \chi \Sigma\Sigma \chi \Pi B)$. Τα σταθερά δεδομένα είναι στοιχεία που οι χώρες μέσα στο ισχύον πλαίσιο δεν μπορούν να τα αλλάξουν στο άμεσο και έμμεσο μέλλον. Αυτό δε σημαίνει ότι δεν αλλάζει η βαρύτητα των εν λόγω στοιχείων στην ισορροπία δυνάμεων των χωρών. Αντιθέτως παρατηρούμε ότι οι αλλαγές που σημειώνονται στις διεθνείς συγκυρίες έχουν ως συνέπεια να μετατραπεί το ειδικό βάρος που κατέχουν τα σταθερά δεδομένα στις ισορροπίες δυνάμεων⁶².

⁶¹ Νταβούτογλου Αχμέτ, 2010, όπ.σ. 48

⁶² Νταβούτογλου Αχμέτ, 2010, όπ.σ. 48

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΜΕ ΤΟΝ ΑΡΑΒΙΚΟ ΚΟΣΜΟ

Παρότι οι Άραβες θεωρούν ότι η Οθωμανική Αυτοκρατορία τους στέρησε τη δυνατότητα να προοδεύσουν και να αναπτυχθούν σε ανάλογο βαθμό με τη Δύση, εντούτοις κατά κάποιο τρόπο η Τουρκία «γοητεύει» τον αραβικό λαό, καθότι πέρα από το ότι είναι μια μουσουλμανική χώρα, θεωρείται πιο δημοκρατική από τα αραβικά καθεστώτα, φλερτάρει με την ΕΕ, είναι χώρα-μέλος του NATO και του G-20, με οικονομία βελτιωμένη παρότι τα τελευταία δύο χρόνια ταλαιπωρείται. Μάλιστα, αρκετοί αναλυτές υποστηρίζουν ότι μετά την έναρξη της Αραβικής Άνοιξης κάποια ισλαμιστικά κινήματα κυρίως της Βόρειας Αφρικής προσπάθησαν να μιμηθούν το AKP και να το καταστήσουν ως μοντέλο για το δικό τους πολιτικό σύστημα. Αρκετοί Άραβες «θαυμάζουν» την οικονομική ανάπτυξη της Τουρκίας, το ρόλο της ως περιφερειακής δύναμης και την ανεξάρτητη εξωτερική πολιτική που ασκείται από την Άγκυρα επί των ημερών του Erdogan.

Όπως, είναι φυσικό η Άγκυρα ανησυχεί για την αλλαγή ισορροπιών που σημειώνεται στο γειτονικό αραβικό κόσμο, διότι η εν λόγω αλλαγή είναι ανεξέλεγκτη και συνεπώς είναι πολύ πιθανόν να καταστεί επιζήμια για τα τουρκικά συμφέροντα, αλλά να προκαλέσει και την ανάδυση νέων συμβατικών ή ασύμμετρων απειλών για την Τουρκία⁶³.

Η μεθοδικότητα της εξωτερικής της πολιτικής και η εδραίωση της παρουσίας της ως «ισχυρού παίκτη» στην παγκόσμια σκακιέρα έχουν εξοργίσει διάφορες χώρες και έχουν οδηγήσει σε συρρίκνωση της λίστας των «φίλων». Την ίδια στιγμή όμως, στο πλαίσιο της νέο-Οθωμανικής πολιτικής ιδεολογίας της και της προσπάθειας να έχει μεγαλύτερη εμπλοκή σε περιοχές που ανήκαν κάποτε στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, η Άγκυρα κάνει κινήσεις για να ισχυροποιήσει υπάρχουσες φιλίες ή δημιουργεί νέες, είτε μέσω αμυντικής συνεργασίας και στήριξης ή μέσω επενδύσεων σε διάφορους τομείς, όπως οι υποδομές, η υγεία, η παιδεία, ο πολιτισμός⁶⁴.

ΑΙΓΥΠΤΟΣ

Η Αίγυπτος είναι αναμφίβολα η μεγαλύτερη χώρα του Αραβικού κόσμου και ο παλαιότερος πολιτισμός στην περιοχή. Ωστόσο τα σημερινά 100 εκατομμύρια των κατοίκων

⁶³<http://www.politicaldoubts.com/asia/item/67-tourkia-kai-araviki-anoiksi>

⁶⁴<https://www.euro2day.gr/specials/topics/article/2045596/oi-filoi-oi-ehthroi-kai-oi-frenemies-ths-toyrkias.html>

της Αιγύπτου κατοικούν στην ουσία στις όχθες και στο Δέλτα του Νείλου, σε μια έκταση δηλαδή λιγότερη των 40.000 τ.χλμ, δηλαδή πιο μικρή κι από τη βόρεια Ελλάδα.

Η Αίγυπτος είναι στην ουσία μια λωρίδα εύφορης γης στις όχθες του Νείλου, που περικλείεται κι από τις δύο πλευρές από έρημο, ενώ στο βορρά απλώνεται η Μεσόγειος θάλασσα. Το 95% του εδάφους της Αιγύπτου είναι έρημος και ανήκει στην Αφρική, ενώ το 5%, και συγκεκριμένα η χερσόνησος του Σινά, βρίσκεται στην Ασία. Το μεγαλύτερο πλεονέκτημά της Αιγύπτου είναι ο έλεγχος της διώρυγας του Σουέζ, του μεγαλύτερου θαλάσσιου κόμβου του πλανήτη, που υπό κανονικές συνθήκες μπορεί να αποφέρει ετήσια έσοδα άνω των 5 δισεκατομμυρίων δολαρίων ετησίως.

Ωστόσο η Αίγυπτος έχει μια σειρά από σοβαρά προβλήματα που αποδυναμώνουν την ισχύ της και αυξάνουν την ανασφάλεια της. Από τη μία ο ολοένα και αυξανόμενος πληθυσμός της, που θα φθάσει τα 150 εκατομμύρια το 2050, δεν έχει επαρκείς πόρους για να τραφεί και έτσι η χώρα, ενώ ήταν ο «σιτοβολώνας» της αρχαιότητας, είναι πλέον αναγκασμένη να κάνει εισαγωγές τροφίμων. Όμως το βιοτικό επίπεδο των Αιγυπτίων είναι χαμηλό (3.000 δολάρια ετήσιο κατά κεφαλήν ΑΕΠ), η φτώχεια ενδημική και η ανεργία των νέων μονίμως υψηλή. Με τα έσοδα από τον τουρισμό να έχουν καταρρεύσει λόγω των παλαιότερων τρομοκρατικών επιθέσεων και της τωρινής πανδημίας της Covid-19, αλλά και τη μείωση των εσόδων από τη μειωμένη κίνηση των εμπορικών πλοίων από το Σουέζ, η Αίγυπτος αντιμετωπίζει υψηλά ελλείμματα, που μπορούν να αντισταθμιστούν μόνο με μεγάλη ξένη οικονομική βοήθεια ή δάνεια. Αλλιώς η κοινωνική δυσαρέσκεια μπορεί να εκτοξευθεί και υπάρχει ο κίνδυνος να επανέλθει η Μουσουλμανική Αδελφότητα στο πολιτικό προσκήνιο⁶⁵.

Η ανατροπή του πρώην Αιγύπτιου προέδρου Χόσνι Μουμπάρακ από τη «Μουσουλμανική Αδελφότητα» το 2011 έδωσε τη δυνατότητα στην τουρκική κυβέρνηση να αξιοποιήσει το «ισλαμικό προφίλ» της για προβολή ισχύος, διεύρυνση επιρροής και περιφερειακή επέκταση. Σε αυτό το πλαίσιο η «αναθεωρητική» οπτική της κυβέρνησης ΑΚΡ-Ερντογάν, επί των διεθνών σχέσεων, βρήκε αντανάκλαση καθώς η εργαλειοποίηση του πολιτικού Ισλάμ ως όχημα προώθησης των συμφερόντων του τουρκικού κράτους παρείχε μια κρίσιμη ευκαιρία εν σχέσει με τις περιφερειακές εστίες της Βόρειας Αφρικής και Ανατολικής Μεσογείου.

⁶⁵ <https://tvxs.gr/news/kosmos/o-psyxros-polemos-tis-mesis-anatolis>

Εντούτοις, η ανατροπή του υποστηριζόμενου από τη «Μουσουλμανική Αδελφότητα» Μοχάμεντ Μόρσι το 2013 από τον στρατηγό Αμπντέλ Φατάχ αλ Σίσι άλλαξε άρδην το σκηνικό και επέφερε εκ νέου μεταβολές με γεωπολιτικές προεκτάσεις, επηρεάζοντας δυσμενώς τα τουρκικά συμφέροντα στην Αίγυπτο. Λόγω ακριβώς της τουρκικής εμπλοκής⁶⁶ στα εσωτερικά της Αιγύπτου υπέρ της «Μουσουλμανικής Αδελφότητας» οι σχέσεις μεταξύ κυβέρνησης Σίσι και κυβέρνησης Ερντογάν επιδεινώθηκαν, εξέλιξη που καθρεφτίζεται σε διάφορα επίπεδα, ανάμεσα σε άλλα, στην αναβάθμιση των διπλωματικών σχέσεων μεταξύ Αθηνών-Λευκωσίας και Καΐρου. Είναι δε αυτή η πολύπλευρη στήριξη (οικονομική, στρατιωτική) άλλωστε στη «Μουσουλμανική Αδελφότητα» από την Τουρκία και το Κατάρ που αποτέλεσε (και συνεχίζει να αποτελεί εν μέρει) ένα από τα πεδία τριγμών ανάμεσα αφενός στον άξονα: Τουρκία-Κατάρ και αφετέρου το μπλοκ κρατών: Σαουδική Αραβία, Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, Μπαχρέιν και Αίγυπτος.⁶⁷

Η Μουσουλμανική Αδελφότητα ήταν η κορωνίδα της τουρκικής γεωστρατηγικής στη Μέση Ανατολή και στη Βόρεια Αφρική και η Άγκυρα πόνταρε πάρα πολλά στην Αραβική Άνοιξη. Η Αίγυπτος ως χώρα που ενώνει την Βόρεια Αφρική με τη Μέση Ανατολή, δε θα μπορούσε να δεχθεί την υλοποίηση της πολιτικής της Τουρκίας η οποία επιθυμεί να γίνει η ηγετική δύναμη ανάμεσα στις μουσουλμανικές χώρες.

Η γεωγραφική θέση της Αιγύπτου δίνει ταυτόχρονα πλεονεκτήματα αλλά και μειονεκτήματα στη χώρα-κρηπίδα του αραβικού κόσμου. Η Αίγυπτος είναι οικονομικά ό,τι της δίνει ο Νείλος. Δυστυχώς για την Αίγυπτο, ο Νείλος δεν μπορεί να αξιοποιηθεί ως υδάτινη οδός για την μεταφορά εμπορικών προϊόντων. Αυτό σημαίνει πως η Αίγυπτος στηρίζεται σε χερσαίες εμπορικές οδούς και το κόστος μεταφοράς, είναι πολύ μεγάλο. Αυτό σημαίνει ότι το Σουέζ και ο έλεγχος της Ερυθράς Θάλασσας μέχρι το Κέρας της Αφρικής, αποτελούν τους πνεύμονες του Καΐρου. Η ανατολική Μεσόγειος είναι για την Αίγυπτο η αρχή του ελέγχου του Σουέζ και επομένως, της Ερυθράς Θάλασσας⁶⁸.

Πρόσθετος πονοκέφαλος για την Αίγυπτο αποτελεί η κατασκευή και η λειτουργία εντός του 2020 του γιγαντιαίου Φράγματος της Αναγέννησης στο Γαλάζιο Νείλο των αιθιοπικών υψιπέδων. Αυτό θα μπορούσε να μειώσει άμεσα η ροή του νερού στην πιο ζωτική υδάτινη αρτηρία της χώρας και να διακινδυνεύσει ίσως και το 30% της αιγυπτιακής

⁶⁶ Ο Τούρκος Πρόεδρος καταδίκασε την εκδίωξη του Μόρσι και υποστήριξε ανοιχτά τη Μουσουλμανική Αδελφότητα.

⁶⁷ <https://www.philenews.com/f-me-apopsi/paremvasseis-ston-f/article/1188382/ga-tin-exomalynsi-ton-scheseon-toyrkias-aigptoy>

⁶⁸ <https://www.liberal.gr/diplomacy/oi-scheseis-aiguptou-kai-tourkias-kai-pos-epofeleitai-o-ellinismos/317640>

γεωργικής παραγωγής. Με άλλα λόγια πείνα, εξαθλίωση για εκατομμύρια Αιγυπτίους, γεγονός που θα πυροδοτούσε μεγάλη κοινωνική έκρηξη, σε μια εποχή που δεν υπάρχουν έσοδα από αλλού (π.χ. τουρισμός, Σουέζ, εμπόριο). Αυτό είναι ένα εφιαλτικό σενάριο για την αιγυπτιακή κυβέρνηση, που σκέφτεται να αναλάβει και στρατιωτική δράση (π.χ. αεροπορικός βομβαρδισμός του φράγματος) αν δεν υπάρξει ικανοποιητική συμφωνία για την κατανομή των υδάτων του Νείλου⁶⁹.

Το ζήτημα που έχει προκύψει με τη δημιουργία φράγματος από την Αιθιοπία έχει προκαλέσει ένταση ανάμεσα σε Κάιρο και Αντίς Αμπέμπα. Η Αιθιοπία είναι περικλειστή χώρα η οποία όμως έχει επενδύσει όλη της την ανάπτυξη και τον αυξανόμενο περιφερειακό της ρόλο, στην αφθονία των υδάτων της (λόγω των πολλών ποταμών) τα οποία σπανίζουν στην περιοχή. Πιθανή βελτίωση των σχέσεων της Αιθιοπίας με Τζιμπουτί ή/και Σομαλία, θα έφερνε την Αιθιοπία να έχει ρόλο και στην Ερυθρά Θάλασσα. Στα σχέδια της Αιθιοπίας είναι μάλιστα η σταδιακή ναυπήγηση πολεμικών πλοίων τα οποία θα βρίσκονται σε λιμάνια του Τζιμπουτί⁷⁰.

Οι Τούρκοι στοχεύουν στον έλεγχο των λιμένων του Μπαμπ Αλ Μαντέμπ, του Τζιμπουτί, της Μπερμπέρα στη Δημοκρατία της Σομαλιλάνδης αλλά και του λιμανιού του Μογκαντίσου. Εάν το επιτύχουν θα αποκτήσουν τον έλεγχο των εισαγωγών και εξαγωγών από το Κέρασ της Αφρικής. Αυτό θεωρείται απειλή για τα συμφέροντα των αραβικών χωρών του Κόλπου, οι οποίες έχουν επιδιώξει τα τελευταία χρόνια να αναπτύξουν σχέσεις με χώρες της περιοχής. Ταυτόχρονα, με τη δραστηριότητά της η Τουρκία απειλεί και τα συμφέροντα της Ινδίας, η οποία παραδοσιακά έχει μεγάλη εμπορική διείσδυση στην περιοχή. Η Τουρκία έχει κατασκευάσει μια μεγάλη στρατιωτική βάση στο Μογκαντίσου (πρωτεύουσα της Σομαλίας) για να εκπαιδεύσει στρατιώτες. Η βάση, η κατασκευή της οποίας κόστισε περίπου 50.000.000 δολάρια, μπορεί να στεγάσει και να εκπαιδεύσει περίπου 1.500 στρατιώτες ανά πάσα στιγμή. Η βάση μπορεί να φιλοξενήσει πολεμικά πλοία και στρατιωτικά αεροσκάφη καθώς και μονάδες καταδρομών. Η Τουρκία παρέχει όπλα και εξοπλισμό στις δυνάμεις που εκπαιδεύει στη Σομαλία. Αλλά με το πρόσχημα της εκπαίδευσης, εργάζεται για την επέκταση της επιρροής της εκεί και για την εκμετάλλευση του πλούτου της χώρας. Παράλληλα, η Άγκυρα εργάζεται για τον έλεγχο ζωτικών περιοχών στο Τζιμπουτί με βάση την παροχή γενναϊόδωρης οικονομικής υποστήριξης, ενθαρρύνοντας Τούρκους επιχειρηματίες να

⁶⁹ <https://tvxs.gr/news/kosmos/o-psyxros-polemos-tis-mesis-anatolis>.

⁷⁰ <https://www.liberal.gr/diplomacy/oi-scheseis-aiguptou-kai-tourkias-kai-pos-epofeleitai-o-ellinismos/317640>

επενδύσουν στην ευρύτερη βιομηχανική ζώνη εκεί. Παράλληλα, επιδιώκει να επεκτείνει την προβολή ήπιας ισχύος μέσω εκπαιδευτικών και θρησκευτικών προγραμμάτων⁷¹.

Επίσης, ο περιφερειακός ρόλος της Αιγύπτου έρχεται σε πλήρη αντίθεση με το όραμα της Άγκυρας. Ο ρόλος της Τουρκίας στη Λιβύη δεν μπορεί να γίνει αποδεκτός από την Αίγυπτο καθώς αν η Ανατολική Λιβύη με τον καιρό, περάσει στη σφαίρα επιρροής της Τουρκίας (πράγμα που φαντάζει αδύνατον) τότε η Αίγυπτος κινδυνεύει καθώς η δυτική πλευρά της Αιγύπτου είναι ερημική. Αυτό σημαίνει ότι είναι δύσκολα προστατεύσιμη, ελλείψει φυσικών εμποδίων⁷².

Ο Τούρκος πρόεδρος προσπαθεί τώρα να αντισταθμίσει τις ζημιές πραγματοποιώντας ανοίγματα προς όλες τις κατευθύνσεις που όμως η αιγυπτιακή κυβέρνηση βάζει σκληρούς όρους προκειμένου να εξομαλύνει τις διπλωματικές σχέσεις της με την Άγκυρα. Το Κάιρο επιθυμεί από την Τουρκία να αναγνωρίσει ότι η παρουσία της στη Λιβύη είναι παράνομη, να μην αντιστρατεύεται τα αιγυπτιακά συμφέροντα στα αραβικά κράτη, να άρει την υποστήριξη των Αιγύπτιων αντικαθεστωτικών στο έδαφός της, ενώ διαμηνύει ότι οι αιγυπτοτουρκικές σχέσεις δεν θα αποβούν εις βάρος των σχέσεων της με χώρες όπως η Ελλάδα και η Κύπρος. «Η Αίγυπτος καταρτίζει ένα γενικό πλαίσιο για τις σχέσεις μεταξύ Καΐρου και Άγκυρας, το οποίο μπορεί να περιγραφεί ως μια ολοκληρωμένη συμφωνία που περιλαμβάνει πολλά θέματα που πρέπει να γίνουν πλήρως σεβαστά» αναφέρει χαρακτηριστικά στο Al Monitor ο Ταρέκ Φάχμι, καθηγητής πολιτικών επιστημών στο Πανεπιστήμιο του Καΐρου⁷³.

Αρχικά, το τουρκικό κράτος ήδη από τους πρώτους μήνες του 2021 έκανε αυστηρές υποδείξεις σε τρεις αντιπολιτευτικούς αιγυπτιακούς τηλεοπτικούς σταθμούς, προσκειμένους στη «Μουσουλμανική Αδελφότητα με έδρα την Κωνσταντινούπολη, όπως σταματήσουν τις λεκτικές επιθέσεις εναντίον της αιγυπτιακής κυβέρνησης και να ελαχιστοποιήσουν τη σκληρή κριτική τους απέναντι στον Σίσι. Αυτές οι υποδείξεις επιβεβαιώθηκαν από ένα εξόριστο πολιτικό ηγέτη, τον Aymun Nour, επικεφαλής ενός εκ των προαναφερθέντων σταθμών (El Sharq TV) σε τηλεοπτική συνέντευξη του σε ξένο κανάλι. Μάλιστα, αυτή η στροφή της τουρκικής κυβέρνησης καλωσορίστηκε θετικά από τον Υπουργό Πληροφοριών της Αιγύπτου

⁷¹ <https://slpress.gr/diethni/poies-chores-thelei-na-quot-katapiei-quot-i-toyrkia-eos-to-2050-ti-deichnei-o-chartis-toy-frintman/>

⁷² <https://www.liberal.gr/diplomacy/oi-scheseis-aiguptou-kai-tourkias-kai-pos-epofeleitai-o-ellinismos/317640>

⁷³ <https://www.skai.gr/news/world/oi-skliroi-oroi-pou-thetei-i-aigyptos-gia-eksomalynsi-sxeseon-me-tin-tourkia>

χαρακτηρίζοντας την ως ένα αφετηριακό σημείο για επίλυση των προβλημάτων μεταξύ των δύο χωρών⁷⁴.

Ο Τούρκος πρόεδρος Ταγίπ Ερντογάν είναι έτοιμος να δώσει “πεσκέσι” στον Αιγύπτιο ομόλογο του Φατάχ αλ Σίσι 24 στελέχη της Μουσουλμανικής Αδελφότητας, με αντάλλαγμα την έκδοση αγνώστου αριθμού γκιουλενιστών. Ο Ερντογάν εμφανίζεται πρόθυμος να περιορίσει την υποστήριξη του στην κυριότερη οργάνωση του πολιτικού Ισλάμ στον αραβικό κόσμο, μέσω της οποίας φιλοδοξούσε σε μία πολιτική ανασύσταση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, ένα όραμα που προκαλεί τρόμο στα κατεστημένα αραβικά καθεστώτα, φυσικά με την εξαίρεση του εμιράτου του Κατάρ.

Ο Τούρκος πρόεδρος έχει κλείσει ορισμένα κανάλια της Αδελφότητας στην Κωνσταντινούπολη και έχει ζητήσει από τα στελέχη της που φιλοξενεί να μετριάσουν τις επικρίσεις τους στο αιγυπτιακό καθεστώς, όμως αυτά δεν αρκούν στον στρατηγό Σίσι, ο οποίος απαιτεί από τον Ερντογάν να του δώσει τα «κεφάλια» της Αδελφότητας στο πιάτο, κάτι που προφανώς και είναι εξευτελιστικό για τον Ερντογάν. Μπορεί ο Ερντογάν να έχει «ξεχάσει» εσχάτως την «Ραμπία», τον χαρακτηριστικό χαιρετισμό των Αδελφών Μουσουλμάνων, αλλά δεν του είναι εύκολο να τους «πουλήσει», όπως του ζητά ο Σίσι, ο οποίος δεν δείχνει να βιάζεται για την αναθέρμανση των τουρκοαιγυπτιακών σχέσεων, σε αντίθεση με τον Ερντογάν. Είναι αλήθεια πως ο Τούρκος πρόεδρος εντυπωσιάζεται με τον οπορτουνισμό του: την μία κατηγορεί το Ισραήλ για «γενοκτονία των Παλαιστινίων», την άλλη επιδιώκει την αναθέρμανση των σχέσεων του με το Τελ Αβίβ.

Όμως, όπως δεν μπορεί εύκολα να εγκαταλείψει την Χαμάς, το ίδιο δεν μπορεί να κάνει και με την Μουσουλμανική Αδελφότητα. Μπορεί η οργάνωση να έχει περιθωριοποιηθεί σε πολλές χώρες του αραβικού κόσμου, εντούτοις παραμένει υπολογίσιμη δύναμη στην Λιβύη και συγκεκριμένα στην Τρίπολη, όπου στηρίζει τον φιλότουρκο πρωθυπουργό της μεταβατικής κυβέρνησης. Το κυριότερο θέμα που αποσχολεί την Τουρκία στη Λιβύη είναι το παράνομο μνημόνιο Άγκυρας-Τρίπολης, για το λόγο αυτό βλέπουμε την Τουρκία να φέρνει και πάλι στο προσκήνιο το παράνομο με την εκτεταμένη παρενόχληση του ερευνητικού πλοίου “Nautical Geo”, που πραγματοποιεί έρευνες σε περιοχή ανατολικά της Κρήτης, με την Άγκυρα να ισχυρίζεται ότι πλέει σε «τουρκική υφαλοκρηπίδα». Με το ψευδοσύμφωνο που είχε υπογράψει με τον, υπό πολιορκία Λίβυο πρωθυπουργό Σαράτζ, η

⁷⁴ <https://www.philenews.com/f-me-apopsi/paremvasis-ston-f/article/1188382/ga-tin-exomalynsi-ton-scheseon-toyrkias-aigptoy>

Τουρκία “εξαφάνιζε” πλήρως την ΑΟΖ της Κρήτης, πιστή στον ισχυρισμό της ότι «τα νησιά δεν έχουν θαλάσσιες ζώνες». Το μνημόνιο Άγκυρας-Τρίπολης χρησιμοποιεί η Τουρκία ως σημείο αναφοράς προκειμένου να πείσει την Αίγυπτο να υπογράψει μαζί της συμφωνία για την οριοθέτηση θαλάσσιων ζωνών. Μπορεί να έχει ακόμα πολύ δρόμο, όμως ο αραβικός κόσμος είναι τώρα πρόθυμος να ακούσει τον Ερντογάν, κάτι που ακριβώς έναν χρόνο πριν δεν ήταν καθόλου διατεθειμένος να κάνει⁷⁵.

Όμως, καθ' όλη τη διάρκεια του ρητορικού πολέμου, η Άγκυρα και το Κάιρο ήταν προσεκτικοί ώστε να μην κόψουν όλους τους μεταξύ τους δεσμούς. Ενώ η Αίγυπτος έλαβε μέρος στο εμπάργκο κατά του Κατάρ - και πάλι, σε μεγάλο βαθμό λόγω της υποστήριξης της Ντόχα προς την Αδελφότητα - δεν υπήρξε καμία προσπάθεια διακοπής των σχέσεων με την Τουρκία. Το εμπόριο μεταξύ των δύο χωρών μεγεθυνόταν σταθερά. Η συμφωνία ελεύθερου εμπορίου Τουρκίας - Αιγύπτου, η οποία υπεγράφη το 2005, παραμένει σε ισχύ, το 2017 το σύνολο των εμπορικών συναλλαγών μεταξύ των δύο χωρών ήταν περίπου 4.5 δις δολάρια. Το 2018 οι εμπορικές σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών βελτιώθηκαν έτι περαιτέρω με την Αίγυπτο να κάνει εξαγωγές στην Τουρκία που άγγιζαν τα 2,19 δις δολάρια και την Τουρκία να εξάγει στην Αίγυπτο προϊόντα και υπηρεσίες 3,05 δις δολάρια, ανεβάζοντας τον όγκο των εμπορικών τους συναλλαγών. Για άλλη μια φορά, οι οικονομικές σχέσεις μεταξύ δύο χωρών δεν αποτελούν το πρώτο κριτήριο το οποίο θα μπορούσε να περιγράψει τον χαρακτήρα των διακρατικών σχέσεων⁷⁶.

ΛΙΒΥΗ

Η **Λιβύη**, είναι χώρα της Βόρειας Αφρικής και βρέχεται βόρεια από τη Μεσόγειο. Ανατολικά της βρίσκεται η Αίγυπτος, νοτιοανατολικά της το Σουδάν, ενώ νότια συνορεύει με το Τσαντ και το Νίγηρα και δυτικά με την Αλγερία και την Τυνησία. Το 90% του εδάφους της είναι έρημος και η Λιβύη είναι η τέταρτη μεγαλύτερη αφρικανική χώρα σε έκταση. Πρωτεύουσα της χώρας είναι η Τρίπολη, όπου ζουν 1,7 εκατομμύρια κάτοικοι. Οι Λίβυοι στην πλειοψηφία τους (συνολικά 97%) είναι Άραβες και Βέρβεροι και ομιλούν την αραβική γλώσσα. Το 97 % του πληθυσμού είναι σουνίτες Μουσουλμάνοι

Το όνομα της χώρας προέρχεται από τον αιγυπτιακό όρο *Λίμπον*, ο οποίος αναφέρεται στους Βερβερίνους που ζούσαν δυτικά του Νείλου. Στα ελληνικά έγινε *Λιβύη*, αν και στην

⁷⁵<https://slpress.gr/diethni/o-oros-toy-sisi-gia-na-omalopoiithoyn-oi-scheseis-toyrkias-aigyptoy/>

⁷⁶<https://www.liberal.gr/diplomacy/oi-scheseis-aigyptou-kai-tourkias-kai-pos-epofeleitai-o-ellinismos/317640>

αρχαία Ελλάδα ο όρος είχε ευρύτερη σημασία, υπονοώντας ολόκληρη τη Βόρειο Αφρική δυτικά της Αιγύπτου ή και ολόκληρη την αφρικανική ήπειρο. Η Λιβύη έχει το τρίτο κατά κεφαλήν ΑΕΠ στην Αφρική μετά τις Σεϋχέλλες και τη Νότια Αφρική, κάτι που οφείλεται στο χαμηλό πληθυσμό της και τα μεγάλα αποθέματα πετρελαίου. Η ανακάλυψη σημαντικής ποσότητας κοιτασμάτων πετρελαίου το 1959 μετέτρεψε ένα από τα φτωχότερα έθνη στον κόσμο σε ένα κράτος με μεγάλο πλούτο.

De facto ηγέτης της χώρας ήταν ο Συνταγματάρχης Μουαμάρ αλ-Καντάφι, του οποίου η εξωτερική πολιτική τον είχε φέρει συχνά σε αντιπαράθεση με τη Δύση και με τις κυβερνήσεις άλλων χωρών της Αφρικής. Από το 2011 και την ανατροπή του Μουαμάρ Καντάφι επικράτησε στη Λιβύη το χάος και ένας εμφύλιος πόλεμος διαρκείας στον οποίο ενεπλάκησαν παγκόσμιες δυνάμεις, περιφερειακές δυνάμεις, τοπικές φυλές και φατρίες, μισθοφόροι και τζιχαντιστές, προσπαθώντας ν' αρπάξουν όλοι τους ένα κομμάτι μια χώρας, που έχει τα περισσότερα αποθέματα υδρογονανθράκων στη βόρεια Αφρική. Η Λιβύη διαθέτει κοιτάσματα 49,3 δισεκατομμυρίων βαρελιών πετρελαίου και 1,5 τρισ. κυβικά μέτρα φυσικά αερίου. Αλλά λόγω του μακροχρόνιου πολέμου η παραγωγή της Λιβύης έχει υποχωρήσει από το 1.3 εκ. βαρέλια ημερησίως, μόλις στα 100.000 – 150.000. Σε κανονικές συνθήκες η Λιβύη θα μπορούσε να καλύψει το 1% των παγκόσμιων αναγκών σε υδρογονάνθρακες⁷⁷.

Στη Λιβυη οι αντικαθεστωτικές διαδηλώσεις ξεκίνησαν από τα μέσα Ιανουαρίου. ο Καντάφι για να αποτρέψει την κλιμάκωση τους και εξελίξεις ανάλογες με την Τυνησία στις 27 Ιανουαρίου 2011 εξήγγειλε φιλολαϊκά μέτρα 24 εκατομμυρίων δολαρίων προοδευτικά όμως οι διαδηλώσεις έλαβαν έκταση.⁷⁸ Τον Φεβρουάριο του 2011, εν μέσω της Αραβικής Άνοιξης, η κινητοποίηση που ξεκίνησε στη Βεγγάζη πνίγεται στο αίμα. Τον Μάρτιο και κατόπιν έγκρισης του ΟΗΕ, διεθνής συνασπισμός υπό τις ΗΠΑ, τη Γαλλία και τη Βρετανία εξαπολύει πλήγματα. Τον Αύγουστο του 2011, οι αντάρτες καταλαμβάνουν το αρχηγείο του Μουαμάρ Καντάφι στην πρωτεύουσα Τρίπολη. Ο Καντάφι καταφεύγει στη γενέτειρά του, τη Σύρτη, όπου και σκοτώνεται στις 20 Οκτωβρίου του 2011.

Για τους αντάρτες και το αντικαθεστωτικό κίνημα ο Μουαμάρ Καντάφι ήταν ο κοινός εχθρός και η ανατροπή του ο κοινός στόχος. Μετά το θάνατό του έπαψε να υπάρχει ο συνδεδετικός κρίκος που συσπείρωνε τις διάφορες φυλές και ομάδες, με αποτέλεσμα να έρθουν στο φως οι διαφωνίες τους και η χώρα να βυθιστεί στο χάος.

⁷⁷ <https://tvxs.gr/news/kosmos/o-psyxros-polemos-tis-mesis-anatolis>

⁷⁸ Η. Κουσκουβέλης, 2012, όπ. σ. 29

Στις 23 Οκτωβρίου, 3 ημέρες μετά το θάνατο του Καντάφι, το Εθνικό Μεταβατικό Συμβούλιο, το πολιτικό όργανο των ανταρτών, διακηρύσσει την πλήρη απελευθέρωση της χώρας. Τον Αύγουστο του 2012, το Συμβούλιο παραδίδει την εξουσία στο Εθνικό Γενικό Κογκρέσο (κοινοβούλιο) που είχε εκλεγεί ένα μήνα νωρίτερα.

Στις 11 Φεβρουαρίου 2019, η Αφρικανική Ένωση συγκαλεί διεθνή σύνοδο για τον Ιούλιο και ζητά τη διεξαγωγή εκλογών τον Οκτώβριο. Στις 28, ο ΟΗΕ κάνει λόγο για «συμφωνία» μεταξύ του αλ Σάρατζ και του Χαφτάρ για την οργάνωση εκλογών. Στις 20 Μαρτίου, η Αποστολή των Ηνωμένων Εθνών για τη Λιβύη ανακοινώνει ότι στα μέσα Απριλίου θα διεξαχθεί στο Γανταμές «εθνική διάσκεψη» για την έξοδο από την κρίση. Στις 31 Μαρτίου, η Αφρικανική Ένωση ανακοινώνει ότι η σύνοδος για τη «συμφιλίωση» στη Λιβύη θα διεξαχθεί τον Ιούλιο στην Αντίς Αμπέμπα. Τελικά οι εκλογές θα διεξαχθούν στις 24 Δεκεμβρίου 2021⁷⁹.

Τυπικά η Λιβύη έχει δύο βασικούς θεσμούς: έχει την κυβέρνηση που έχει έδρα την Τρίπολη και επικεφαλής τον Φαγιέζ αλ Σάραζ και τη Βουλή των Αντιπροσώπων που έχει έδρα το Τομπρούκ. Παρότι οι αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, που αναφέρονται στην πολιτική λύση του ζητήματος, προβλέπουν τη συνεργασία ανάμεσα στην κυβέρνηση και το Κοινοβούλιο, οι δύο θεσμοί βρίσκονται σε ανοιχτή σύγκρουση. Η κυβέρνηση της Τρίπολης παραμένει η «διεθνώς αναγνωρισμένη κυβέρνηση» της Λιβύης, όμως η κυβέρνηση του Τομπρούκ ελέγχει πολύ μεγαλύτερη έκταση της Λιβύης και έχει την υποστήριξη του στρατηγού Χαλίφα Χαφτάρ.

Ο Χαφτάρ προέρχεται από τις Λιβυκές ένοπλες δυνάμεις και ήταν από τους αξιωματικούς που στήριξαν τον Μουαμάρ Καντάφι στο πραξικόπημα που τον έφερε στην εξουσία το 1969, ηγήθηκε των λιβυκών δυνάμεων που συμμετείχαν στον πόλεμο του Γιομ Κιπούρ το 1973 και υπήρξε ανώτατος αξιωματικός, πριν πιαστεί αιχμάλωτος στο Τσάντ το 1987. Στη συνέχεια θα βρεθεί στις ΗΠΑ και σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις είχε μια ειδική σχέση με τη CIA (μάλιστα έμενε κοντά στις κεντρικές εγκαταστάσεις της). Επέστρεψε στη Λιβύη το 2011 και έκτοτε ενεπλάκη στις εμφύλιες αντιπαραθέσεις.

Η εικόνα δύο μεγάλων αντιμαχόμενων παρατάξεων είναι από ορισμένες απόψεις και παραπλανητική. Πρόκειται επίσης για συμμαχίες ανάμεσα σε πολεμάρχους, σε μια χώρα που

⁷⁹ <https://gr.euronews.com/2019/12/17/pos-eftase-h-libyh-sto-adiexodo>

παραμένει σε συνθήκη βαθιάς κρίσης και αποδιάρθρωσης, παρά τον μεγάλο ορυκτό πλούτο που διαθέτει⁸⁰.

Τα τελευταία πέντε χρόνια η Λιβύη ουσιαστικά διαιρέθηκε σε ανατολική και δυτική μεταξύ δυο αντίπαλων πολιτικών φατριών (Χαφτάρ/LNA Vs Σάρατζ/GNA) και των υποστηρικτών τους. Ορμώμενος από την ανατολική Λιβύη ο στρατηγός Χαλιφά Χαφτάρ και ο Εθνικός Στρατός της Λιβύης (LNA), ο οποίος έλεγχε ως πρόσφατα σχεδόν το 80% του λιβυκού εδάφους και τις περισσότερες πετρελαιοπηγές και βρίσκεται πλέον σε θέση άμυνας στη Σύρτη, υποστηρίζεται κυρίως από την Αίγυπτο⁸¹, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και τη Ρωσία, ενώ φαίνεται να λαμβάνει υποστήριξη από τη Γαλλία, τη Σαουδική Αραβία και εμμέσως από την Ελλάδα. Από την άλλη η κυβέρνηση στην Τρίπολη (GNA) του Φαγέντ αλ-Σαράτζ υποστηρίζεται από την Τουρκία, το Κατάρ κι εμμέσως από το Ηνωμένο Βασίλειο και την Ιταλία. Οι ΗΠΑ φαίνεται να τηρούν μια πολιτική, όχι τόσο ίσων αποστάσεων, όσο ενός εκκρεμούς που κινείται πότε προς τη μία και πότε προς την άλλη κατεύθυνση, προσπαθώντας να κρατήσουν επαφές και με τις δύο πλευρές, αλλά και να αποτρέψουν την περαιτέρω ενίσχυση της Ρωσίας στη Μεσόγειο⁸².

Η δε παρουσία ξένων δυνάμεων δεν περιορίζεται μόνο στην υποστήριξη με εξοπλισμό αλλά ακόμη και στην αποστολή μισθοφόρων. Σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις στο πλευρό του Χάφταρ δραστηριοποιείται η ρωσικών συμφερόντων μισθοφορική εταιρεία Wagner και στο πλευρό της κυβέρνησης του Αλ-Σάρατζ η τουρκικών συμφερόντων μισθοφορική εταιρεία SADAT. Η τελευταία, που σε μεγάλο βαθμό στελεχώνεται και από πρώην στελέχη του τουρκικών ένοπλων δυνάμεων, είναι γνωστή για τις στενές σχέσεις της με τον Ερντογάν και είχε ενεργό ανάμειξη στο συριακό εμφύλιο, προσφέροντας εκπαίδευση και υποστήριξη στους ένοπλες ισλαμιστικές ομάδες που υποστήριζε η Τουρκία⁸³.

Ενώ ο Erdogan ήταν από τους πρώτους ηγέτες που ζήτησε την παραίτηση του Mubarak σε τηλεοπτική του ομιλία στο Al-Jazeera (Φεβρουάριος 2011), εντούτοις στην περίπτωση της Λιβύης τήρησε μια επαμφοτερίζουσα εξωτερική πολιτική. Στην Αίγυπτο και την Τυνησία, η Τουρκία ήταν ξεκάθαρα υπέρ της δημοκρατίας. Δεν υποστήριξε όμως τον αγώνα των Λίβυων αντικαθεστωτικών. Με την έναρξη των ταραχών στη Λιβύη, ο Τούρκος πρωθυπουργός επέκρινε τη βία που ασκούσαν οι κανταφικές δυνάμεις κατά του λιβυκού

⁸⁰ <https://www.tanea.gr/2019/12/20/world/i-tourkia-mpainei-olo-kai-pio-vathia-sto-chaos-tou-livykou-emfyliou/>

⁸¹ Θεωρεί ότι η κυβέρνηση της Τρίπολης ελέγχεται από τη Μουσουλμανική Αδελφότητα.

⁸² <https://tvxs.gr/news/kosmos/o-psyxros-polemos-tis-mesis-anatolis>

⁸³ <https://www.tanea.gr/2019/12/20/world/i-tourkia-mpainei-olo-kai-pio-vathia-sto-chaos-tou-livykou-emfyliou/>

λαού. Ωστόσο, αντέδρασε δημόσια με την υιοθέτηση της απόφασης 1973 του ΣΑ του ΟΗΕ και με τη στρατιωτική επέμβαση του ΝΑΤΟ.

Μετά την υιοθέτηση της εν λόγω απόφασης, η Τουρκία άλλαξε στάση και αποφάσισε να υποστηρίξει ενεργά την εφαρμογή της απόφασης του ΟΗΕ, ενώ στη συνέχεια πρότεινε τη διαμεσολάβηση της Άγκυρας, προκειμένου να επιτευχθεί συμφωνία μεταξύ του Λίβου μονάρχη και των αντικαθεστωτικών της Βεγγάζης. Η αλλαγή στη στάση της Άγκυρας προήλθε μετά από επανεκτίμηση της κατάστασης και συγκεκριμένα μετά την απόρριψη των Λίβων αντικαθεστωτικών για διαπραγματεύσεις με το καθεστώς της Τρίπολης. Η πιθανή ανάδυση νέων συμφερόντων και απειλών για την Τουρκία, που θα προέκυπταν από το μελλοντικό status της ευρύτερης περιοχής του αραβικού κόσμου, ήταν πλέον ορατή. Οι προθέσεις τη Άγκυρας ήταν περισσότερο από προφανείς. Αποφάσισε να συμμετάσχει στη διεξαγωγή των επιχειρήσεων προκειμένου να μην απομονωθεί από τις υπόλοιπες χώρες-μέλη της Συμμαχίας. Παράλληλα, διατηρούσε διαύλους επικοινωνίας με το κανταφικό καθεστώς, ενώ κατέβαλε προσπάθειες προκειμένου να δημιουργήσει τις κατάλληλες προϋποθέσεις, οι οποίες θα της επέτρεπαν να συνάψει σχέσεις συνεργασίας με τις δυνάμεις των αντικαθεστωτικών. Εξάλλου, οι αντικαθεστωτικοί ήσαν οι πιθανότεροι ηγέτες της χώρας στη μετά-Qaddafi εποχή.⁸⁴

Το σκηνικό που "στήνει" ο Ερντογάν στη Λιβύη είχε πάντοτε, άλλωστε, μια σημαντική οικονομική διάσταση. Οι τουρκικές επιχειρηματικές σχέσεις με το κράτος της Βόρειας Αφρικής εκτείνονται χρονικά στην περίοδο προ του εμφυλίου πολέμου: την τελευταία δεκαετία της δικτατορίας του Μουαμάρ Καντάφι, οι τουρκικές κατασκευαστικές εταιρείες ήταν μεταξύ των σημαντικότερων ξένων επιχειρηματικών σχημάτων τα οποία δραστηριοποιούνταν στη Λιβύη. Περισσότεροι από 25.000 Τούρκοι εκκενώθηκαν κατά τη διάρκεια της εξέγερσης του 2011 εναντίον του Καντάφι, ενώ οι τουρκικές εταιρείες άφησαν πίσω τους εργοτάξια γεμάτα βαρύ και ακριβό εξοπλισμό. Ένας εκ των κινητήριων παραγόντων για την υποστήριξη της GNA από τον Ερντογάν ήταν η συνέχιση κατασκευαστικών έργων αξίας περίπου 18 δισεκατομμυρίων δολαρίων.

Η Λιβύη αποτελεί επίσης κλειδί για τις διεκδικήσεις της Τουρκίας στην Ανατολική Μεσόγειο, όπου ελπίζει να καταστεί σημαντικός ενεργειακός παράγοντας. Ο Ερντογάν ισχυρίζεται ότι η συμφωνία του με την κυβέρνηση του Σάρατζ (σ.μ. το περίφημο "τουρκολιβικό μνημόνιο"), η οποία αμφισβητείται έντονα από άλλα παράκτια κράτη, δίνει

⁸⁴ <http://www.politicaldoubts.com/asia/item/67-tourkia-kai-araviki-anoiksi>

στην Τουρκία τη νομική δυνατότητα να προχωρήσει σε έρευνες στα ύδατα μεταξύ των δύο χωρών.

Υπάρχουν επίσης πολιτικές και στρατηγικές διαστάσεις στην υποστήριξη αυτή. Η κυβέρνηση συνασπισμού του Σάρατζ περιλαμβάνει και ισλαμιστές, οι οποίοι βρίσκονται ιδεολογικά κοντά στο Κόμμα Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης (AKP) του Ερντογάν. Μια επιτυχία της GNA θα αντιπροσώπευε μια τουρκική νίκη επί των υποστηρικτών του Χαφτάρ, συμπεριλαμβανομένων των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων, τα οποία η Άγκυρα αντιμετωπίζει ως βασικό υπαίτιο για το χάος και την αστάθεια που επικρατούν στη Μέση Ανατολή.

Οι ελιγμοί της Τουρκίας - στρατιωτικοί, πολιτικοί και οικονομικοί - αποτελούν πρόκληση για τα Εμιράτα και τους Αιγύπτιους, οι οποίοι πρέπει να αποφασίσουν πώς θα αντιδράσουν. Ο πρόεδρος Αμπντελ-Φατάχ Αλ Σίσι έχει δηλώσει ότι θα παρέμβει στρατιωτικά εάν η GNA κινηθεί προς κατάληψη της στρατηγικής σημασίας πόλης της Σύρτης. Το Κάιρο προσπαθεί επίσης να στρατεύσει ολόκληρο τον αραβικό κόσμο ενάντια στην "τουρκική επέμβαση" στα εσωτερικά της Λιβύης.⁸⁵

ΣΥΡΙΑ

Η **Συρία** είναι μια χώρα της Μέσης Ανατολής που εκτείνεται μεταξύ του Ευφράτη ποταμού, της Αραβικής ερήμου και της Μεσόγειου θάλασσας. Η έκτασή της είναι 185.180 τ.χλμ. και έχει πληθυσμό 18.276.000 κατοίκους, σύμφωνα με τη μέση εκτίμηση των Ηνωμένων Εθνών για το 2021. Συνορεύει στα βόρεια με την Τουρκία, στα ανατολικά με το Ιράκ, στα νότια με την Ιορδανία, στα νοτιοδυτικά με το Ισραήλ και το Λίβανο και στα βορειοδυτικά βρέχεται από τη Μεσόγειο Θάλασσα. Πρωτεύουσα της χώρας και μεγαλύτερη πόλη της, είναι η Δαμασκός (1.711.000 κ) και έχει περίφημα μνημεία αραβικής τεχνοτροπίας. Ο πληθυσμός της χώρας ανέρχεται σε 18.276.000 κατοίκους το 2021 (66η στον κόσμο).

Ο ρυθμός αύξησης του πληθυσμού της Συρίας είναι 5,32% (εκτίμηση 2021). Ο ρυθμός γεννήσεων είναι 23,25 γεννήσεις ανά 1000 άτομα του πληθυσμού (εκτ. 2021) και ο ρυθμός θανάτου είναι 4,36 θάνατοι ανά 1000 άτομα πληθυσμού (εκτίμηση 2021). Το προσδόκιμο ζωής στο σύνολο του πληθυσμού, σύμφωνα με εκτιμήσεις του 2019

⁸⁵ <https://www.capital.gr/bloomberg-view/3463019/oi-filodoxies-tou-erntogan-gia-ton-rolo-tis-tourkias-sti-libui-megalonoun#0>

του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας ήταν 72,7 χρόνια (71,2 χρόνια οι άνδρες και 74,3 οι γυναίκες).

Τα αραβικά είναι η επίσημη γλώσσα της Συρίας. Στην καθημερινή ζωή χρησιμοποιούνται πολλές αραβικές διάλεκτοι. Οι Σουνίτες Μουσουλμάνοι αποτελούν το 69 με 74% του πληθυσμού της Συρίας, ενώ το 13% των Σύρων είναι Σίτες (ιδιαίτερα οι Αλαουίτες, οι Twelver -ο μεγαλύτερος κλάδος του Σιτικού Ισλάμ και οι Ισμαηλίτες αλλά υπάρχουν επίσης Άραβες, Κούρδοι και Τουρκομάνοι), 10% Χριστιανοί (η πλειοψηφία είναι Αντιόχειοι Ελληνορθόδοξοι, ενώ οι υπόλοιποι είναι Σύροι Ορθόδοξοι, Ελληνοκαθολικοί ή ανήκουν σε άλλες καθολικές ιεροτελεστίες, ανήκουν στην Ασσυριακή Εκκλησία της Ανατολής, Αρμένιοι Ορθόδοξοι, Προτεστάντες και άλλα δόγματα) και ένα 3% είναι Δρούζοι.

Η οικογένεια του Προέδρου Μπασάρ Αλ-Άσαντ είναι Αλαουίτες και οι Αλαουίτες κυριαρχούν στην κυβέρνηση της Συρίας και κατέχουν βασικές στρατιωτικές θέσεις. Τον Μάιο του 2013, το Συριακό Παρατηρητήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων δήλωσε ότι από τα 94.000 άτομα που σκοτώθηκαν κατά τη διάρκεια του Συριακού Εμφύλιου Πολέμου, τουλάχιστον 41.000 από αυτούς ήταν Αλαουίτες.

Οι κυριότερες ασχολίες των κατοίκων είναι η γεωργία και η κτηνοτροφία. Στη βιομηχανία, τη μεγαλύτερη οικονομική σπουδαιότητα, παρουσιάζει ο τομέας ειδών διατροφής (με τη μεγαλύτερη οικονομική σημασία) ο τομέας υφαντουργίας, υαλουργίας, βυρσοδεψίας, η διύλιση πετρελαίου κ.ά. Το ΑΕΠ της χώρας είναι 52,76 δισ. δολάρια ΗΠΑ (66η στον κόσμο, σε ονομαστικές τιμές, εκτίμηση 2009). Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ είναι 2.590 \$.

Η οικονομία της Συρίας κατά τον εμφύλιο πόλεμο έχει συρρικνωθεί, η βιομηχανική και η αγροτική της παραγωγή έχει κατακρημνιστεί, ενώ σχεδόν τα δύο τρίτα του πληθυσμού ζουν πλέον υπό συνθήκες ακραίας φτώχειας, σύμφωνα με μια έκθεση η οποία δόθηκε στη δημοσιότητα. Το Συριακό Κέντρο Πολιτικής Έρευνας, ο ΟΗΕ και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ), υπολογίζουν ότι το συριακό Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν (ΑΕΠ) έχει συρρικνωθεί κατά 40% σε σχέση με την περίοδο πριν ξεσπάσει η σύρραξη, το 2011. Η ανεργία ανέρχεται σε 5 εκ. και η ζημία από τον πόλεμο υπολογίζονται σε 143,8 δισεκ. δολάρια, αλλά το ποσό αυτό αφορά κατά κύριο λόγο κτιριακές υποδομές, δηλ. κατοικίες και δημόσια κτίρια έως το 2014.

Σύμφωνα με εκτιμήσεις της Παγκόσμιας Τράπεζας, ο εμφύλιος έχει κοστίσει στην οικονομία της διαφυγόντα έσοδα της τάξης των 226 δισεκατομμυρίων δολαρίων έως το 2017.

Πάνω από τους τρεις στους τέσσερις Σύρους που είναι σε θέση να εργαστούν —δηλαδή περίπου 9 εκατομμύρια άνθρωποι— δεν δουλεύουν, δεν είναι εγγεγραμμένοι σε κάποιο σχολικό ή πανεπιστημιακό ίδρυμα, ούτε σε κάποιο κέντρο επαγγελματικής κατάρτισης ή επιμόρφωσης.

Την εξουσία μέχρι πρόσφατα ασκούσε ουσιαστικά το κόμμα Μπάαθ. Τα άλλα κόμματα αναγνώριζαν την ηγετική θέση του Μπάαθ, μαζί με το οποίο συναποτελούν το «Εθνικό Προοδευτικό Μέτωπο». Πρόεδρος από το 2000 είναι ο Μπασάρ αλ Άσαντ, γιος του επί πολλά χρόνια ηγέτη, Χαφέζ αλ Άσαντ. Από το 2020 πρωθυπουργός είναι ο Χουσεϊν Αρνούς. Τον Μάρτιο του 2011 ξεκίνησε ο εμφύλιος πόλεμος, οπότε οι ηγέτες τέθηκαν υπό αμφισβήτηση⁸⁶.

Στις αρχές του 2011 η Αραβική Άνοιξη έβγαλε τους διαδηλωτές στους δρόμους σε όλη τη Μέση Ανατολή και τη Βόρεια Αφρική. Περίπου 22 εκατ. πολίτες της Συρίας αποφάσισαν να συμμετάσχουν. Οι διαδηλώσεις υπέρ της δημοκρατίας ξεκίνησαν στη νοτιοδυτική πόλη Νταράα. Δεν ήταν εντελώς παράλογο να φανταστεί κανείς τότε ότι ο πρόεδρος Μπασάρ αλ Άσαντ, που ήταν ήδη στην εξουσία από το 2000, θα μπορούσε να προχωρήσει πέρα από την «κληρονομιά» του δικτάτορα πατέρα του Χαφέζ αλ-Άσαντ, εγκαινιάζοντας δηλαδή μια περίοδο μεταρρυθμίσεων που θα δημιουργούσε νέες ευκαιρίες, ειδικά για τη νεολαία της χώρας του.

Αντ' αυτού, απάντησε στις διαμαρτυρίες με τα όπλα. Οι διαδηλώσεις πολλαπλασιάστηκαν σε ολόκληρη τη χώρα λαμβάνοντας βίαιο χαρακτήρα. Στη δίνη που ακολούθησε «έβαλαν τα χέρια τους» οι σύμμαχοι του Άσαντ, η Ρωσία και το Ιράν, για να προστατεύσουν τις επενδύσεις τους υπό τη συνεχιζόμενη κυριαρχία του. Οι ΗΠΑ αποθαρρύνθηκαν, υποστηρίζοντας με μισή καρδιά μερικές ομάδες ανταρτών, αλλά κυρίως κρατήθηκαν σε απόσταση.

Μαχητές από τον Λίβανο, το Ιράκ και την Υεμένη, που υποστηρίζονταν από το Ιράν, υποστήριξαν τον συριακό στρατό. Οι καλά οπλισμένοι Σύριοι Κούρδοι είδαν μια ευκαιρία να αποκτήσουν μεγαλύτερη αυτονομία αποδυναμώνοντας τον Άσαντ. Οι εξτρεμιστές διαφόρων φυλών συμμετείχαν στον αγώνα. Η Τουρκία έστειλε στρατιώτες και η Σαουδική Αραβία παρείχε χρηματοδότηση και όπλα για να αποσταθεροποιήσει τον Άσαντ. Δυτικές δυνάμεις παρενέβησαν για να προσπαθήσουν να συγκρατήσουν το μακελειό.

⁸⁶ <https://el.wikipedia.org/wiki/Συρία>

Ο στρατός του Άσαντ , με την υποστήριξη των συμμάχων του, βομβάρδισε νοσοκομεία, βασάνισε φυλακισμένους και χρησιμοποίησε χημικά όπλα εναντίον αμάχων. Η κυβέρνηση Ομπάμα προειδοποίησε ότι αυτά τα εγκλήματα πλησίαζαν μια «κόκκινη γραμμή», αλλά ουσιαστικά δεν έκανε τίποτα παραπάνω. Συνολικά, τα εμπόλεμα χρόνια, τα χρόνια των βομβαρδισμών, σκοτώθηκαν εκατοντάδες χιλιάδες Σύριοι, και περίπου 22.000 από αυτούς ήταν παιδιά.

Σήμερα, περισσότερα από τα μισά 22 εκατ. άτομα που ζούσαν στη Συρία το 2011 έχουν αναγκαστεί να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους. Έξι εκατ. βρίσκονται τώρα σε τρίτες χώρες. Η Τουρκία, ο Λίβανος και η Ιορδανία φιλοξενούν πάνω από το 90% αυτών των προσφύγων. Από αυτούς που δεν μπόρεσαν να διαφύγουν, χιλιάδες δολοφονήθηκαν μέσα στις φυλακές της Συρίας και δεκάδες χιλιάδες περισσότεροι κρατούμενοι παραμένουν αγνοούμενοι, σύμφωνα με έκθεση του Συμβουλίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ. Ένας τεράστιος αριθμός ανθρώπων που εξακολουθούν να ζουν στη Συρία δεν μπορούν να συνέλθουν συναισθηματικά και ψυχολογικά. Περίπου το 70% των Σύρων ζουν τώρα στη φτώχεια. Προτού ξεκινήσει ο πόλεμος, 47 λίρες Συρίας αγόραζαν ένα δολάριο των ΗΠΑ. Η επίσημη τιμή ανέρχεται σήμερα σε περίπου 1.250 λίρες. Η Διεθνής Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού αναφέρει ότι το 30% των γυναικών δεν έχει καθόλου εισόδημα για να συντηρήσει τις οικογένειές τους, και περίπου το 80% των νέων αγωνίζονται για την διατροφή τους .

Μια ολόκληρη γενιά παιδιών από τη Συρία αντιμετωπίζει ένα αβέβαιο μέλλον. Το 2017, μια έκθεση της Διεθνούς Επιτροπής Διάσωσης διαπίστωσε ότι το 1/3 των παιδιών της Συρίας δεν πηγαίνουν στο σχολείο. Από εκείνους που συνεχίζουν τις σπουδές τους, το 1/2 των παιδιών μέσης σχολικής ηλικίας δεν μπόρεσαν να διαβάσουν στο επίπεδο που προβλέπεται στη δεύτερη τάξη και σχεδόν το 60% δεν μπόρεσαν να λύσουν ένα μαθηματικό πρόβλημα της τάξης τους.

Επιπλέον, οι υλικές καταστροφές. Η σημερινή Συρία βρίσκεται κάτω από εκατομμύρια τόνους ερειπίων. Δρόμοι, γέφυρες, σχολεία και νοσοκομεία έχουν καταστραφεί και υπάρχουν ελάχιστα χρήματα για την ανοικοδόμησή τους. Για το άμεσο μέλλον, η ζωή στη Συρία δεν πρόκειται να βελτιωθεί. Θα παραμείνει στη στάσιμη, σημερινή δυσάρεστη ησυχία.

Λίγοι Σύριοι πρόσφυγες θα επιστρέψουν στη χώρα τους, αλλά οι περισσότεροι πιστεύουν ότι είναι καλύτερα εκεί που βρίσκονται και φοβούνται την τιμωρία εάν επιστρέψουν στην πατρίδα τους⁸⁷.

⁸⁷ <https://m.naftemporiki.gr/story/1702253/pos-mia-dekaetia-polemou-sunetripse-ti-suria>

Η Συρία ήταν κάποτε ισχυρός φίλος της Τουρκίας, ωστόσο αυτό άλλαξε από τη στιγμή που η Άγκυρα ενεπλάκη στην προσπάθεια ανατροπής του καθεστώτος Άσαντ, με πρόσχημα τα συμφέροντα του λαού της Συρίας και την εδαφική ακεραιότητα της χώρας. Η κατάσταση επιδεινώθηκε με την στήριξη που παρείχε η Άγκυρα σε αντάρτες που πρόσκεινται ακόμα και στο Ισλαμικό Κράτος και έφτασε στο απροχώρητο με την εισβολή της Τουρκίας στη Συρία το 2016⁸⁸.

Από μία πρόχειρη εξέταση των σχέσεων μεταξύ Τουρκίας και Συρίας προκύπτει ότι αυτές έχουν βελτιωθεί σε σημαντικό βαθμό μετά το διπλωματικό και οικονομικό άνοιγμα που έκανε το καθεστώς Άσαντ προς την ισλαμική κυβέρνηση του κόμματος Ανάπτυξης και Δικαιοσύνης το 2004 ωστόσο η μεγάλη ώθηση στις διμερείς σχέσεις δόθηκε κυρίως μετά το 2006 όταν τέθηκαν σε ισχύ τα οικονομικά πρωτόκολλα και άρχισε η Άγκυρα να παρέχει περιορισμένη μεν αλλά σημαντική για τις παραστάσεις της εποχής εκείνης, πολιτικής στήριξης στη Δαμασκό. Οι δύο χώρες λίγο πριν το ξέσπασμα της εξέγερσης, είχαν φτάσει σε σημείο να συνεργάζονται στο πλαίσιο του Ανώτατου Συμβουλίου Συνεργασίας να διεξάγουν κοινές στρατιωτικές ασκήσεις να υπογράφουν συμφωνίες κατασκευής δημοσίων έργων να σχεδιάζουν την αύξηση των οικονομικών και εμπορικών συναλλαγών τους, κτλ

Έναρξη της συριακής εξέγερσης κατέστησε εξαιρετικά μεγάλο το διακύβευμα για την Τουρκία. Από τη στιγμή που η συριακή εξέγερση άρχισε να εξαπλώνεται η ηγεσία της τουρκικής διπλωματίας τέθηκε σε κατάσταση συναγερμού, έτσι ώστε τόσο πρωθυπουργός Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν όσο και ο Υπουργός Εξωτερικών Αχμέτ Νταβούτογλου προέβησαν σε παραινέσεις προς το καθεστώς Αλ-Άσαντ, για να τηρήσει μία πιο διαλλακτική στάση απέναντι στους εξεγερθέντες Σύριους. Η κυβέρνηση AKP άλλαξε στάση μόλις άρχισε η εξέγερση να λαμβάνει ανεξέλεγκτες διαστάσεις προέβη σε αυστηρές συστάσεις προς τη Συρία και έθεσε κόκκινες γραμμές. Για να ασκήσει πρόσθετες πιέσεις προς τη Δαμασκό δέχτηκε κύματα προσφύγων από τη Συρία και φιλοξένησε στο έδαφος της συνέδρια της συριακής αντιπολίτευσης. Οι κινήσεις αυτές συμβαδίζουν απόλυτα με τη στάση της Δύσης με τον τρόπο αυτό η κυβέρνηση AKP επιχειρούσε να εξασφαλίσει ίσως την εύνοια αφενός των Δυτικών Συμμάχων της σε περίπτωση ότι θα τεθεί ζήτημα επέμβασης και ελέγχου της Συρίας

⁸⁸ <https://www.euro2day.gr/specials/topics/article/2045596/oi-filoi-oi-ehthroi-kai-oi-frenemies-ths-toyrkias.html>

και αφετέρου των αντικαθεστωτικών σε περίπτωση που επέλθει τελικά έκπτωση του Αλ-Ασαντ και βρεθούν αυτοί στην εξουσία⁸⁹.

Η Τουρκία παρασυρόμενη από την περιρρέουσα ατμόσφαιρα ως μη όφειλε για κράτος με γνώση της περιοχής δραστήριες, μυστικές υπηρεσίες και δικτύων πληροφόρησης, αποφάσισε να στηρίξει έμπρακτα τη σουνιτική αντιπολίτευση κόντρα στον πρώην πολύ στενό εταίρο της, προέδρο Αλ-Ασαντ εδώ καθοριστικό ρόλο έπαιξε η ιδέα της δημιουργίας Δικτύου ισλαμικών αδελφοτήτων σε όλη την περιοχή Τυνησία, Λιβύη, Αίγυπτος, Χάμα, Συρία. Ο Αλ- Ασαντ προέβη σε αντίποινα καθώς ανέστειλε την εφαρμογή των οικονομικών συμφωνιών με την Τουρκία. Η κλιμακούμενη ανάγκη για πάση θυσία ανατροπή του αλεβίτη Αλ- Ασαντ την εξώθησε στην υποστήριξη των πάσης φύσεως τζιχαντιστικών στοιχείων της αντιπολίτευσης και με ποικίλους τρόπους(παροχή εδαφικών διευκολύνσεων βάση ανεφοδιασμού εξαγορά λαθραίων ποσοτήτων πετρελαίου το χαλιφάτο)⁹⁰.

Το 2015 το Ισλαμικό Κράτος κατείχε το 50% της Συρίας αλλά και οι Κουρδοί είχαν δημιουργήσει τρία καντόνια στην Β.Συρία όπου ήταν και ο μεγάλος φόβος του Ερντογάν η δημιουργία αυτόνομου κρατίδιου του Κουρδιστάν. Η Τουρκία θα εισέλθει τριε φορές στο έδαφος της Συρίας από το 2016 έως το 2019.

Τον Αύγουστο 2016 ο τουρκικός στρατός εισήλθε για πρώτη φορά στην συριακή επικράτεια στο πλαίσιο της επιχείρησης «Ασπίδα του Ευφράτη» με σκοπό την εκκαθάριση της τουρκο-συριακής μεθορίου από «τρομοκρατικά στοιχεία» (ΙΚ), σύμφωνα με το τουρκικό γενικό επιτελείο. Βέβαια, η μάχη της Τουρκίας κατά της τρομοκρατίας δεν περιορίζεται στο ΙΚ, αλλά επεκτείνεται στην εξουδετέρωση των θυλάκων του PKK και του συριακού-κουρδικού YPG στη βόρεια Συρία. Ιδιαίτερη ανησυχία προκάλεσε στην Άγκυρα η κατάληψη της πόλης Μανμπίζ από τις Συριακές Δημοκρατικές Δυνάμεις (SDF). Το 60% των δυνάμεων αυτών είναι κουρδικής καταγωγής και μια προέλασή τους προς τα δυτικά θα ένωνε τα τρία Κουρδικά καντόνια της βόρειας Συρίας (Αφρίν, Κομπάνι, Τζαζίρα) και την περιοχή Σάχμπα σε μια ενιαία ντε φάκτο κρατική κουρδική οντότητα⁹¹.

Τον Ιανουάριο του 2018 ξεκίνησε η επιχείρηση «Κλαδί Ελιάς» εναντίον των Κούρδων ανταρτών στην περιοχή του Αφρίν, στη Συρία, ανακοίνωσε επισήμως το γενικό επιτελείο στρατού της Τουρκίας. Σύμφωνα με το πρακτορείο Anadolu, τουρκικά μαχητικά

⁸⁹ Η.Κουσκουβέλης, 2012,όπ.σ.84-85

⁹⁰ Κωνσταντίνος Φίλης,Τουρκία,Ισλαμ,Ερντογάν Μικρές Εισαγωγές,Αθήνα 2019 σελ 80

⁹¹ <http://eur-int.polsci.auth.gr/asia/e-aspida-tou-euphrate-kai-ta-nea-dedomena-ston-suriako-emphulio/>

βομβάρδισαν θέσεις των Κούρδων στη Συρία, ενώ αντάρτες του φιλοτουρκικού Ελεύθερου Συριακού Στρατού μπήκαν στο Αφρίν για να στηρίξουν τις τουρκικές δυνάμεις.

«Οι ένοπλες δυνάμεις μας ξεκίνησαν μια αεροπορική επιχείρηση για να καταστρέψουν στοιχεία των Μονάδων Προστασίας του Λαού (YPG)» είπε σε μια ομιλία του ο πρωθυπουργός της Τουρκίας Μπιναλί Γιλντιρίμ. Λίγο νωρίτερα, ο στρατός ανακοίνωσε ότι έπληξε καταφύγια και κρησφύγετα που χρησιμοποιούν τα μέλη τριών οργανώσεων, του Εργατικού Κόμματος του Κουρδιστάν (PKK), του κουρδικού συριακού κόμματος PYD και των YPG, υποστηρίζοντας ότι έβαλαν εναντίον τουρκικών θέσεων εντός της Τουρκίας.

«Για να διασφαλίσουμε τη σταθερότητα και την ασφάλεια των συνόρων μας και της περιοχής, οι τουρκικές ένοπλες δυνάμεις ξεκίνησαν την επιχείρηση Κλαδί Ελιάς στις 17.00 (16.00 ώρα Ελλάδα) της 20ής Ιανουαρίου εναντίον των τρομοκρατικών οργανώσεων PKK, PYD, YPG και IS (Ισλαμικό Κράτος)» αναφέρεται στην ανακοίνωση⁹².

Το όνομα «Πηγή της Ειρήνης» φέρει η στρατιωτική επιχείρηση της Τουρκίας στη βόρεια Συρία, σύμφωνα με τον Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν.

Ο πρόεδρος της Τουρκίας ανακοίνωσε και επισήμως την έναρξη της στρατιωτικής επιχείρησης. «Οι τουρκικές ένοπλες δυνάμεις, μαζί με τον Ελεύθερο Συριακό Στρατό (σ.σ. συριακή αντιπολίτευση) ξεκίνησαν την επιχείρηση «Πηγή της Ειρήνης» στη βόρεια Συρία εναντίον των κουρδικών οργανώσεων PKK και YPG» ανέφερε ο Ερντογάν σε ανάρτησή του στο Twitter. Σύμφωνα με τον ίδιο, στόχος της Άγκυρας είναι «η καταστροφή των γραμμών των τρομοκρατών, όπως και επίσης η επιστροφή της ειρήνης και της ηρεμίας».⁹³

Η εισβολή εκδηλώθηκε από εδάφους και αέρος τις μεσημβρινές ώρες της Τετάρτης 9 Οκτωβρίου του έτους^[6] και από το βράδυ της 17 Οκτωβρίου βρίσκεται σε κατάσταση προσωρινής εκκευρίας, διάρκειας 120 ωρών. Επιπρόσθετα, οι Τούρκοι αξιωματούχοι υποστηρίζουν ότι, με την επιχείρηση που εξαπέλυσαν, επιδιώκουν τη διασφάλιση μίας εκκαθαρισμένης περιοχής μήκους 480 χλμ. και βάθους 30 χλμ., όπου σκοπεύουν να εγκαταστήσουν Σύρους πρόσφυγες⁹⁴.

ΚΑΤΑΡ

Το **Κράτος του Κατάρ** είναι ένα ανεξάρτητο εμιράτο της Μέσης Ανατολής, που καταλαμβάνει τη χερσόνησο Κατάρ, επί της ανατολικής ακτής της Αραβικής Χερσονήσου,

⁹² <https://www.enikos.gr/international/titlos-eironeia-apo-tin-tourkia-vaftise-kladi-elias-tin-polemiki/1100637/>

⁹³ <https://www.tovima.gr/2019/10/09/world/pigi-eirinis-to-onoma-tis-tourkikis-eisvolis-sti-syria/>

⁹⁴ [https://el.wikipedia.org/wiki/Τουρκική_εισβολή_στη_Συρία_\(2019\)](https://el.wikipedia.org/wiki/Τουρκική_εισβολή_στη_Συρία_(2019))

στον Αραβικό ή Περσικό κόλπο. Έχει έκταση 11.627 τ.χλμ. και πληθυσμό (141^η στον κόσμο) 2.504.910 κατοίκους, σύμφωνα με επίσημη εκτίμηση για το 2021. Οι 313.000 είναι πολίτες του Κατάρ (12%) και οι υπόλοιποι 2,3 εκατομμύρια ήταν μετανάστες. Οι μη-Αραβες ξένοι κάτοικοι αποτελούν την συντριπτική πλειοψηφία του πληθυσμού της χώρας. Πρωτεύουσα και κυριότερος λιμένας της χώρας είναι η Ντόχα (*Doha*). Ένας πορθμός του Περσικού Κόλπου χωρίζει το Κατάρ από την κοντινή νησιωτική χώρα του Μπαχρέιν

Το Ισλάμ είναι η κυριαρχούσα θρησκεία του Κατάρ και απολαμβάνει επίσημο καθεστώς. Οι περισσότεροι πολίτες του Κατάρ ανήκουν στο Σουνιτικό κίνημα Σαλάφι, ενώ περίπου το 20% των Μουσουλμάνων του Κατάρ είναι Σίιτες. Τα Αραβικά είναι η επίσημη γλώσσα του Κατάρ. Η χώρα έχει απόλυτη μοναρχία με αρχηγό κράτους τον Εμίρη του Κατάρ.

Το Κατάρ είναι μια οικονομία υψηλού εισοδήματος, έχοντας τα τρίτα μεγαλύτερα αποθέματα φυσικού αερίου και μεγάλα αποθέματα πετρελαίου. Η χώρα έχει το μεγαλύτερο κατά κεφαλή εισόδημα στον κόσμο. Σύμφωνα με τα Ηνωμένα Έθνη, το Κατάρ είναι μια χώρα πολύ υψηλής ανθρώπινης ανάπτυξης και το πιο προχωρημένο Αραβικό κράτος στην ανθρώπινη ανάπτυξη. Το Κατάρ είναι σημαντική δύναμη στον αραβικό κόσμο, υποστηρίζοντας οικονομικά αρκετές ομάδες ανταρτών κατά τη διάρκεια της Αραβικής Άνοιξης. Σήμερα, η χώρα διαθέτει υψηλό βιωτικό επίπεδο για τους νόμιμους πολίτες του. Χωρίς φόρο εισοδήματος, το Κατάρ (μαζί με το Μπαχρέιν) είναι μια από τις χώρες με τη χαμηλότερη φορολογία στον κόσμο. Ο νόμος για τις επιχειρήσεις ορίζει ότι το 51% κάθε επιχείρησης στην χώρα πρέπει να ελέγχεται από Καταριανούς.

Η οικονομική ανάπτυξη του Κατάρ βασίζεται σχεδόν εξ ολοκλήρου στο πετρέλαιο και στο φυσικό αέριο. Το Κατάρ είναι ο μεγαλύτερος εξαγωγέας υδροποιημένου φυσικού αερίου. Το 2012, εκτιμήθηκε ότι το Κατάρ θα επένδυε πάνω από 120 δις δολάρια στον ενεργειακό τομέα στα επόμενα δέκα χρόνια. Το 2005 ιδρύθηκε η Αρχή Επενδύσεων του Κατάρ, η οποία εξειδικεύεται στην επένδυση κρατικού πλούτου στο εξωτερικό. Όσον αφορά το 2012, το Κατάρ διαθέτει αποδεδειγμένα αποθέματα πετρελαίου ύψους 15 δις βαρελιών και αποθέματα φυσικού αερίου τα οποία αποτελούν το 13% των παγκόσμιων αποθεμάτων. Κανείς από τα δύο εκατομμύρια κατοίκους του δε ζει κάτω από το όριο της φτώχειας και λιγότερο από 1% είναι άνεργοι.

Επίσης, το Αλ Τζαζίρα, ειδησεογραφικό δίκτυο δορυφορικής τηλεόρασης, έχει την έδρα του στο Κατάρ. Για το μέγεθός του, το Κατάρ ασκεί δυσανάλογα μεγάλη επιρροή στον κόσμο, και έχει αναγνωριστεί ως μέση δύναμη. Το Κατάρ ήταν επίσης ένα από τα πρώτα μέλη

του ΟΠΕΚ (1961) και ιδρυτικό μέλος του Συμβουλίου Συνεργασίας του Κόλπου. Είναι μέλος του Αραβικού Συνδέσμου. Η χώρα δεν έχει αποδεχθεί την υποχρεωτική δικαιοδοσία του Διεθνούς Δικαστηρίου.

Το Κατάρ φιλοξενεί την αμερικανική βάση Al Udeid Air Base, το οποίο λειτουργεί ως κομβικό σημείο για όλες τις αμερικανικές αεροπορικές δραστηριότητες στον Κόλπο. Το Κατάρ έχει διμερείς σχέσεις με πολλές ξένες χώρες. Το Κατάρ διατηρεί μια μικρή στρατιωτική δύναμη περίπου 11.800 ανδρών, συμπεριλαμβανομένου του στρατού, του ναυτικού και της αεροπορίας. Οι ειδικές δυνάμεις του Κατάρ έχουν εκπαιδευτεί από τη Γαλλία και άλλες δυτικές χώρες και πιστεύεται ότι έχουν σημαντικές δεξιότητες. Βοήθησαν επίσης τους αντάρτες της Λιβύης κατά τη διάρκεια της μάχης της Τρίπολης το 2011.

Το Κατάρ υπέγραψε συμφωνία αμυντικής συνεργασίας με τη Σαουδική Αραβία, με την οποία μοιράζεται το μεγαλύτερο ενιαίο μη συναφή τομέα του φυσικού αερίου στον κόσμο. Οι σχέσεις του με το Μπαχρέιν και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα είναι τεταμένες, λόγω της θεωρούμενης εγγύτητας μεταξύ της κυβέρνησης του Κατάρ και της Μουσουλμανικής Αδελφότητας. Στις 5 Ιουνίου του 2017 η Αίγυπτος, η Σαουδική Αραβία, το Μπαχρέιν, η Μαυριτανία, η Υεμένη, οι Μαλδίβες και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα με μια συντονισμένη απόφαση διέκοψαν κάθε διπλωματική σχέση με το Κατάρ λόγω «της υποστήριξής του στην τρομοκρατία και τον εξτρεμισμό», ενώ η Λιβύη και η Ιορδανία την υποβάθμισαν⁹⁵.

Το Κατάρ με την Τουρκία έχουν ισχυρούς στρατιωτικούς κυρίως δεσμούς και η Τουρκία διαθέτει στρατιωτικές βάσεις στο Κατάρ. Προ τριετίας όταν μια ομάδα αραβικών κρατών –ηγούμενη από τη Σαουδική Αραβία- επικαλούμενες τη στήριξη που παρέχει το Κατάρ στην τρομοκρατία, διέκοψαν τις διπλωματικές σχέσεις με το Κατάρ επιβάλλοντας περιορισμούς στην κίνηση ανθρώπων και αγαθών, η Τουρκία έφτιαξε αερογέφυρα προς τη χώρα, στέλνοντάς της τρόφιμα αλλά και στρατό. Η Ντόχα μιλάει για εμπάθυνση της συνεργασίας των δυο χωρών ιδιαίτερα στους τομείς της οικονομίας, των επενδύσεων, του εμπορίου, της ενέργειας και της άμυνας. (Σημειώνεται πως στον εμφύλιο πόλεμο της Λιβύης, το Κατάρ, όπως και η Τουρκία, στηρίζει την Κυβέρνηση Εθνικής Συμφωνίας του Σάρατζ)⁹⁶.

Δεκάδες διμερείς συμφωνίες υπογράφηκαν κατά τη διήμερη επίσκεψη που πραγματοποιεί ο Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν στο Κατάρ, στο πλαίσιο της «επιχείρησης» ενίσχυσης των σχέσεων της Τουρκίας με τις χώρες του Κόλπου με ζητούμενο

⁹⁵ <https://el.wikipedia.org/wiki/Κατάρ>

⁹⁶ <https://www.euro2day.gr/specials/topics/article/2045596/oi-filoi-oi-ehthroi-kai-oi-frenemies-ths-toyrkias.html>

την προσέλκυση επενδύσεων εν μέσω της δυσχερούς κατάστασης στην οποία έχει περιέλθει η τουρκική οικονομία. Ο Ερντογάν και ο εμίρης του Κατάρ, σείχη Χαμάντ Μπιν Καλίφα Αλ Θάνι, αναμένεται να προεδρεύσουν των εργασιών της 7ης Στρατηγικής Επιτροπής Τουρκίας-Κατάρ, ενώ παράλληλα αντιπροσωπεία υπουργών και επιχειρηματιών από την Τουρκία αναμένεται να έχει σειρά συναντήσεων με ομολόγους τους στη Ντόχα. Οι διμερείς συμφωνίες που υπογράφηκαν θα καλύπτουν ευρύ φάσμα από το εμπόριο, τις επενδύσεις και την ανάπτυξη, έως τους τομείς υγείας, πολιτισμού, αθλητισμού, θρησκευτικών υποθέσεων, όπως έχει δηλώσει στο δίκτυο Al Jazeera ο πρέσβης της Τουρκίας στο Κατάρ, Μουστάφα Γκοκσού. Δεκάδες είναι οι συμφωνίες που έχουν υπογραφεί από το 2015 όταν συνήλθε για πρώτη φορά η Στρατηγική Επιτροπή, και το 2020 το εμπόριο μεταξύ των δύο χωρών-συμμάχων ενισχύεται περαιτέρω.

Χιλιάδες Τούρκοι στρατιώτες σταθμεύουν στη Ντόχα -τη μόνη στρατιωτική βάση που διατηρεί η Άγκυρα στην περιοχή του Περσικού Κόλπου. Παράλληλα, 36 μαχητικά του Κατάρ αναμένεται να αναπτυχθούν προσωρινά στην Τουρκία, στο πλαίσιο αναβάθμισης της εκπαίδευσης της καταριανής αεροπορίας.

Πέραν της περαιτέρω ενίσχυσης των συμμαχικών σχέσεων με το Κατάρ, η επίσκεψη Ερντογάν στη Ντόχα εντάσσεται στο πλαίσιο ευρύτερης στρατηγικής για περιφερειακό άνοιγμα στις χώρες του Κόλπου, με τον Τούρκο πρόεδρο να έχει επιχειρήσει ήδη προσέγγιση με τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα. Ο Ερντογάν αναχώρησε για το Κατάρ λέγοντας πως η Άγκυρα θέλει να αναπτύξει τις σχέσεις της με τις χώρες του Κόλπου «χωρίς διακρίσεις», σημειώνοντας παράλληλα πως «επιδιώκουμε επενδύσεις απ' όπου και αν προέρχονται». «Υποδεχόμαστε με ικανοποίηση την επανέναρξη του διαλόγου και των διπλωματικών προσπαθειών για την αποφυγή παρεξηγήσεων στην περιοχή του Κόλπου» προσέθεσε.

Κατόπιν συνάντησης με τον ομόλόγο του στη Ντόχα, ο Τούρκος υπουργός Εξωτερικών, Μεβλούτ Τσαβούσογλου, δήλωσε -αποκρούοντας φημολογία και βολές της τουρκικής αντιπολίτευσης- ότι η Τουρκία «δεν σχεδιάζει να ζητήσει οικονομική βοήθεια» από το Κατάρ. Πάντως, ο υπουργός Εξωτερικών του Κατάρ, Μοχάμεντ Αμπντουλραχμάν Αλ-Θάνι, δήλωσε ότι η Ντόχα θεωρεί ότι οι οικονομικές δυσχέρειες της Τουρκίας προσφέρουν ευκαιρίες για το Κατάρ, όπως μετέδωσε το πρακτορείο Reuters. Η

Τουρκία πλήττεται από υψηλό πληθωρισμό και νομισματική κρίση έπειτα από διαδοχικές μειώσεις των επιτοκίων⁹⁷.

Το μικροσκοπικό εμιράτο του Κατάρ στον Περσικό Κόλπο έχει αποδειχθεί ως ο φίλος παντός καιρού για την Τουρκία και τον πρόεδρο Ταγίπ Ερντογάν. Το πρώτο άτομο που απαντά στο τηλέφωνο του Ταγίπ Ερντογάν κάθε φορά που ξεμένει από χρήματα είναι ο Εμίρης του Κατάρ, Ταμίμ μπιν Χαμάντ Αλ Θάνι.

Ήταν το Κατάρ των 300.000 που έσπευσε να βοηθήσει την Τουρκία των 82 εκατομμυρίων μετά την κρίση του κορωνοϊού, όταν τα αποθεματικά της κεντρικής τράπεζας τελείωσαν και υποχώρησαν σε αρνητικό έδαφος στην προσπάθεια στήριξης της λίρας. Το πλούσιο σε φυσικό αέριο Κατάρ «έβαλε πλάτη» στην κεντρική τράπεζα της Τουρκίας τριπλασιάζοντας μια συμφωνία ανταλλαγής νομισμάτων στα 15 δισεκατομμύρια δολάρια. Δηλαδή 15 δις. από τα 38 που υπάρχουν αυτή τη στιγμή στην κεντρική τράπεζα προήλθαν από ριάλ. Του Κατάρ.

Δεν είναι γνωστό εάν το έθνος του Κόλπου το κάνει αυτό από ανταπόδοση στην Άγκυρα – οποία είχε σπύσει να βοηθήσει κατά τη διάρκεια του εμπάργκο του Κατάρ από τις υπόλοιπες χώρες του Περσικού Κόλπου το 2018. Η αποκαλυπτική ανάλυση του Μπουράκ Τουιγκάν εντοπίζει ένα εντυπωσιακό στοιχείο. Φαίνεται να μην υπάρχει όριο στις τουρκικές εταιρείες που εξαγοράζουν οι Καταριανές «έναντι πινακίου φακής».

Οι Καταριανοί αγόρασαν ένα εργοστάσιο τεθωρακισμένων οχημάτων αξίας 1 δισεκατομμυρίου δολαρίων για μόλις 50 εκατομμύρια δολάρια: Αυτό ήταν το τίμημα για το 50% της BMC, ενός από τους μεγαλύτερους κατασκευαστές εμπορικών και στρατιωτικών οχημάτων της Τουρκίας. Το άλλο μισό ανήκει σε έναν επιχειρηματία με στενούς δεσμούς με τον Erdoğan, τον Εθέμ Σανσάκ. Επίσης, απέκτησαν το μεγαλύτερο πάροχο συνδρομητικής τηλεόρασης της Τουρκίας, Digiturk, έγιναν συνέταιροι στον όμιλο media ATV-Sabah, αγόρασαν την πλειοψηφία των μετοχών της βιομηχανίας πουλερικών Banvit και του πολυκαταστήματος Beymen. Τέλος προσθέστε τα αρχοντικά στο διάσημο Βόσπορο της Κωνσταντινούπολης, ξενοδοχεία στο παραθαλάσσιο θέρετρο της Μαρμαρίδας και ολόκληρο το οροπέδιο των Σουρμένων στη βόρεια περιοχή της Μαύρης Θάλασσας.

⁹⁷ <https://www.cnn.gr/kosmos/story/292330/episkepsi-erntogan-sto-katar-me-to-vlemma-sta-petrodolaria>

Αλλά η μεγαλύτερη επένδυσή τους ήταν το τζετ ύψους 400 εκατομμυρίων δολαρίων δώρο του Εμίρη στον Ερντογάν το 2018, καθώς και την ονομασία ενός αλόγου κούρσας – αξίας εκατομμυρίων δολαρίων – προς τιμήν του Ερντογάν.

Όπου υπάρχει πολύτιμο οικόπεδο στην Τουρκία, εκεί θα βρείτε τους Καταριανούς, αναφέρει ο Τουιγκάν. Μερικά από τα ιστορικά, ξύλινα σπίτια στο Σουλειμανιέ της Κωνσταντινούπολης – κομμάτι του ευρύτερου μνημείου παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς της UNESCO – μετατρέπονται σήμερα σε μοντέρνες πολυκατοικίες. Ο πολεοδομικός μετασχηματισμός που εκτείνεται σε μια έκταση 102 στεμμάτων και περιλαμβάνει πάνω από 700 σπίτια κατασκευάζονται από την φίλα προσκείμενη στον Ερντογάν εταιρεία Kuzu Construction και την Qatari Diar. Οι δύο εταιρείες υπέγραψαν αμφιλεγόμενες επενδύσεις στην αριστοκρατική περιοχή Ατάκιοϊ της Κωνσταντινούπολης. Η μητέρα του Εμίρη, Σεΐχα Μοζά μπιντ Νασέρ, αγόρασε ένα οικόπεδο 44 στρεμμάτων πάνω από εκεί που θα περάσει η νέα διώρυγα του Βοσπόρου. Το ότι το αγόρασε συμπτωματικά πριν ανακοινωθεί η διαδρομή της διώρυγας εξόργισε αρκετούς Τούρκους. Αργότερα αποκαλύφθηκε ότι η Γενική Διεύθυνση Κτηματολογίου και Κτηματολογίου του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Πολεοδομίας της Τουρκίας απαγόρευσε την πρόσβαση στα σχετικά πολεοδομικά έγγραφα και τους τίτλους ιδιοκτησίας.

Σε ένα άρθρο που δημοσιεύθηκε τον περασμένο μήνα, ο αρθρογράφος Μουράτ Μουράτογλου αναρωτήθηκε τί έχει υποσχεθεί η Τουρκία το Κατάρ σε αντάλλαγμα όλης αυτής της βοήθειας, συμπεριλαμβανομένης και της πρόσφατης συμφωνίας ανταλλαγής συναλλάγματος. «Είναι ολόκληρο το Kanal Istanbul; Είναι Το Ταμείο Πλούτου της Τουρκίας, του οποίου οι κινήσεις καλύπτονται από μυστήριο; Είναι η Κρατική Vakifbank; Η Botas; Η Turkish Airlines;» έγραψε ο Μουράτογλου.

Υπάρχουν πολλά ερωτηματικά στις εμπορικές σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών. Για παράδειγμα, υπήρξαν ασυνήθιστες αυξήσεις στα μερίδια εταιρειών του Κατάρ στο τουρκικό χρηματιστήριο. Το χαρτοφυλάκιο έξι εταιρειών του Κατάρ υπερτριπλασιάστηκε σε έξι μήνες: από 16 δισεκατομμύρια λίρες (2,3 δισεκατομμύρια δολάρια) στα τέλη Ιουνίου 2019 σε σχεδόν 59 δισεκατομμύρια λίρες μέχρι το τέλος του έτους. Οι ειδικοί λένε ότι η QNB Finansbank ενδέχεται να ανοίξει δεύτερο δημόσιο διαγωνισμό ή να αποσυρθεί από το χρηματιστήριο τις επόμενες ημέρες. Όπως είναι σήμερα, οι Καταριανοί είναι οι μεγαλύτεροι ξένοι επενδυτές στο Borsa Istanbul (Χρηματιστήριο της Κωνσταντινούπολης).

Μετά την απόπειρα πραξικοπήματος του Ιουλίου 2016 για ανατροπή της κυβέρνησης του Ερντογάν, φιλοκυβερνητικά μέσα ενημέρωσης δημοσίευσαν προπαγανδιστικά ρεπορτάζ

λέγοντας ότι το Κατάρ και άλλες χώρες του Κόλπου θα διοχετεύσουν μεγάλες επενδύσεις στην Τουρκία.

Ακόμη και πριν από αυτό, υπήρχαν αναφορές στα τουρκικά μέσα ενημέρωσης σχετικά με τα σχέδια που υποστηρίζει το Κατάρ στην Τουρκία, για παράδειγμα τη χρηματοδότηση από το Κατάρ της Nebras Energy που επενδύει 14 δισεκατομμύρια δολάρια σε θερμοηλεκτρικό σταθμό, Καχραμανμαρας. Το έργο έχει τρία στάδια, και αναμένεται να ολοκληρωθεί την επόμενη δεκαετία σημερινός πρεσβευτής της Τουρκίας στο Κατάρ, Φικρέτ Εζέρ, ανακοίνωσε ότι οι Καταριανοί είχαν άμεσες και έμμεσες επενδύσεις στην Τουρκία συνολικού ύψους 22 δισεκατομμυρίων δολαρίων από το πρώτο εξάμηνο του 2019. Ωστόσο, δεν υπάρχει επίσημη ανάλυση αυτού του αριθμού⁹⁸.

Η Σαουδική Αραβία θα ανοίξει ξανά τον Ιανουάριο 2021 τον εναέριο της χώρο και τα χερσαία και θαλάσσια σύνορά της με το Κατάρ, δήλωσε ο υπουργός Εξωτερικών του Κουβέιτ, στο πλαίσιο μιας συμφωνίας για την επίλυση μιας τριετούς πολιτικής διένεξης που οδήγησε το Ριάντ και τρεις συμμάχους του να επιβάλουν μποϊκοτάζ στο μικρό εμιράτο.

Η Σαουδική Αραβία, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, το Μπαχρέιν και η Αίγυπτος έχουν επιβάλει ένα διπλωματικό, εμπορικό και ταξιδιωτικό εμπάργκο στο Κατάρ από τα μέσα του 2017, κατηγορώντας το μικρό εμιράτο ότι υποστηρίζει την τρομοκρατία. Το Κατάρ αρνείται την κατηγορία και τονίζει ότι το εμπάργκο έχει στόχο να υπονομεύσει την κυριαρχία του. Οι ηγέτες των αραβικών χωρών του Κόλπου αναμένεται να συναντηθούν στη Σαουδική Αραβία για μια ετήσια σύνοδο κορυφής που αναμένεται να ανακοινωθεί η συμφωνία για τον τερματισμό της διένεξης, όπου οι τέσσερις χώρες θα τερματίσουν τον αποκλεισμό του Κατάρ⁹⁹.

Το Κατάρ θα αποσύρει όλες τις νομικές προσφυγές κατά των τριών γειτονικών του χωρών. Όλες οι πλευρές θα σταματήσουν τις επιθετικές επικοινωνιακές και μιντιακές εκστρατείες εναντίον των υπολοίπων.

Η αρχική συμφωνία του Δεκεμβρίου φέρεται να περιλάμβανε και το κλείσιμο της τουρκικής στρατιωτικής βάσης στο Κατάρ, ωστόσο παραμένει άγνωστο εάν αυτό θα συμπεριληφθεί και στα τελικά μέτρα οικοδόμησης εμπιστοσύνης. Τα αμερικανικά media άλλωστε επισημαίνουν πως, παρά την τελική προσέγγιση παραμένουν ανοιχτά και ασαφή

⁹⁸ <https://armyvoice.gr/2020/06/stirixi-katar-erntogan>

⁹⁹ <https://armyvoice.gr/2021/01/saoydiki-aravia-katar-i-exomalynsi-scheseon-agkathi-gia-ton-erntogan/>

καίρια θερμά μέτωπα, όπως η εξέλιξη των σχέσεων του Κατάρ με το Ιράν, την Τουρκία και την Μουσουλμανική Αδελφότητα που αποτελούν «κόκκινο πανί» για τις υπόλοιπες χώρες του Κόλπου.

Η Ντόχα είναι ο ισχυρότερος υποστηρικτής και βασικός χρηματοδότης της Τουρκίας, γεγονός που δεν αντιμετωπίζεται καθόλου θετικά από την Σαουδική Αραβία. Και το μείζον ζητούμενο τώρα είναι εάν η εξομάλυνση των διμερών σχέσεων στον Κόλπο θα οδηγήσει και σε αποδυνάμωση της σχέσης του Κατάρ με την Αγκυρα – ένα ζητούμενο που, κατά τους αναλυτές, δεν είναι άσχετο και με την επιμονή του Ερντογάν να ρίχνει γέφυρες προς το Ισραήλ¹⁰⁰.

ΣΑΟΥΔΙΚΗ ΑΡΑΒΙΑ

Το **Βασίλειο της Σαουδικής Αραβίας** είναι χώρα στην Αραβική χερσόνησο. Συνορεύει με το Ιράκ, την Ιορδανία, το Κουβέιτ, το Ομάν, το Κατάρ, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και την Υεμένη, ενώ βρέχεται από τον Περσικό Κόλπο στα βορειοανατολικά και από την Ερυθρά θάλασσα στα δυτικά. Η εδαφική επικράτεια της Σαουδικής Αραβίας, καταλαμβάνει σχεδόν ολόκληρη την Αραβική Χερσόνησο, ξεδιπλώνοντας τις ακτές της σε ένα συνολικό μήκος 2.600 χλμ. περίπου. Τα χερσαία σύνορά της, εξαιρετικά αβέβαια στο νότο, με τις ακατοίκητες ζώνες της ερήμου, εκτείνονται στο βορρά σε εντελώς ευθεία γραμμή. Σύμφωνα με επίσημες εκτιμήσεις του 2020 ο πληθυσμός της είναι 35.013.414 κάτοικοι, το 30% των οποίων είναι μη Σαουδάραβες πολίτες (εκτίμηση 2013) με πρωτεύουσα της χώρας το Ριαντ.

Επίσημη γλώσσα είναι η Αραβική και το 100% του πληθυσμού αποτελούν Μουσουλμάνοι. Η Σαουδική Αραβία είναι το επίκεντρο της μουσουλμανικής θρησκείας και αυτό το μαρτυρούν και οι «ιερές» πόλεις: η Μέκκα (όπου γεννήθηκε ο Μωάμεθ) και η Μεδίνα (όπου είναι θαμμένος). Ο εθνικός πληθυσμός, στην πλειονότητά του (75-90%), ακολουθεί το λατρευτικό τυπικό των σουνιτών, οι υπόλοιποι το τυπικό των σιιτών, και σε ορισμένες περιπτώσεις των σαφιτών. Η επίσημη και κύρια μορφή του σουνιτικού Ισλάμ της Σαουδικής Αραβίας είναι ο ουαχαμισμός κυρίως σουνίτες.

Η οικονομία της Σαουδικής Αραβίας βασίζεται στο πετρέλαιο, από το οποίο προέρχεται περίπου το 75% των εσόδων του προϋπολογισμού και το 90% των εξαγωγών. Η Σαουδική Αραβία εξαρτάται από ξένους εργάτες και περίπου το 80% των εργαζομένων στον ιδιωτικό τομέα δεν είναι Σαουδάραβες. Η πετρελαιοβιομηχανία αποτελεί περίπου το 45% του

¹⁰⁰ <https://armyvoice.gr/2021/01/katar-saoydiki-aravia-i-symfonia-vazei-sto-perithorio-tin-toyrkia/>

ονομαστικού ΑΕΠ της Σαουδικής Αραβίας, σε σχέση με το 40% που αντιστοιχεί στον ιδιωτικό τομέα. Η Σαουδική Αραβία διαθέτει επισήμως αποθέματα πετρελαίου που φτάνουν τα 260 δισεκατομμύρια βαρέλια, και αποτελούν το ένα πέμπτο των επιβεβαιωμένων αποθεμάτων πετρελαίου. Το πετρέλαιο δεν είναι μόνο άφθονο, αλλά και υπό πίεση και κοντά στην επιφάνεια της Γης, με αποτέλεσμα η εξόρυξή του να είναι φθηνότερη και πιο επικερδής στη Σαουδική Αραβία σε σχέση με πολλά άλλα μέρη στον κόσμο. Πέρα από το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο, η Σαουδική Αραβία διαθέτει μικρό τομέα εξόρυξης χρυσού, καθώς και αγροτικό τομέα.¹⁰¹

Άλλη μια σχέση με πολλές διακυμάνσεις. Στην παρούσα φάση οι σχέσεις των δυο χωρών είναι κακές –όχι μόνον λόγω των διαφορών στους στόχους εξωτερικής πολιτικής στη Συρία και στη Λιβύη, αλλά και λόγω της δολοφονίας του δημοσιογράφου Τζαμάλ Κασόγκι. Το Ριάντ κάνει μποϋκοτάζ στα τουρκικά προϊόντα, απαγόρευσε την προβολή τουρκικών τηλεοπτικών σειρών στη χώρα, πιέζει τοπικές επιχειρήσεις να μην συναλλάσσονται με την Τουρκία, ενώ φέρεται να έχει ακυρώσει μέχρι και συμβόλαια με υψηλόβαθμους Τούρκους που εργάζονται στη χώρα. Άλλο ένα ενδιαφέρον στοιχείο, είναι πως τελευταία οι Σαουδαραβικές αρχές άλλαξαν στα σχολικά βιβλία τον όρο «Οθωμανική Αυτοκρατορία» σε «Οθωμανική Κατοχή»¹⁰².

Η όξυνση των σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών διαρκεί αρκετά χρόνια. Τον Οκτώβριο του 2014, η Σαουδική Αραβία πραγματοποίησε εκστρατεία κατά της τουρκικής υποψηφιότητας για μη μόνιμο μέλος του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ λόγω της στάσης της Τουρκίας προς τη Μουσουλμανική Αδελφότητα. Το Ριάντ, που θεωρεί τη Μουσουλμανική Αδελφότητα και το πολιτικό Ισλάμ που αυτή εκπροσωπεί, απειλή για τον Οίκο των Σαούντ, πέτυχε τον σκοπό του και η Τουρκία δεν εξελέγη στο Συμβούλιο Ασφαλείας.

Το 2017, η σχέση Τουρκίας – Σαουδικής Αραβίας επιδεινώθηκε λόγω του ότι στη συνεχιζόμενη διπλωματική κρίση του Κατάρ, η Άγκυρα βρέθηκε στην πλευρά του Κατάρ. Λίγους μήνες αργότερα, ο διάδοχος του θρόνου της Σαουδικής Αραβίας, Μοχάμεντ Μπιν Σαλμάν, συμπεριέλαβε την Τουρκία στο «τρίγωνο του κακού» μαζί με το Ιράν και τη Μουσουλμανική Αδελφότητα. Η ρήξη ανάμεσα στις δυο χώρες μεγάλωσε μετά τη δολοφονία

¹⁰¹ https://el.wikipedia.org/wiki/Σαουδική_Αραβία

¹⁰² <https://www.euro2day.gr/specials/topics/article/2045596/oi-filoi-oi-ehthro-i-kai-oi-frenemies-ths-toyrkias.html>

του δημοσιογράφου Τζαμάλ Κασόγκι στο προξενείο της Σαουδικής Αραβίας στην Κωνσταντινούπολη τον Οκτώβριο του 2018¹⁰³.

Ο Σαουδάραβας αντικαθεστωτικός δημοσιογράφος είχε βασανιστεί και δολοφονηθεί το 2018 στο προξενείο του Ριάντ στην Κωνσταντινούπολη, μία φρικτή υπόθεση που η Τουρκία είχε σπεύσει να αξιοποιήσει προπαγανδιστικά, αφήνοντας υπόνοιες πως διαθέτει ηχητικό υλικό από τον βασανισμό του δημοσιογράφου, προφανώς μέσω των τουρκικών μυστικών υπηρεσιών που παρακολουθούσαν το προξενείο. Ήταν κοινό μυστικό πως ο βασικός εμπλεκόμενος στην υπόθεση ήταν ο ίδιος ο πρίγκιπας διάδοχος του θρόνου, Μοχάμεντ Μπιν Σαλμάν¹⁰⁴.

Η Άγκυρα ακολουθεί δύο αντιφατικές προσεγγίσεις στη σχέση της με τη Σαουδική Αραβία, γεγονός που δεν διαφεύγει του Ριάντ. Η πρώτη προσέγγιση βασίζεται στην κολακεία, δείχνει καλή πρόθεση και ξεπερνά τα απόνερα της κρίσης που είχε προκληθεί λόγω της δολοφονίας του Τζαμάλ Κασόγκι. Η δεύτερη συνίσταται στη συνέχιση της δημιουργίας-επιβολής τετελεσμένων.

Οι συνεχιζόμενες συζητήσεις για εξομάλυνση των σχέσεων δεν σημαίνει ότι η Τουρκία παραιτήθηκε από τον ρόλο της στο Κέρας της Αφρικής. Αντίθετα, δείχνει ότι σκοπεύει να αντισταθμίσει στην Υεμένη και στη Σομαλία όσα απώλεσε στο Σουδάν μετά την απώλεια της βάσης της στο Σουάκιν. Η Τουρκία έχει υποστηρίξει τη διαδικασία συμφιλίωσης με κράτη του Κόλπου, ισχυριζόμενη ότι η συμφιλίωση θα της έδινε την ευκαιρία να επιστρέψει στην περιοχή από την μπροστινή πόρτα. Ωστόσο, δεν έχει δείξει εμπράκτως καλή πίστη ούτε σε πολιτικό, ούτε ακόμα σε επικοινωνιακό επίπεδο. Άλλα δείχνουν οι κινήσεις της Άγκυρας στο δίκτυο των σχέσεων της στην Υεμένη, που εμποδίζει την συμφωνία με την Σαουδική Αραβία και στο Κέρας της Αφρικής. Η εν λόγω Συμφωνία είχε ως στόχο την επίσπευση της πολιτικής διευθέτησης και την προώθηση μιας φόρμουλας που να διασφαλίζει την εθνική ασφάλεια της Σαουδικής Αραβίας, περιορίζοντας την ιρανική επιρροή στη στρατηγικής σημασίας αυτή περιοχή.

Οι τουρκικές δραστηριότητες που αντιτίθενται στα συμφέροντα της Σαουδικής Αραβίας και άλλων χωρών του Κόλπου έχουν γίνει πιο εμφανείς στο Κέρας της Αφρικής, κυρίως με την εξασφάλιση βάσεων στη Σομαλία και στο Τζιμπουτί. Αυτό, όπως αναφέραμε και στο υποκεφάλαιο σχετικά με την Αίγυπτο και προσθέτοντας την έντονη στρατιωτική παρουσία της Τουρκίας στο Κατάρ, η οποία θεωρητικά βρίσκεται εκεί για να προστατέψει το

¹⁰³ <https://www.tovima.gr/2020/09/30/world/giati-anevainei-to-thermometro-metaksy-tourkias-kai-saoudikis-aravias-to-xroniko-kai-ta-aitia-tis-krisis/>

¹⁰⁴ <https://slpress.gr/diethni/vathainei-to-rigma-anamesa-se-toyrkia-kai-saoydiki-aravia/>

καθεστώς του Εμίρη, αλλά πρακτικά ανά πάσα στιγμή μπορεί να στραφεί εναντίον του, αν σταματήσει την πλούσια αρωγή του προς το καθεστώς Ερντογάν, πετυχαίνει την εδραίωση τουρκικών ερεισμάτων και στις δύο πλευρές της Ερυθράς Θάλασσας και στον Κόλπο αποτελώντας μια απειλή για όλες τις χώρες της περιοχής, ακόμη και για το Ισραήλ. Ενώ το Ισραήλ απέκτησε σχέσεις με κράτη του Κόλπου, οι οποίες του επιτρέπουν να θεωρεί δεδομένη η θαλάσσια πρόσβαση από το Εϊλάτ στην Αραβική Θάλασσα, η τουρκική στρατιωτική παρουσία εγείρει δυνάμει απειλή¹⁰⁵.

Η Σαουδική Αραβία, και άλλες τρεις χώρες-σύμμαχοί της, το Μπαχρέιν, αα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και η Αίγυπτος, διέκοψαν τον Ιούνιο του 2017 τις διπλωματικές σχέσεις τους με το Κατάρ. Μεταξύ άλλων, κατηγορούσαν το εμιράτο ότι στήριζε ισλαμιστικές οργανώσεις, ότι συνεργαζόταν με το Ιράν και την Τουρκία ή ότι προκαλούσε ταραχές στην περιοχή. Το Ιανουάριο 2021, με την έναρξη της συνόδου του Συμβουλίου Συνεργασίας του Κόλπου, οι συμμετέχουσες χώρες υπέγραψαν μια συμφωνία «αλληλεγγύης και σταθερότητας» με στόχο να μειωθούν οι εντάσεις μεταξύ του Κατάρ και των όμορων χωρών. *«Αποφασίστηκε σήμερα, χάρη στη σοφία των ηγετών του Κόλπου και της Αιγύπτου, να γυρίσουμε σελίδα και να αποκαταστήσουμε όλες τις διπλωματικές σχέσεις»* με το Κατάρ, δήλωσε στους δημοσιογράφους ο πρίγκιπας Φαϊσάλ μπιν Φαρχάν αλ Σαούντ¹⁰⁶.

Οι εξαγωγές της Τουρκίας προς τη Σαουδική Αραβία έπιασαν πάτο στα τέλη Απριλίου, σύμφωνα με επίσημα στοιχεία, παραμένοντας σε ιστορικό χαμηλό εν μέσω του ανεπίσημου εμπάργκο εδώ και μήνες αφότου η Σαουδική Αραβία εξανάγκασε επιχειρηματίες να κόψουν κάθε δεσμό με την Τουρκία. Περισσότερο να τονιστεί ότι οι αρνητές, φυλακίστηκαν.

Οι πωλήσεις στη Σαουδική Αραβία μειώθηκαν κατά 94,4% ετησίως σε μόλις 11,25 εκατομμύρια δολάρια, σύμφωνα με τα στοιχεία της Τουρκικής Συνέλευσης Εξαγωγέων (TİM). Οι εξαγωγές μειώθηκαν από περίπου 201 εκατομμύρια δολάρια πριν από ένα χρόνο. Τα στοιχεία του Απριλίου συνεχίζουν την πτωτική τους μηνιαία πορεία και ενίσχυσαν τη ζημία προς τους Τούρκους εξαγωγείς που φέρεται να προκάλεσε το ανεπίσημο μποϊκοτάζ της Σαουδικής Αραβίας.

Το Ριάντ δεν αναγνώρισε ποτέ δημοσίως μποϊκοτάζ εμπορευμάτων από την Τουρκία, αλλά πέρυσι Σαουδάραβες επιχειρηματίες και λιανοπωλητές ενέκριναν την κίνηση εν μέσω

¹⁰⁵<https://slpress.gr/diethni/poies-chores-thelei-na-quot-katapiei-quot-i-toyrkia-eos-to-2050-ti-deichnei-o-chartis-toy-frintman/>

¹⁰⁶ https://www.businessdaily.gr/diethni/33868_nea-selida-anoigei-stis-sheseis-toy-katar-me-tis-hores-toy-kolpoy

πολιτικών εντάσεων μεταξύ των δύο περιφερειακών αντιπάλων. Οι εξαγωγές της Τουρκίας στη Σαουδική Αραβία έπεσαν στα 67,4 εκατομμύρια δολάρια από τον Ιανουάριο έως τον Απρίλιο, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΤΙΜ, κατά 93,3%, από όταν πριν ένα χρόνο βρίσκονταν λίγο πάνω από 1 δισεκατομμύριο δολάρια. Τα πιο πρόσφατα στοιχεία από τις Σαουδαραβικές αρχές έδειξαν ότι οι εισαγωγές από την Τουρκία σημείωσαν άνοδο το Φεβρουάριο σε μηνιαία βάση, αλλά παρέμειναν πολύ χαμηλότερες από το ποσό του περασμένου έτους. Η αξία των εισαγωγών από την Τουρκία ανήλθε σε 6,53 εκατομμύρια δολάρια τον Φεβρουάριο, από λίγο πάνω από 2,5 εκατ. δολάρια έναν μήνα νωρίτερα, αλλά εξακολούθησαν να είναι περίπου 98% κάτω σε ετήσια βάση, σύμφωνα με στοιχεία της Γενικής Αρχής Στατιστικής της Σαουδικής Αραβίας. Η Τουρκία υποχώρησε στην 67η θέση όσον αφορά τις εισαγωγές στη Σαουδική Αραβία από την 11η του περασμένου Φεβρουαρίου. Οι πωλήσεις της Τουρκίας στο βασίλειο μειώθηκαν κατά 23,4% σε περίπου 2,4 δισεκατομμύρια δολάρια το 2020, από περίπου 3,1 δισεκατομμύρια δολάρια πριν από ένα χρόνο.

Για να παρακάμψουν τον ανεπίσημο αποκλεισμό, ορισμένοι Τούρκοι εξαγωγείς χρησιμοποιούσαν άλλες χώρες, γειτονικές της Σαουδικής Αραβίας, για να εξάγουν εκεί τα προϊόντα τους και η Τουρκία τον περασμένο μήνα έθεσε το ζήτημα σε συνεδρίαση του Συμβουλίου Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ) στη Γενεύη. Η παραγωγή σε γειτονικές χώρες επιτρέπει στους εξαγωγείς να λαμβάνουν τελωνειακά έγγραφα και να απομακρύνουν τις ετικέτες προϊόντων «Made in Turkey», επιτρέποντας στα εμπορεύματα να εισέλθουν στο βασίλειο. Οι μεγάλες τουρκικές εταιρείες λέγεται ότι πραγματοποίησαν συνομιλίες στη Σαουδική Αραβία τους τελευταίους μήνες για να ανοίξουν ξανά το εμπόριο με το βασίλειο, χωρίς καμία σαφή πρόοδο¹⁰⁷.

Η διαμάχη έχει επεκταθεί και σε άλλους, πιο «μαλακούς» τομείς. Το 2018, τα κανάλια του αραβικού ομίλου MBC σταμάτησαν να μεταδίδουν τουρκικές σειρές ενώ η ταινία «Kingdoms of Fire» που πρόβαλαν πέρσι, εν μέρει χρηματοδοτημένη από τη Σαουδική Αραβία, εξόργισε την Τουρκία επειδή παρουσιάζει τους οθωμανούς Τούρκους ως βίαιους, αδίστακτους και απολίτιστους. Ο κυβερνήτης του Ριάντ και μέλος της δυναστείας των Σαούντ, πρίγκιπας Φαϊσάλ μπιν Μπαντάρ μπιν Αμπντουλαζίζ αρνήθηκε να πει τουρκικό καφέ που του προσέφεραν πέρσι επειδή ονομάζεται τουρκικός. Επίσης, η Σαουδική Αραβία

¹⁰⁷ <https://www.capital.gr/diethni/3543501/katastrofi-gia-tis-exagoges-tis-tourkias-sxedon-midenikes-roes-pros-saoudiki-arabia>

άλλαξε πέρσι όλα τα σχολικά βιβλία ιστορίας αντικαθιστώντας τον όρο «οθωμανική αυτοκρατορία» με τον όρο «οθωμανική κατοχή»¹⁰⁸.

Σε αποκατάσταση των «παρεξηγήσεων» που είχαν δημιουργήσει την εντύπωση ότι σπάει το ισχυρό μέτωπο του σουνιτικού Ισλάμ υπό τις δυο μεγάλες μοναρχίες του Κόλπου της Σαουδικής Αραβίας και των ΗΑΕ δείχνει να οδηγεί η τελευταία συνάντηση των δυο ισχυρών ανδρών, του πρίγκιπας Μοχάμεντ Μπιν Σαλμάν και του πρίγκιπα του Αμπού Ντάμπι Μοχάμεντ Μπιν Ζαγιέντ. Στη συνάντηση που είχαν το περασμένο μήνα στο Ριάντ επαναβεβαίωσαν τους στενούς δεσμούς των δυο χωρών και τη συνεργασία τους όχι μόνο σε οικονομικά θέματα που αφορούν κυρίως την τιμή του πετρελαίου αλλά και σε περιφερειακά ζητήματα που μέχρι τώρα υπήρχε πλήρης συμπόρευση, παρά την προσπάθεια των ΗΑΕ να διεκδικήσουν πιο ενισχυμένο περιφερειακό ρόλο, κάτι που θεωρήθηκε ως προσπάθεια να πάρουν τα ηνία του σουνιτικού κόσμου από την παραδοσιακή ηγέτιδα δύναμη, την Σαουδική Αραβία.

Τότε, μετά τη συνάντηση, είχε γίνει γνωστό ότι «οι δύο πλευρές συζήτησαν για τη συνεργασία και την επιτάχυνση των κοινών προσπαθειών για τη διασφάλιση του υψηλότερου καλού των λαών των χωρών τους και ολόκληρης της περιοχής και εξέτασαν τις τελευταίες περιφερειακές, αραβικές και διεθνείς εξελίξεις αμοιβαίου ενδιαφέροντος και προσπάθειες για την εξάλειψη των πολιτικών προκλήσεων για την επίτευξη ειρήνης και σταθερότητας». Και οι προκλήσεις αυτές είναι πολλές.

Οι εχθροί της στρατηγικής συνεργασίας Σαουδικής Αραβίας - ΗΑΕ με πρώτη την Τουρκία είχαν ελπίσει ότι η κρίση στις σχέσεις μεταξύ των δυο χωρών με αφορμή τα πλαφόν στην παραγωγή πετρελαίου θα οδηγούσαν σε σύγκρουση και διάσπαση αυτού του ισχυρού μετώπου¹⁰⁹.

Αυτή την άποψη πρεσβεύει η Άσλι Αζόι, νούμερο δύο του Κέντρου Εφαρμοσμένων Τουρκικών Σπουδών CATS στο Ίδρυμα Επιστήμη και Πολιτική με έδρα το Βερολίνο. “Η νέα διοίκηση Μπάιντεν θα συνεργαστεί και πάλι πιο στενά με την ΕΕ και ο Ερντογάν θέλει να βρίσκεται στη σωστή πλευρά σε αυτή την επαναπροσέγγιση” δηλώνει στη DW. Αυτή η ιδέα

¹⁰⁸<https://www.tovima.gr/2020/09/30/world/giati-anevainei-to-thermometro-metaksy-tourkias-kai-saoudikis-aravias-to-xroniko-kai-ta-aitia-tis-krisis/>

¹⁰⁹<https://www.liberal.gr/diplomacy/ta-mustika-tou-kolpou-o-perifereiakos-rolos-ton-emiraton-kai-i-schesi-me-to-riant/394611>

θα πρέπει να ώθησε την κυβέρνηση στην Άγκυρα να αναθεωρήσει την μέχρι τώρα πολιτική της γραμμή στην Εγγύς Ανατολή. «Εκτός αυτού η Τουρκία βρίσκεται πιο απομονωμένη από ποτέ σε μεγάλα τμήματα της Εγγύς Ανατολής» επισημαίνει η Αξόι έχοντας κατά νου τις διενέξεις στην ανατολική Μεσόγειο, τον νότιο Καύκασο, τη Συρία και τη Λιβύη. «Η Τουρκία χρειάζεται και πάλι συμμάχους για να διατηρήσει αυτό που ο Ερντογάν εμφάνισε στον τουρκικό πληθυσμό ως γεωστρατηγικές και οικονομικές επιτυχίες. Άρα σε αυτή την μεταστροφή της τουρκικής πολιτικής παίζουν ρόλο και εσωτερικοπολιτικοί παράγοντες».

Μέσα από την τουρκική οπτική γωνία στην αραβική χερσόνησο έχουν επισυμβεί σημαντικές αλλαγές. Αρχές Ιανουαρίου το Κατάρ, στενός εταίρος της Τουρκίας στην περιοχή, έτεινε και πάλι χείρα συμφιλίωσης στην Σαουδική Αραβία και τους δικούς της εταίρους, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, το Μπαχρέιν και την Αίγυπτο. Προηγήθηκε διάστημα τρεισήμισι χρόνων μποϊκοτάζ του Κατάρ από τη Σαουδική Αραβία και τους εταίρους της. Για την Τουρκία, που στήριξε το Κατάρ στο εμπάργκο δίνοντας τρόφιμα, αυτό σημαίνει ότι θα πρέπει να επαναξιολογήσει τις σχέσεις της με τις δύο πλευρές. Κι αυτό κρύβει ευκαιρίες αλλά και κινδύνους¹¹⁰.

Τη Σαουδική Αραβία θα επισκεφτεί ο Τούρκος υπουργός Εξωτερικών, Μεβλούτ Τσαβούσογλου, στις 11 Μαΐου 21, σηματοδοτώντας την πρώτη υψηλού επιπέδου επίσκεψη μετά τη δολοφονία του Σαουδάραβα αντιφρονούντα δημοσιογράφου το 2018 στην Κωνσταντινούπολη. Η Άγκυρα επιθυμεί να «ξεπαγώσει» τις σχέσεις της με το Ριάντ, που είχαν ενταθεί μετά τον θάνατο του Τζαμάλ Κασόγκι στο προξενείο της Σ. Αραβίας στην Κωνσταντινούπολη και το ανεπίσημο μποϊκοτάζ του βασιλείου σε τουρκικά προϊόντα. Το πρώτο ταξίδι του Τσαβούσογλου στο Ριάντ εδώ και τέσσερα χρόνια προγραμματίστηκε κατά τη διάρκεια της τηλεφωνικής επικοινωνίας μεταξύ του Τούρκου προέδρου Ταγίπ Ερντογάν και του Σαουδάραβα βασιλιά Σαλμάν. Ήταν η δεύτερη συνομιλία μεταξύ των δύο ηγετών σε λιγότερο από ένα μήνα¹¹¹.

ΗΝΩΜΕΝΑ ΑΡΑΒΙΚΑ ΕΜΙΡΑΤΑ

Τα **Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα (ΗΑΕ)**, είναι ομοσπονδιακό κράτος που αποτελείται από επτά εμιράτα, στο νοτιοανατολικό άκρο της Αραβικής χερσονήσου. Τα ΗΑΕ βρέχονται από τον Περσικό κόλπο και τον Κόλπο του Ομάν, ενώ συνορεύουν με τη Σαουδική Αραβία και το Σουλτανάτο του Ομάν. Έχουν συνολική έκταση 83.600 τ.χλμ. και πληθυσμό 9.991.000 κατοίκων, από τους οποίους μόνο το 20% είναι Εμιρατινοί, έχουν δηλαδή την υπηκοότητα

¹¹⁰ <https://www.dw.com/el/η-τουρκία-θέλει-να-σπάσει-την-αυτοαπομόνωσή-της/a-56279739>

¹¹¹ <https://www.tovima.gr/2021/05/06/world/tourkia-sti-saoudiki-aravia-o-tsavousoglou-stis-11-maiou/>

των εμιράτων, καθώς η πλειονότητα του πληθυσμού αποτελείται από μετανάστες, σύμφωνα με τη μέση εκτίμηση των Ηνωμένων Εθνών για το 2021. Τα επτά εμιράτα που απαρτίζουν την ομοσπονδία είναι τα εξής: Άμπου Ντάμπι, Ατζμάν, Ντουμπαί, Ουμ αλ Καουάιν, Ρας αλ-Κάιμα, Σάρτζα, Φουτζάιρα

Πρωτεύουσα και δεύτερη μεγαλύτερη πόλη των ΗΑΕ είναι το Άμπου Ντάμπι, πρωτεύουσα του ομώνυμου εμιράτου, το οποίο αποτελεί και το πολιτικό, βιομηχανικό και πολιτιστικό κέντρο της χώρας. Τα ΗΑΕ βρίσκονται στη νοτιοδυτική Ασία στην Αραβική χερσόνησο και βρέχονται από τον Περσικό κόλπο και τον κόλπο του Ομάν, ανάμεσα στη Σαουδική Αραβία και το Σουλτανάτο του Ομάν..

Το μεγαλύτερο εμιράτο των ΗΑΕ, το Άμπου Ντάμπι, καταλαμβάνει το 87% της συνολικής έκτασης, δηλαδή περίπου 67.340 τετρ. χλμ., ενώ το μικρότερο εμιράτο, Ατζμάν, έχει έκταση μόνο 259 τετρ. χλμ. Επίσημη και πλέον διαδεδομένη θρησκεία στα ΗΑΕ είναι ο μουσουλμανισμός, αν και η κυβέρνηση εφαρμόζει μία πολιτική ανοχής απέναντι σε άλλα θρησκευόμενα και δεν αναμιγνύεται σε μη ισλαμικά ζητήματα θρησκείας. Ο προσηλυτισμός όμως είναι παράνομος για κάθε θρησκεία εκτός του Ισλάμ. Η χώρα είναι πλούσια σε κοιτάσματα πετρελαίου και φυσικού αερίου και οι κάτοικοί της απολαμβάνουν εισόδημα συγκρίσιμο μ' αυτό των ανεπτυγμένων χωρών της δύσης. Το ΑΕΠ της χώρας είναι 185.579 δισ. \$ (36η στον κόσμο) (εκτίμηση 2009). Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ είναι 43.857\$. Επίσης, τα ΗΑΕ είναι ιδρυτικό μέλος του Συμβουλίου Συνεργασίας των Αραβικών Κρατών του Κόλπου, ενώ είναι μέλος της Αραβικής Συνόδου, των Ηνωμένων Εθνών, του Ισλαμικού Συμβουλίου, του ΟΠΕΚ και του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου.¹¹²

Τελευταία χρόνια, οι σχέσεις των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων με την Τουρκία αν και οι δυο χώρες έχουν πολιτισμικούς, στρατιωτικούς και οικονομικούς δεσμούς, ωστόσο δεν περνούν την καλύτερή τους φάση, καθώς έχουν αλλάξει οι στάσεις/ προσεγγίσεις προς τα ζητήματα της Συρίας και της Λιβύης. Η κατάσταση επιδεινώθηκε μετά την υπογραφή της Συμφωνίας του Αβραάμ μεταξύ των ΗΑΕ κι του Ισραήλ, με την Άγκυρα μάλιστα να απειλεί να διακόψει τις διπλωματικές της σχέσεις με τη χώρα¹¹³.

«Όταν έρθει η ώρα θα γίνει ο λογαριασμός» για τις ενέργειες των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων στη Συρία και τη Λιβύη, προειδοποίησε ο Τούρκος υπουργός Άμυνας Χουλουσί Ακάρ, σε συνέντευξή του στο δίκτυο al Jazeera, διερωτώμενος ρητορικά «από πού προέρχεται αυτή η εχθρότητα, αυτές οι κακές προθέσεις, αυτή η ζήλια» του Αμπού Ντάμπι

¹¹² https://el.wikipedia.org/wiki/Ηνωμένα_Αραβικά_Εμιράτα

¹¹³ <https://www.euro2day.gr/specials/topics/article/2045596/oi-filoi-oi-ehthroi-kai-oi-frenemies-ths-toyrkias.html>

.Δεν γίνεται διαχείριση των σχέσεων με απειλές και δεν χωράνε αποικιοκρατικές αυταπάτες στη σημερινή εποχή", απάντησε μέσω Twitter ο Εμιρατιανός υπουργός Εξωτερικών Ανουάρ Γκαργκάς, καλώντας την Τουρκία να σταματήσει να ανακατεύεται στις υποθέσεις των αραβικών χωρών.

Τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα εμφανίζονται να έχουν πρωταγωνιστικό ρόλο εντός του μπλοκ των αραβικών μοναρχιών στην κρίση της Λιβύης και ιδιαίτερα της Συρίας στις προσπάθειες αποκατάστασης των σχέσεων με τη χώρα του Άσαντ και επιστροφής της στις αγκάλες του Αραβικού Συνδέσμου, με το βλέμμα στραμμένο και στις οικονομικές ευκαιρίες της μεταπολεμικής ανοικοδόμησης (αν και η προσπάθεια αυτή προσκρούσει στις κυρώσεις που πρόσφατα υιοθέτησαν οι ΗΠΑ με τον "Νόμο του Καίσαρα").

Ως δύναμη ναυτική, που απλώνει το στρατιωτικό αποτύπωμά της στην νότια Υεμένη και τη Σομαλιλάνδη, και ως κέντρο χρηματοπιστωτικό, τα Εμιράτα επιδεικνύουν έναν "ακτιβισμό" και μια "ευελιξία" που δεν διακρίνει την θεωρητικά ισχυρότερη μοναρχία του Κόλπου, δηλ. τη Σαουδική Αραβία. Οι στρατιωτικοί και οικονομικοί δεσμοί των Εμιράτων με τη Γαλλία (που βρήκαν το συμβολικό του επιστέγασμα στη δημιουργία "δεύτερου Λούβρου" στο Αμπού Ντάμπι), καθώς και η ανοικτή συνεργασία τους με το Ισραήλ συμπληρώνουν και αποσαφηνίζουν την εικόνα.. Για το μπλοκ των μοναρχιών, η στρατιωτική περικύκλωση της Αραβικής Χερσονήσου από την Τουρκία (με τη δημιουργία βάσεων στο Κατάρ, τη Σομαλία και παρολίγον στη νήσο Σουακίν του Σουδάν) είναι επαρκές σημάδι των "αυτοκρατορικών" φιλοδοξιών της Άγκυρας.

Η δε μετατροπή της Αγίας Σοφίας σε τζαμί κλιμακώνει την ανησυχία, εφόσον αποτελεί ξεκάθαρα προσπάθεια διεκδίκησης της πρωτοκαθεδρίας εντός του ισλαμικού κόσμου σε συμβολικό-θρησκευτικό επίπεδο, με υποβάθμιση του παραδοσιακού ρόλου του Οίκου των Σαούντ ως φύλακα των προσκνημάτων της Μέκκας και Μεδίνας¹¹⁴.

Τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και άλλες τρεις χώρες-σύμμαχοί του, το Μπαχρέιν, η Σαουδική Αραβία, και η Αίγυπτος, διέκοψαν τον Ιούνιο του 2017 τις διπλωματικές σχέσεις τους με το Κατάρ. Μεταξύ άλλων, κατηγορούσαν το εμιράτο ότι στήριζε ισλαμιστικές οργανώσεις, ότι συνεργαζόταν με το Ιράν και την Τουρκία ή ότι προκαλούσε ταραχές στην περιοχή. Το Ιανουάριο 2021, με την έναρξη της συνόδου του Συμβουλίου Συνεργασίας του Κόλπου, οι συμμετέχουσες χώρες υπέγραψαν μια συμφωνία «αλληλεγγύης και σταθερότητας» με στόχο να μειωθούν οι εντάσεις μεταξύ του Κατάρ και των όμορων

¹¹⁴ <https://www.capital.gr/diethni/3472483/giati-antiparatithentai-tourkia-kai-inomena-arabika-emirata>

χωρών. «Αποφασίστηκε σήμερα, χάρη στη σοφία των ηγετών του Κόλπου και της Αιγύπτου, να γυρίσουμε σελίδα και να αποκαταστήσουμε όλες τις διπλωματικές σχέσεις» με το Κατάρ, δήλωσε στους δημοσιογράφους ο πρίγκιπας Φαϊσάλ μπιν Φαρχάν αλ Σαούντ¹¹⁵.

Σπανίως μια συμφωνία πληροί τόσο πολύ τον όρο «ιστορική», όσο αυτή που αφορά την πλήρη εξομάλυνση των διπλωματικών σχέσεων μεταξύ του Ισραήλ και των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων. Οι «Συμφωνίες του Αβραάμ», όπως ονομάστηκαν, μπορούν να αλλάξουν σημαντικά τις γεωπολιτικές ισορροπίες στη Μέση Ανατολή.

Με βάση τη συμφωνία αυτή, το Ισραήλ συναίνεσε να αναστείλει την επέκταση της κυριαρχίας του σε περιοχές της Δυτικής Οχθης τις οποίες είχε ανακοινώσει ότι θα προσαρτήσει, γεγονός που αίρει ένα σημαντικότερο εμπόδιο για τη διευθέτηση του παλαιστινιακού ζητήματος. Η ειρηνευτική συμφωνία ήταν το αποτέλεσμα μιας μακράς μυστικής διαπραγμάτευσης μεταξύ του Ισραήλ και των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων, με τη μεσολάβηση των ΗΠΑ. Σύμφωνα πληροφορίες στα σκαριά βρίσκονται αντίστοιχες συμφωνίες του Ισραήλ με το Μπαχρέιν και το Ομάν.

Την έντονη αντίδρασή του στη συμφωνία εξέφρασε ο τούρκος πρόεδρος Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν. «Η Ιστορία δεν θα ξεχάσει και δεν θα συγχωρέσει ποτέ τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα για την υποκριτική τους συμπεριφορά» ανέφερε σε γραπτή ανακοίνωσή του το υπουργείο Εξωτερικών της Τουρκίας, προσθέτοντας ότι «ο παλαιστινιακός λαός έχει το δικαίωμα να αντιδράσει έντονα». Ο πρόεδρος Ερντογάν δήλωσε ότι εξετάζει το ενδεχόμενο να κλείσει την πρεσβεία της Τουρκίας στο Αμπου Ντάμπι και να αναστείλει τους διπλωματικούς δεσμούς με τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα.

Η ώρα ήρθε τώρα, κυρίως λόγω της αλλαγής της δυναμικής στη Μέση Ανατολή. Οι εξεγέρσεις της Αραβικής Άνοιξης έδειξαν στους μονάρχες του Κόλπου, γράφουν οι «New York Times», ότι η λαϊκή οργή για την καταπίεση και τη διαφθορά αποτελούσαν μεγαλύτερες απειλές για την εξουσία τους από οποιαδήποτε αντίδραση σχετικά με την αποτυχία τους να διατηρήσουν την επίδειξη αλληλεγγύης προς τους Παλαιστινίους. Στην απόφαση συνέβαλαν και άλλα γεγονότα. Η Ουάσιγκτον παρακολούθησε αμέτοχη την ανατροπή του συμμάχου της προέδρου Μουμπάρακ στην Αίγυπτο και απέτυχε να παρέμβει ουσιαστικά στη Συρία, την ώρα που το Ιράν ενίσχυσε την επιρροή του στην περιοχή. Βέβαια, οι αναλυτές δεν είναι

¹¹⁵ https://www.businessdaily.gr/diethni/33868_nea-selida-anoigei-stis-sheseis-toy-katar-me-tis-hores-toy-kolroy

σίγουροι εάν και πόσες από τις υπόλοιπες 19 αραβικές χώρες που δεν έχουν επαφές με το Ισραήλ θα ακολουθήσουν το παράδειγμα των Εμιράτων.

Η συμφωνία Ισραήλ - Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων που προέκυψε από μια νέα προσέγγιση των σουνιτικών αραβικών χωρών στο εβραϊκό κράτος επιτρέπει στην Ουάσιγκτον να παίζει και πάλι πρωταγωνιστικό ρόλο στη Μέση Ανατολή και εντείνει τη στρατηγική πρόκληση για περιφερειακή ηγεμονία που ήδη βρίσκεται εν εξελίξει μεταξύ των σεΐχηδων του Κόλπου και του τούρκου προέδρου Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν.

Η επιλογή του διαδόχου του Αμπου Ντάμπι, Μοχάμεντ Μπιν Ζαγέντ αλ Ναχιάν, ήταν να επενδύσει στην αντιστροφή των συνθηκών προκειμένου να ξεπεραστεί το status quo: να αναγνωρίσει το Ισραήλ προκειμένου να φέρει πιο κοντά την επίλυση του παλαιστινιακού ζητήματος. Το πλαίσιο των σχέσεων μεταξύ των αραβικών κρατών και του Ισραήλ έχει βαθιές ρίζες. Ομως το άνοιγμα που αποφάσισαν οι σεΐχηδες των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων - αλλά επίσης του Μπαχρέιν και του Ομάν - και ξεκίνησε με μυστικές συνομιλίες με το Ισραήλ τα τελευταία χρόνια .συμπίπτει με την προοδευτική εκ νέου ανακάλυψη των ριζών των εβραϊκών κοινοτήτων σε αυτές τις χώρες και την ουσιαστική αποδοχή του πλαισίου της παρουσίας των Εβραίων στον αραβικό κόσμο εδώ και αιώνες.

Αυτό εξηγεί γιατί η κυβέρνηση Τραμπ επέλεξε τον όρο «Συμφωνίες του Αβραάμ» για τη συμφωνία που επιτεύχθηκε, υπενθυμίζοντας έτσι την κοινή προέλευση Εβραίων και μουσουλμάνων με μια φόρμουλα που περιλαμβάνει και τους χριστιανούς, οι οποίοι επίσης αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της ιστορίας της Μέσης Ανατολής. Αρα πλέον η πλήρης αποδοχή των Εβραίων στην περιοχή - όχι πλέον ως κοινότητα αλλά ως ανεξάρτητο κράτος - μπορεί να οδηγήσει στην επίλυση των διαφορών. Με πρώτη και κυριότερη εκείνη που αφορά το Παλαιστινιακό.

Πρόκειται για ένα σημείο καμπής στην προσέγγιση των αραβικών κρατών προς το Ισραήλ - που επιβεβαιώνεται από τη στήριξη του προέδρου Αλ Σίσι της Αιγύπτου και του βασιλιά της Ιορδανίας Αμπντάλα. Βασίστηκε στον κοινό φόβο που προκαλούν οι αγιατολάχ του Ιράν και στη συλλογική ασφάλεια λόγω του ιρανικού πυρηνικού προγράμματος καθώς και στην υποστήριξη που προσφέρει η Τεχεράνη στις σιιτικές παραστρατιωτικές ομάδες, από το Μπαχρέιν και την Υεμένη έως το Ιράκ και τον Λίβανο.

Εκμεταλλεζόμενο αυτό τον ιστό σχέσεων μεταξύ των σουνιτικών αραβικών κρατών και του Ισραήλ, το Στέιτ Ντιπάρτμεντ εξασφάλισε μια συμφωνία που φέρνει και πάλι την Ουάσιγκτον στο επίκεντρο μιας πιθανής περιφερειακής συμμαχίας με δύο στόχους: τον

περιορισμό του Ιράν και τη δημιουργία ενός δικτύου οικονομικής ανάπτυξης, συνδέοντας την προηγμένη ισραηλινή τεχνολογία με τις σουνιτικές ενεργειακές πηγές. Ο Δημοκρατικός αντίπαλος του Τραμπ, Τζο Μπάιντεν, επαίνεσε τη συμφωνία μεταξύ του Μπενιαμίν Νετανιάχου και του Μπιν Ζαγέντ.

Ομως υπάρχουν και άλλα, καθώς η Μέση Ανατολή είναι πάνω απ' όλα η μεγάλη σκακιέρα όπου βρίσκεται σε εξέλιξη η σημαντική παρτίδα μεταξύ των μοναρχιών του Κόλπου - με επικεφαλής τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα μετά την αποδυνάμωση της Σαουδικής Αραβίας λόγω των εξελίξεων στην Υεμένη και της υπόθεσης Κασόγκι - και της Τουρκίας για την ηγεσία του σουνιτικού Ισλάμ. Γι' αυτό και η συμφωνία μεταξύ Αμπου Ντάμπι και Ιερουσαλήμ περιορίζει τη δυναμική των κινήσεων του τούρκου προέδρου Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν.

Ο Μοχάμεντ Μπιν Ζαγέντ αλ Ναχιάν είναι εκείνος ο οποίος, περισσότερο από οποιονδήποτε άλλο μονάρχη του Κόλπου, κατηγορεί την Άγκυρα (και το Κατάρ) για την υποστήριξη του κινήματος των Αδελφών Μουσουλμάνων προκειμένου να υπονομεύσουν τα αραβικά κράτη και να τα ελέγξουν. Τα Εμιράτα και η Τουρκία υποστηρίζουν διαφορετικές πλευρές στους αιματηρούς εμφύλιους πολέμους στη Συρία, την Υεμένη και τη Λιβύη με όπλα και χρήματα. Και στο ευρύτερο πεδίο υποστηρίζουν διαφορετικές πλευρές: ο Μπιν Ζαγέντ τον Τραμπ και τις ΗΠΑ, ενώ ο Ερντογάν έχει κάνει σημαντικά ανοίγματα προς τον Πούτιν και τον Ροχανί.

Αυτή η στιγμή ο Ερντογάν δείχνει να είναι ο ηγέτης της περιοχής όπου προσπαθεί να αναδειχθεί κυρίαρχος - η επιλογή της ειρήνης με το Ισραήλ αποτελεί μια κίνηση για να μπλοκαριστεί ο δρόμος του.

Πλέον τα μπλοκ στη Μέση Ανατολή είναι δύο και πρωταγωνιστούν σε ένα μεγάλο παιχνίδι με απρόβλεπτες εξελίξεις: από τη μία ο Ερντογάν μαζί με το Κατάρ και το Ιράν και την υποστήριξη της Ρωσίας και από την άλλη τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα μαζί με τα βασίλεια του Κόλπου, την Αίγυπτο, την Ιορδανία και το Ισραήλ και την υποστήριξη των ΗΠΑ. Η Ευρώπη δείχνει απλά θεατή¹¹⁶.

Ο δραματικός κατήφορος της τουρκικής οικονομίας το τελευταίο διάστημα φαίνεται πως οδηγεί την Άγκυρα και τον Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν σε μια σημαντική στροφή στη στρατηγική του. Στόχος, μεταξύ άλλων, είναι να εξασφαλίσει ζεστό χρήμα που είναι ζωτικό

¹¹⁶ <https://www.tanea.gr/2020/08/18/world/tha-allaksoun-tis-isorropies-oi-symfonies-tou-avraam/>

για την οικονομία του, όπως άλλωστε συνέβη σήμερα με την επίσκεψη στην Τουρκία του Άμπου Ντάμπι, Σεΐχη Μοχάμεντ Μμπιν Ζαγιέντ.

Τουρκία και Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα υπέγραψαν συμφωνίες για επενδύσεις στον τομέα της ενέργειας, της τεχνολογίας, των μεταφορών, των υποδομών, της υγείας και της ενέργειας, ενώ συμφώνησαν σε συνεργασία στους τομείς των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, των τροφίμων και της γεωργίας. Σύμφωνα με τα τουρκικά ΜΜΕ μάλιστα, το Άμπου Ντάμπι σκοπεύει να επενδύσει 10 δισ. δολάρια (8,94 δισ. ευρώ) στη γείτονα. Τη διάθεση αυτού το ποσού ανακοίνωσε ο επικεφαλής του διοικητικού συμβουλίου του κρατικού επενδυτικού ταμείου των ΗΑΕ, Mohammed Hassan Al Suwaidi.

Σημειώνεται πως η επίσκεψη του ισχυρού άνδρα των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων στην Άγκυρα και η συνάντηση του με τον Ερντογάν -στην πρώτη μετά από δέκα χρόνια συνάντηση ανώτατου επιπέδου μεταξύ των δυο χωρών- χαρακτηρίζεται από τα τουρκικά ΜΜΕ ως μεγάλο βήμα για την αποκατάσταση των σχέσεων των δυο χωρών.

Η κίνηση αυτή θεωρείται σωτήρια για το καθεστώς Ερντογάν που αναζητά εναγωνίως επενδύσεις, την ώρα που διαδηλωτές ζητούν την παραίτηση του κυβερνώντος κόμματος, καθώς βλέπουν ότι πλέον η κυβέρνηση του Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν δεν μπορεί να αποτρέψει την κρίση στην οποία έχει περιέλθει η τουρκική λίρα και η τουρκική οικονομία¹¹⁷.

Τα υπό διεκδίκηση ανταλλάγματα μπορεί, ωστόσο, να είναι και γεωπολιτικά. Λέγεται, για παράδειγμα, πως εάν οι Εμιρατινοί – οι πολύ δραστήριοι στον χώρο της εξωτερικής πολιτικής – όντως αρχίσουν να επενδύουν στην Τουρκία (όπως έχουν άλλωστε κάνει και στο παρελθόν: Getir, Trendyol), τότε είναι σχεδόν βέβαιο πως αυτήν τη φορά θα το κάνουν διεκδικώντας και άλλα γεωπολιτικού τύπου ανταλλάγματα, πέραν των οικονομικών, που είναι πιθανό να σχετίζονται με τον περιορισμό της τουρκικής παρουσίας στη Λιβύη, τη διεθνή απομόνωση της Μουσουλμανικής Αδελφότητας κ.ά. Το (δεύτερο) μόνο σίγουρο είναι πως όσοι εμφανίζονται τώρα να προσφέρουν κάτι, στοχεύουν σε πολύ συγκεκριμένα ανταλλάγματα. Ανταλλάγματα τα οποία μπορεί να είναι οικονομικά – ειδικά εάν μιλάμε για επενδύσεις σε μια χώρα το νόμισμα της οποίας έχει επί του παρόντος καταβαραθρωθεί όπως είναι η Τουρκία¹¹⁸.

¹¹⁷<https://www.in.gr/2021/11/24/world/tourkia-ta-inomena-aravika-emirata-diathetoun-10-dis-dolaria-gia-ependyseis>

¹¹⁸<https://www.amynanet.gr/oloi-me-olous-sti-mesi-anatoli-pazaria-lykofilies-realpolitik-komvos-ta-emirata>

ΛΟΙΠΕΣ ΑΡΑΒΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ

Στην ανάλυση της Αραβικής χερσονήσου στην Ασιατική ήπειρο σε κοινωνικό επίπεδο, συνήθως εντοπίζονται κείμενα για το κυρίαρχο κράτος της Σαουδικής Αραβίας. Ωστόσο, γνωστά είναι εξίσου, τα λεγόμενα «Κράτη του Κόλπου».

ΜΠΑΧΡΕΙΝ

Το **Βασίλειο του Μπαχρέιν** είναι μία μικρή αραβική μοναρχία της Μέσης Ανατολής. Το όνομα *Μπαχρέιν* στα αραβικά σημαίνει «Δύο θάλασσες». Είναι μια νησιωτική χώρα, που αποτελείται από ένα μικρό αρχιπέλαγος που βρίσκεται γύρω από τη νήσο Μπαχρέιν. Βρίσκεται ανάμεσα στη χερσόνησο του Κατάρ και στη βορειοανατολική ακτή της Σαουδικής Αραβίας, με την οποία συνδέεται μέσω του υδατόδρομου του Βασιλιά Φαχτ, μήκους 25 χιλιομέτρων. Η χώρα έχει συνολικό πληθυσμό 1.748.000 κατοίκους, σύμφωνα με τη μέση εκτίμηση των Ηνωμένων Εθνών για το 2021. Σ' αυτούς περιλαμβάνονται 666.172 αλλοδαποί. Η πρωτεύουσα Μανάμα αποτελεί έδρα πολλών μεγάλων οικονομικών ιδρυμάτων. Η έκταση της χώρας είναι 780 τετραγωνικά χιλιόμετρα, και είναι η τρίτη μικρότερη χώρα στην Ασία, μετά από τις Μαλδίβες και τη Σιγκαπούρη.

Στις 15 Αυγούστου του 1971, το Μπαχρέιν ανακήρυξε την ανεξαρτησία του. Το 2002, το Μπαχρέιν μετετράπη από εμιράτο σε βασίλειο. Το 2011, έγιναν διαδηλώσεις, λόγω της Αραβικής Άνοιξης.

Το Μπαχρέιν έχει την πρώτη μεταπετρελαϊκή οικονομία στον Περσικό Κόλπο. Από τα τέλη του 20ου αιώνα, το Μπαχρέιν έχει επενδύσει στους τομείς της τραπεζικής και του τουρισμού. Το Μπαχρέιν έχει υψηλό Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης και αναγνωρίζεται ως χώρα με υψηλό εισόδημα από την Παγκόσμια Τράπεζα. Επίσημη γλώσσα του Μπαχρέιν είναι τα αραβικά. Η κρατική θρησκεία του Μπαχρέιν είναι το Ισλάμ και οι περισσότεροι κάτοικοι της χώρας είναι Μουσουλμάνοι. Αν και δεν υπάρχουν επίσημα στατιστικά για την κατανομή των Σιτών και των Σουνιτών στους μουσουλμάνους του Μπαχρέιν, περίπου το 70% των Μουσουλμάνων της χώρας είναι Σίιτες. Το προσδόκιμο ζωής στο σύνολο του πληθυσμού, σύμφωνα με εκτιμήσεις του 2019 του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας ήταν 75,8 χρόνια (75,0 χρόνια οι άνδρες και 77,0 οι γυναίκες)¹¹⁹.

Τελευταία χρόνια, οι σχέσεις του κράτους του Μπαχρέιν με την Τουρκία αν και οι δυο χώρες έχουν πολιτισμικούς, στρατιωτικούς και οικονομικούς δεσμούς, ωστόσο δεν περνούν

¹¹⁹ <https://el.wikipedia.org/wiki/Μπαχρέιν>

την καλύτερή τους φάση, καθώς έχουν αλλάξει οι στάσεις/ προσεγγίσεις προς τα ζητήματα της Συρίας και της Λιβύης. Η κατάσταση επιδεινώθηκε μετά την υπογραφή της Συμφωνίας του Αβραάμ μεταξύ των Μπαχρέιν - ΗΑΕ κι του Ισραήλ, με την Άγκυρα μάλιστα να απειλεί να διακόψει τις διπλωματικές της σχέσεις με τη χώρα¹²⁰.

Η Τουρκία καταδίκασε την απόφαση του Μπαχρέιν να συνάψει διπλωματική σχέση με το Ισραήλ. Στην ανακοίνωση που εξεδόθη από το Υπουργείο Εξωτερικών σημειώθηκε, «Αντιμετωπίζουμε με ανησυχία και καταδικάζουμε δριμύτατα την απόφαση που έλαβε το Μπαχρέιν, ακολουθώντας τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, να συνάψει διπλωματικές σχέσεις με το Ισραήλ σε αντίθεση με τις δεσμεύσεις του στο πλαίσιο της Αραβικής Ειρηνευτικής Πρωτοβουλίας και του Οργανισμού Ισλαμικής Συνεργασίας».

Στην ανακοίνωση σημειώθηκε πως το εν λόγω βήμα θα δώσει πλήγμα στις προσπάθειες υπεράσπισης του παλαιστινιακού αγώνα και προστέθηκε, «Θα ενθαρρύνει επίσης το Ισραήλ να συνεχίσει τις παράνομες εφαρμογές του κατά της Παλαιστίνης και τις πρωτοβουλίες του να καταστήσει μόνιμη την κατοχή στα παλαιστινιακά εδάφη».

Στην ανακοίνωση σημειώθηκε πως ο μοναδικός τρόπος για την οικοδόμηση της ειρήνης και της σταθερότητας στη Μέση Ανατολή είναι η δίκαιη και περιεκτική λύση του Παλαιστινιακού στο πλαίσιο του διεθνούς δικαίου και των ψηφισμάτων των Ηνωμένων Εθνών και αναφέρθηκε, «Δεν είναι δυνατόν να εξαλείψουν αυτή την πραγματικότητα ή να την αντικαταστήσουν, οι ανεύθυνες παραχωρήσεις που κάνουν οι πρωταγωνιστές εκτός της περιοχής με ανησυχίες συμφερόντων χωρίς βάθος σαν αποτέλεσμα των καταπιέσεων ή εξαναγκασμών¹²¹».

Το Μπαχρέιν και άλλες τρεις χώρες-σύμμαχοί του, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, η Σαουδική Αραβία, και η Αίγυπτος, διέκοψαν τον Ιούνιο του 2017 τις διπλωματικές σχέσεις τους με το Κατάρ. Μεταξύ άλλων, κατηγορούσαν το εμιράτο ότι στήριζε ισλαμιστικές οργανώσεις, ότι συνεργαζόταν με το Ιράν και την Τουρκία ή ότι προκαλούσε ταραχές στην περιοχή. Το Ιανουάριο 2021, με την έναρξη της συνόδου του Συμβουλίου Συνεργασίας του Κόλπου, οι συμμετέχουσες χώρες υπέγραψαν μια συμφωνία «αλληλεγγύης και σταθερότητας» με στόχο να μειωθούν οι εντάσεις μεταξύ του Κατάρ και των όμορων χωρών. *«Αποφασίστηκε σήμερα, χάρη στη σοφία των ηγετών του Κόλπου και της Αιγύπτου, να*

¹²⁰ <https://www.euro2day.gr/specials/topics/article/2045596/oi-filoi-oi-ehthrooi-kai-oi-frenemies-ths-toyrkias.html>

¹²¹ <https://www.trt.net.tr/greek/tourkia/2020/09/12/antidrase-tourkias-sten-apophase-tou-mpakhrein-na-sunapsei-diplomatike-skhesse-me-to-israel-1489351>

γυρίσουμε σελίδα και να αποκαταστήσουμε όλες τις διπλωματικές σχέσεις» με το Κατάρ, δήλωσε στους δημοσιογράφους ο πρίγκιπας Φαϊσάλ μπιν Φαρχάν αλ Σαούντ¹²².

Παρότι το Μπαχρέιν συστρατεύεται με τις άλλες χώρες της Αραβικής χερσονήσου οι εμπορικές συναλλαγές δεν επηρεάστηκαν και ιδίως σε αμυντικό εξοπλισμό. Η κρατική επιχείρηση άμυνας και τεχνολογίας Aselsan, η οποία ανήκει στο Τουρκικό Ίδρυμα Ενόπλων Δυνάμεων TAFF, υπέγραψε νέα συμφωνία πώλησης για την παροχή Τηλεχειριζόμενων Οπλικών Συστημάτων RCWS (Ναυτικής χρήσης) με το Μπαχρέιν.

Ο τομέας της Αμυντικής Βιομηχανίας της Τουρκίας ενισχύει την παρουσία του στις χώρες του Κόλπου, ενώ οι εντάσεις μεταξύ Τουρκικής κυβέρνησης και ορισμένων κρατών παραμένουν υψηλές. Σύμφωνα με δήλωση που δημοσιεύθηκε από την εταιρεία Aselsan, η προαναφερθείσα επιδιώκει να εντείνει την παρουσία της στις χώρες του Συμβουλίου Συνεργασίας Του Κόλπου GCC και ειδικότερα στο Μπαχρέιν.

Ένας επιπλέον Τούρκος αξιωματούχος της άμυνας, ο Havelsan, συνεργάτης της TAFF, ίδρυσε επίσης μία κοινοπραξία εν ονόματι Havelsan Technology Oman LLC, με σκοπό να προσεγγίσει νέες επενδύσεις αμυντικής φύσης με το Ομάν αλλά και με άλλες χώρες της Μέσης Ανατολής. Η Aselsan επιδιώκει να εξάγει το RCWS στο κράτος του Μπαχρέιν, ανέφερε σε δήλωσή της. Το RCWS έχει σχεδιαστεί κυρίως για να προσαρμόζεται σε ναυτικά οχήματα, σε 4×4, σε περιπολικά οχήματα, αλλά και για υπεράσπιση εν στάση στρατηγικών περιουσιακών στοιχείων. Έχουν ενσωματωθεί ήδη σε περισσότερες από χίλιες ναυτικές πλατφόρμες.

Η Aselsan, η οποία ελέγχεται από την Τουρκική Κυβέρνηση, είναι η μεγαλύτερη αμυντική βιομηχανία της Τουρκίας και μία από τις 100 μεγαλύτερες παγκοσμίως. Η εταιρεία διαθέτει πληθώρα συστημάτων, όπως τεχνολογίες επικοινωνιών και πληροφοριών, ραντάρ ηλεκτρονικού πολέμου, ηλεκτροοπτικά συστήματα, αεροναυπηγικά συστήματα, μη επανδρωμένα, συστήματα διοίκησης και μεταφοράς, αντιβαλλιστικά συστήματα αλλά και συστήματα μεταφοράς πληροφορίας-ελέγχου.«Πέρα από την τελευταία πώληση του τηλεχειριζόμενου οπλικού συστήματος σε χώρα του Κόλπου, η Aselsan εδώ και δεκαετίες προσφέρει τεχνολογικές λύσεις μέσω άμεσων αγορών, μεταφοράς εξοπλισμών αλλά και κοινοπραξιών σε διάφορες χώρες του Κόλπου», ανέφερε η δήλωση¹²³

¹²² https://www.businessdaily.gr/diethni/33868_nea-selida-anoigei-stis-sheseis-toy-katar-me-tis-hores-toy-kolpou

¹²³ <https://infognomonpolitics.gr/2020/05/h-touriki-amyntiki-viomichania-enischyi-tis-polisis-tis-stis-chores-tou-kolpou-en-meso-politikis-krisis/>

YEMENH

Η **Δημοκρατία της Υεμένης** είναι ένα κράτος στην Αραβική Χερσόνησο, στη Νοτιοδυτική Ασία, ένα από τα κράτη της Μέσης Ανατολής. Συνορεύει με το Ομάν και τη Σαουδική Αραβία. Δυτικά βρέχεται από την Ερυθρά Θάλασσα και νότια από τον Κόλπο του Άντεν. Πρωτεύουσα (de jure) είναι η Σαναά (1.976.081 κάτοικοι, εκτίμηση 2009) ενώ άλλες μεγάλες πόλεις είναι η ντε φάκτο πρωτεύουσα από το 2015 Άντεν (671.162 κάτ.), η Ταΐζ (539.454 κάτ.) και η Αλ Χοντέιντα (459.567 κάτ.).

Η Υεμένη είναι από τις φτωχότερες αραβικές χώρες με ποσοστό ανεργίας 40% (2007) και ταχύτατη αύξηση του πληθυσμού. Υπάρχουν αποδεδειγμένα κοιτάσματα φυσικού αερίου και η πρώτη μονάδα παραγωγής υδροποιημένου αερίου άρχισε να λειτουργεί το 2009. Η εκτεταμένη διαφθορά αποτελεί βασικό ανασταλτικό παράγοντα επενδυτικής δραστηριότητας. Ο επί δύο δεκαετίες (1990-2012) πρόεδρος, Αλί Αμπντουλάχ Σαλέχ παραιτήθηκε έπειτα από μία μεγάλη εξέγερση του λαού το 2011. Ο διάδοχός του, πρόεδρος Αμπντ αλ-Ραμπ Μανσούρ αλ-Χαντί παραιτήθηκε έπειτα από την κατάληψη της πρωτεύουσας από τους Σίιτες αντάρτες Χούτι τον Ιανουάριο του 2015. Μαζί του παραιτήθηκε και ο πρωθυπουργός Χαλέντ Μπαχά. Έκτοτε, στη χώρα μαίνεται εμφύλιος πόλεμος.

Το 2011 ο πληθυσμός της χώρας ήταν 23,8 εκατομμύρια. Οι κάτοικοι είναι Άραβες και η επίσημη γλώσσα είναι τα αραβικά. Το προσδόκιμο ζωής στο σύνολο του πληθυσμού, σύμφωνα με εκτιμήσεις του 2019 του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας, ήταν 66,6 χρόνια (64,4 χρόνια οι άνδρες και 68,9 οι γυναίκες)¹²⁴.

Το μέτωπο της Υεμένης μαίνεται από τον Σεπτέμβριο του 2014 όταν ο σιϊτικός άξονας της Μέσης Ανατολής στήριξε τους Χούθι την προσπάθειά τους να καταλάβουν την εξουσία στην Υεμένη ως απάντηση στην κίνηση του **φιλοϊσραηλινού σουνιτικού άξονα** να αποσταθεροποιήσει το Ιράκ και την Συρία με την ίδρυση και δράση του λεγόμενου Ισλαμικού Κράτους (Νταέξ) δύο μήνες νωρίτερα, τον Ιούνιο 2014. Έκτοτε το Ισλαμικό Κράτος ηττήθηκε κατά κράτος στο Ιράκ και την Συρία υπό την ηγεσία του Ιρανού στρατηγού Χατζ Γασέμ Σολεϊμανί ενώ οι Σιήτες Χούθι παραμένουν κυρίαρχοι στον υεμενιτικό εμφύλιο. Το ισοζύγιο ισχύος στην Υεμένη παραμένει υπέρ των Σιιτών και προς το παρόν δεν φαίνεται να υπάρχει στον ορίζοντα κάποια τακτική κίνηση των σουνιτικών δυνάμεων που θα μπορούσαν να επηρεάσουν την παρούσα υπέρ των Σιιτών στρατηγική εικόνα ισχύος στην Υεμένη¹²⁵.

¹²⁴ <https://el.wikipedia.org/wiki/Υεμένη>

¹²⁵ <https://www.ethnos.gr/opinions/article/139757/dixostelosoemfyliossthnymenah>

Τα τελευταία χρόνια, η Τουρκία έχει επεκτείνει τον περιφερειακό της ρόλο, πρώτα στη Συρία στα σύνορά της, στη συνέχεια στη Λιβύη στις αρχές του έτους, μια παρέμβαση που επηρεάζει την ασφάλεια ολόκληρης της περιοχής της Μεσογείου από το Ισραήλ ως την Ευρώπη, και όλο και περισσότερο στο βόρειο Ιράκ. Στην πραγματικότητα, η Τουρκία έχει στρατιωτικές θέσεις σε εννέα χώρες, από τη Βοσνία στην Ευρώπη, μέχρι το Κατάρ στον Κόλπο και το Αφγανιστάν. Το τελικό αποτέλεσμα αυτής της δραστηριότητας είναι η καθιέρωση αυτού που ορισμένοι μελετητές αποκαλούν "μίνι αυτοκρατορία".

Για την επίτευξη αυτού του στόχου, η τουρκική κυβέρνηση στηρίχθηκε σημαντικά σε ισλαμιστές αντιπροσώπους και μισθοφόρους, και υπάρχουν ενδείξεις για την επανάληψη αυτού του μοτίβου και στην Υεμένη, η οποία έχει ρημαχτεί από τον πόλεμο. Εάν η Τουρκία αποκτήσει παρουσία εις βάθος στην Υεμένη, θα έχει βάσεις και στις δύο πλευρές του Κόλπου του Άντεν, δεδομένου ότι έχει ήδη παρουσία στη Σομαλία, την οποία έχει καταστήσει προτεκτοράτο και θα είναι σε θέση να απειλήσει την μεγάλης σημασίας υδάτινη οδό Bab al-Mandeb, χρησιμοποιώντας τα λιμάνια του Τζιμπουτί.

Τον Απρίλιο, κατέστη σαφές ότι η Άγκυρα καθιέρωσε στενότερες σχέσεις με το Κόμμα Μεταρρύθμισης (Al-Islah) στην Υεμένη. Πρόκειται ουσιαστικά για το τοπικό παράρτημα της Μουσουλμανικής Αδελφότητας. Το Islah "παίζει καθοριστικό ρόλο στο να δώσει στα τουρκικά θεσμικά όργανα και στην τουρκική κυβέρνηση -τα οποία εμφανίζονται μεταμφιεσμένα ως φιλανθρωπικές οργανώσεις- πρόσβαση στις πόλεις της Υεμένης", είχε δηλώσει ο πολιτικός αναλυτής Μαχμούντ αλ-Ταχίρ εκείνη την εποχή.

Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι αξιωματούχοι του Islah επισκέπτονταν την Τουρκία, πιο ανοιχτά και πιο συχνά, συνεδριάζοντας με μέλη του Κόμματος Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης (AKP) του προέδρου Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν. Τα στοιχεία της αύξησης της τουρκικής παρουσίας στην Υεμένη συνεχίστηκαν τον Μάιο. Πηγές στη χώρα αφορούσαν ειδήσεις για μια προσεκτική, κυρίως συγκεκαλυμμένη, αλλά σταθερή επέκταση της τουρκικής επιρροής στην Υεμένη, κυρίως σε τρεις παράκτιες περιοχές: Σάμπουα, Σοκότρα και αλ-Μούκα στην επαρχία Ταϊζ. Η Σάμπουα έχει περάσει στον έλεγχο του Κόμματος Islah της Αδελφότητας, και ο Τουρκικός Οργανισμός Ανθρωπιστικής Βοήθειας (IHH), ο οποίος έχει συνδεθεί με την Αλ Κάιντα στο παρελθόν, σημειώθηκε ότι δραστηριοποιείται εκεί.

Τα τουρκικά μέσα ενημέρωσης θέτουν τις βάσεις για τον ρόλο της Τουρκίας στην Υεμένη από το 2018 και τον Ιούνιο του 2020 τα επίσημα μέσα ενημέρωσης της Τουρκίας

διαφήμισαν τον ρόλο της χώρας στην Υεμένη, αν και παρουσιάστηκε ως ανθρωπιστική βοήθεια¹²⁶.

Ένα μέλος του Ανώτατου Πολιτικού Συμβουλίου στην Υεμένη, το εκτελεστικό όργανο της κυβέρνησης των ανταρτών Χούθι που εδρεύει στη Σαναά, προειδοποίησε την Τουρκία ενάντια σε οποιαδήποτε παρέμβαση στη χώρα. Εάν το πράξει, είπε ο Αμπντούλ Γουαχάμπ αλ-Μαχμπάσι, δεν θα είναι καλύτερη από τη Σαουδική Αραβία, η οποία ηγείται ενός πολέμου που υποστηρίζεται από τις ΗΠΑ στη χώρα από το 2015.

Ο αλ-Μαχμπάσι επικαλέστηκε το κρατικό πρακτορείο IRNA του Ιράν, για τις πληροφορίες και είπε: «αν Τούρκοι στρατιώτες μπουκ στην Υεμένη θα έχουν μια μοίρα χειρότερη από εκείνη αυτών που επιχειρήσαν κάτι παρόμοιο στο παρελθόν»

Τόνισε ότι, «με όλο το πετρέλαιο [χρήματα] στην κατοχή τους, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης των Ηνωμένων Πολιτειών και των Αραβών του Περσικού Κόλπου και μισθοφόροι νικήθηκαν στην Υεμένη και αναγκάστηκαν να υποχωρήσουν και να βρουν μια διέξοδο από το αυτοδημιούργητο τέλμα». Εάν η Τουρκία εισέλθει στο πεδίο της μάχης στην Υεμένη, ο αξιωματούχος των Χούθι πρόσθεσε, «είναι ένδειξη ότι η χώρα δεν διέπεται από σοφία και σύνεση, και ότι οι Τούρκοι αξιωματούχοι υποφέρουν από παραλογισμό και είναι κοντόφθαλμοι». «Η εισβολή στην Υεμένη δεν θα έχει καλό τέλος για τον ίδιο τον Ερντογάν, καθώς και για την κυβέρνηση και τον στρατό της χώρας», επέμεινε¹²⁷.

Εκφράζονται εκτιμήσεις ότι το κόμμα Islah στην Υεμένη ίσως εμβαθύνει την πολιτική και στρατιωτική συμμαχία του με την Τουρκία και στο πλαίσιο αυτό μπορεί να στέλνει μαχητές να πολεμήσουν για λογαριασμό της Άγκυρας στη Λιβύη. Σε αντάλλαγμα επιδιώκει να εξασφαλίσει οικονομική και στρατιωτική υποστήριξη από την Τουρκία. Ιδίως θέλει οι Τούρκοι να το βοηθήσουν (το Islah) στη σύγκρουσή του με την πολιτοφυλακή που υποστηρίζεται από τα Εμιράτα στο νότο της Υεμένης.

Επίσης, σύμφωνα με το Πρακτορείο Ειδήσεων της Υεμένης (πρόσκειται στους Χούθι), το Islah προσπαθεί να εδραιώσει τη στρατιωτική συμμαχία του με την Τουρκία. Στο πλαίσιο αυτό στέλνει μαχητές στη Λιβύη, έχοντας εξασφαλίσει ή προσδοκώντας να εξασφαλίσει ότι η Τουρκία θα επέμβει στρατιωτικά και στην Υεμένη για να υποστηρίξει το Islah απέναντι στον συνασπισμό Σαουδικής Αραβίας και Εμιράτων, ο οποίος έχει στραφεί

¹²⁶ <https://www.capital.gr/diethni/3483444/pos-tourkia-iran-kai-mousoulmaniki-adelfotita-meta-ti-libui-aplosan-plokamia-kai-stin-uemeni>

¹²⁷ <https://www.capital.gr/diethni/3537826/taktiki-ala-libui-etoimazei-i-tourkia-stin-uemeni-skliri-proeidopoiisi-xouthi-pros-erntogan>

εναντίον αυτού του κόμματος, όπως και ευρύτερα εναντίον της Μουσουλμανικής Αδελφότητας.

Όλα δείχνουν ότι η Τουρκία δεν έχει πρόθεση να αποσύρει τους μισθοφόρους τζιχαντιστές από τη Λιβύη, αλλά μένει να αποδειχθεί ποιες θα είναι οι κινήσεις της στην Υεμένη, ακριβώς επειδή αυτή την περίοδο επιδιώκει να ρίξει γέφυρες προς το Ριάντ και το Κάιρο. Στο πλαίσιο αυτό, αναμένεται να δοκιμαστεί η συμμαχία της με τους απανταχού Αδελφούς Μουσουλμάνους¹²⁸.

¹²⁸ <https://slpress.gr/diethni/me-ereisma-to-islamistiko-islam-i-toyrkia-vazei-podi-stin-yemeni/>

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Έχοντας λοιπόν παρουσιάσει και αναλύσει τα όσα αναπτύχθηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια σχετικά με τον τρόπο εμφάνισης ανάπτυξης και επικράτησης των νεο-οθωμανικών αντιλήψεων από πλευράς τουρκικής ηγεσίας και ότι έχει να κάνει με την εξωτερική πολιτική και γενικά τις σχέσεις που έχει αναπτύξει η Τουρκία με τις άλλες χώρες του Αραβικού κόσμου παρατηρούμε από την τρέχουσα πραγματικότητα του μεσα-ανατολικού και βορειο-αφρικανικού γεωπολιτικού παιγνίου πως η Τουρκία δεν τα έχει καταφέρει ιδιαίτερος καλά παρά την αξιόλογη προσπάθεια της να δημιουργήσει ένα στιβαρό ιδεολογικό υπόβαθρο βάσει του οποίου θα ήταν ικανή να εγείρει της οποιοδήποτε εκάστοτε αξιώσεις της.

Η Τουρκία σε μικρό σχετικά διάστημα, σχεδόν δεκαπενταετίας, κατάφερε να αλλάξει πορεία και να μεταμορφωθεί. Η πολιτική πορεία της χώρας με τους Ερντογάν και Νταβούτογλου, κινούμενη με σταθερά βήματα, με ερείσματα στην πολιτική του Οζάλ και στο πολιτικό Ισλάμ, την παρούσα χρονική περίοδο, θέλει η χώρα να δείχνει τον συνεχιστή της Οθωμανικής και ισλαμικής κουλτούρας, χωρίς ακόμα να υφίστανται απτά στοιχεία για το εάν αυτή η επιλογή, της προσέδωσε ώθηση ή την προσγείωσε απότομα στα δεδομένα της εποχής. Υπό διερεύνηση βρίσκεται το όραμα της «κεντρικής δύναμης» ή του «περιφερειακού» ρόλου της χώρας.

Από το 2002, όπου βρίσκεται στο τιμόνι της διακυβέρνησης το ΑΚΡ με τον Ερντογάν η χώρα αλλάζει. Προσπαθώντας ο προαναφερόμενος να καταστεί ο μεταμορφωτής της εικόνας της χώρας, έχει δώσει τα μηνύματα εκείνα ότι η Άγκυρα είναι παρούσα και δραστήρια, έτοιμη να αποδεχθεί τις προκλήσεις σε όλα τα επίπεδα.

Η Τουρκία ως χώρα αντικατοπτρίζει ένα πολύ-επίπεδο και πολυδιάστατο μωσαϊκό ανάμεικτων πληθυσμιακών χαρακτηριστικών με θρησκευτικές, γλωσσικές, πολιτισμικές και εθνικιστικές ιδιαιτερότητες. Το γεγονός αυτό δίνει την δυνατότητα στους δρώντες (πρόσωπα, οργανισμούς ή και κράτη) που επιθυμούν να επιβουλευτούν την περιοχή, να διαχειριστούν τον Τουρκικό λαό, ευκολότερα υπό το πρίσμα μιας στοχευόμενης στρατηγικής.

Στην πολιτική των «μηδενικών προβλημάτων με τους γείτονες» δεν μπορεί κανένας να αγνοήσει ότι η σχέση είναι αμφίδρομη. Η επιτυχία της ανωτέρω θεωρίας εξαρτάται και από τους «γείτονες», οι οποίοι παίζουν ένα εξίσου σημαντικό και όχι υποθετικό ρόλο στην εν λόγω επαφή. Η Τουρκία διακατεχόμενη από το αίσθημα της υπεροψίας προσπάθησε να τους επηρεάσει χωρίς να αναμένει ότι και οι «γείτονες» μπορούν εξίσου να θέλουν ως ανάδραση να την επηρεάσουν.

Η Τουρκία βρίσκεται σε αντιπαλότητα ιδίως με την Σ. Αραβία, ΗΑΕ και Αίγυπτο λόγω της υποστήριξης των Αδελφών Μουσουλμάνων, η οποία οργάνωση έχει θεωρηθεί τρομοκρατική και από τις τρεις χώρες. Η Τουρκία πίστευε ότι η «Αραβική Άνοιξη» θα έφερνε στην εξουσία την οργάνωση των Αδελφών Μουσουλμάνων, για το λόγο αυτό πόνταρε σε αυτούς προσβλέποντας στην αναρρίχηση της εξουσίας των χωρών της Β. Αφρικής και Μ. Ανατολής και με αυτό τον τρόπο θα ανακηρυσσόταν προστάτιδα δύναμη του μουσουλμανικού πληθυσμού.

Αυτός ο σχεδιασμός έφερε οργή στις τρεις ισχυρές χώρες με αποτέλεσμα να έχει δεχτεί μπλοκαζ στο λιανικό εμπόριο από την Σ. Αραβία με την οικονομία της να δεχεται ισχυρό πλήγμα, να επικυρώνονται συμφωνίες για τον μέλλον των υδρογοναθράκων στην Αν. Μεσόγειο χωρίς να λαμβάνει μέρος η Τουρκία. Οι τρεις χώρες θεωρούν την Τουρκία ανταγωνίστρια χώρα και προσπαθούν να ανακόψουν την επιρροή της σε άλλες χώρες.

Η συμφωνία «Αβραάμ» που υπογράφει μεταξύ ΗΑΕ και Ισραήλ, με τις ευλογίες των ΗΠΑ απέσπασε θετικά σχόλια από όλο τον αραβικό κόσμο και ίσως είναι το πρώτο βήμα για λύση στο Παλαιστινιακό. Την συμφωνία την προσυπογράψανε το Μπαχρέιν και Ομάν βρίσκεται σε διάλογο η Σ.Αραβία και θα πάει στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων η Παλαιστίνη. Η Αίγυπτος είδε θετικά αυτή την κίνηση από τον διάδοχο των ΗΑΕ. Αυτή η συμφωνία εξόργισε των Ερντογάν διότι με αυτό τον τρόπο περιορίζονται οι κινήσεις

Παρατηρούμε ότι ο ισχυρός στρατός της Τουρκίας δεν λαμβάνει μέρος ούτε μακριά αλλά ούτε κοντά στην χώρα. Τα άτομα που λαμβάνουν μέρος είναι παραστρατιωτικές οργανώσεις οι οποίες μεταφέρονται σε κάθε εμπόλεμη ζώνη.

Το μεγάλο θαύμα της οικονομίας όπου από το 2002 έως το 2018 είχε εκτοξεύσει όλους τους δείκτες τελικά αποδεικνύεται μια μεγάλη φούσκα. Μέχρι στιγμής ο οικονομικός αιμοδότης της τουρκικής οικονομίας είναι ο μόνος σύμμαχος που του έχει απομείνει, το Κατάρ. Χωρίς να γνωρίζει κανείς ποια ανταλλάγματα δίνει ο Ερντογάν για να κρατάει την οικονομία του όρθια.

Ταυτόχρονα αρχίζει να διαφαίνεται ότι η προαναφερόμενη υπεροψία η οποία προβάλλεται μέσω της στρατηγικής της «υψηλής εποπτείας». Μια στρατηγική η οποία καταφέρνει να λειτουργεί με την τεχνική ότι η Άγκυρα θα λαμβάνει τις αποφάσεις και οι λοιποί θα εκτελούν τις πράξεις.

Η θεωρία Νταβούτογλου και οι αρχές της, που λειτουργούν ως γρανάζια της κρατικής εξουσίας στην Τουρκία, στο σύγχρονο περιβάλλον διαμορφώνουν μια νέα τάση στην

πολιτική των «μηδενικών προβλημάτων» με τους γείτονες. Η Άγκυρα «κατάφερε» να διατηρεί εχθρούς στην γειτονία της χώρας της όχι όμως με τους ίδιους καθ' αυτούς τους γειτονικούς λαούς της αλλά κυρίως με τους προεξάρχοντες ή επικεφαλής, αυτών

Η εξωτερική πολιτική της Άγκυρας φέρεται να δείχνει μια ασυνέπεια και ασυμφωνία μεταξύ πρότερου λόγου και πράξεων. Έτσι μέσω μιας πληθώρας αντικρουόμενων μηνυμάτων, σε σχέση με τον αρχικό βασικό προσανατολισμό της, η Τουρκική κυβέρνηση φαίνεται να ανατρέπει τα δεδομένα και να προσαρμόζεται ως «χαμαιλέοντας» αναλόγως των διαμορφούμενων σε τόπο και χρόνο συνθηκών και καταστάσεων.

Οι Θεωρία Νταβούτογλου και το «Στρατηγικό Βάθος» οδηγούν την Τουρκία σε ένα αδιέξοδο. Ο Ερντογάν κατάφερε να δημιουργήσει ρήξη στις σχέσεις της χώρας με πολλά κράτη, διατηρεί μια επαμφοτερίζουσα στάση με τους γείτονες και έχει θέσει υπό αμφισβήτηση και ιδιαίτερο προβληματισμό τις σχέσεις της χώρας με τον δυτικό κόσμο (ΗΠΑ, NATO, Ε.Ε.).

Όμως πρέπει να καταστεί σαφές ότι οι χώρες που απειλούνται απαντούν με ισχυρές συνεργασίες αλλά και με δηλώσεις αλληλεγγύης μεταξύ των, προκειμένου να αμυνθούν αρχικά και να «επιτεθούν» την κατάλληλη χρονική στιγμή, στον τόπο και με τον τρόπο που επιβάλλουν κάθε φορά οι συνθήκες.

Τελικά διαπιστώνεται ότι η Τουρκική εξωτερική πολιτική έχει υποστεί τα τραύματα της. Για να ιαθεί η Άγκυρα, μάλλον πρέπει να επαναξιολογήσει, να επαναπροσδιορίσει και να επικαιροποιήσει το σύνολο της πολιτικής της.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Είμαστε, εν κατακλείδι, θιασώτες μιας περιόδου τεκτονικών αλλαγών σε περιφερειακό (Μέση Ανατολή, βόρεια Αφρική και ανατολική Μεσόγειος) αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο (νοτιοανατολική Ασία). Οι διεργασίες λόγω της Αραβικής ή Μουσουλμανικής «Άνοιξης» συνεχίζονται με αμείωτους ρυθμούς και τίποτα προς το παρόν δεν έχει ακόμα σχηματοποιηθεί. Το «παιχνίδι» στην γεωπολιτική «σκακιέρα» βρίσκεται στην κορύφωση του με όλους τους δρώντες, διεθνείς και περιφερειακούς, να σχεδιάζουν τις επόμενες κινήσεις σύμφωνα με τις εθνικές τους επιδιώξεις. Η παγκόσμια οικονομική κρίση ταλανίζει Ε.Ε. και ΗΠΑ ενώ απειλεί το σύνολο της παγκόσμιας οικονομικής σταθερότητας. Κανένας δεν μπορεί να προβλέψει με βεβαιότητα την τελική έκβαση των γεγονότων, παρά μόνο να διατυπώσει υποθέσεις και εικασίες.

Το δόγμα Νταβούτογλου «περί μηδενικών προβλημάτων» άρχισε ήδη με την Μουσουλμανική ή Αραβική «Άνοιξη» να μεταβάλλεται σε «πολλαπλών προβλημάτων». Η Τουρκία, για να επιτύχει τον ρόλο που επιδιώκει, θα πρέπει να μην έρθει σε σύγκρουση με τα συμφέροντα παραδοσιακών, ισχυρών δυνάμεων, οι οποίες ήδη ασκούν επιρροή στην περιοχή της Μέσης Ανατολής και ανατολικής Μεσογείου, να διαπραγματευτεί και να συνεργαστεί μαζί τους, κάτι που είναι περισσότερο συμβατό με τη διαχρονική της διπλωματική κουλτούρα, αλλά και με την επίγνωση της ισχύος της στην παρούσα συγκυρία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΒΙΒΛΙΑ

Ηλίας Κουσκουβέλης, Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις, Αθήνα Ποιότητα 2007

Νταβούτογλου Αχμέτ. *Το Στρατηγικό βάθος η Διεθνής Θεση της Τουρκίας*. ΠΟΙΟΤΗΤΑ, 2010

Η. Κουσκουβέλης Η Αραβική Άνοιξη Μελέτες Διεθνών Σχέσεων Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις ΠΑΜΑΚ, 2012

Πολυεκδοση. «Το Στρατηγικό βάθος και η Τουρκία». Αθηνά: Ποιοτητα, 2013

Μάζης, Ιωάννης. *ΝΤΑΒΟΥΤΟΓΛΟΥ ΚΑΙ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ*. Αθήνα: Ηρόδοτος, 2013,

Βασίλης Μούτσογλου Η Αραβική Ανατροπή Η ανοιξιάτικη καταγίδα του Αραβικού κόσμου Αθηνά ΠΑΠΑΖΗΣΗ 2014

Κόκκινος Γεώργιος. *Μετά τον Γ΄ Παγκόσμιο Πόλεμο*. Αθήνα: Παν. Παπαμιχαήλ, 1998.

Κωνσταντίνος Φίλης, Τουρκία, Ισλαμ, Ερντογάν, Μικρές Εισαγωγές, Αθήνα 2019

ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ

Σεμινάριο ΑΔΙΣΠΟ, «Η Αραβική Άνοιξη και οι Επιπτώσεις της για την Ελλάδα και την Ευρύτερη Περιοχή»

Ημερίδα ΑΔΙΣΠΟ, Η «Αραβική Άνοιξη», Θεσσαλονίκη 28 Νοε 2013

Σκουφίδης Δημήτριος. *Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΞΕΛΙΞΕΩΝ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ ΣΤΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΔΟΓΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΝΕΟ-ΟΘΩΜΑΝΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΩΣ ΑΥΤΟΣ ΑΝ ΑΜΕΝΕΤΑΙ ΝΑ ΕΠΗΡΕΑΣΕΙ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΕΘΝΙΚΑ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΑ*. Διατριβή, Αθήνα: ΣΕΕΘΑ, 2015

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

<https://www.amynanet.gr/oloi-me-olous-sti-mesi-anatoli-pazaria-lykofilies-realpolitik-komvos-ta-emirata>

<https://armyvoice.gr/2020/06/stirixi-katar-erntogan>

<https://armyvoice.gr/2021/01/saoydiki-aravia-katar-i-exomalynsi-scheseon-agkathi-gia-ton-erntogan/>

<https://armyvoice.gr/2021/01/katar-saoydiki-aravia-i-symfonia-vazei-sto-perithorio-tin-toyrkia/>

https://www.businessdaily.gr/diethni/33868_nea-selida-anoigei-stis-sheseis-toy-katar-me-tis-hores-toy-kolpoy

<https://www.capital.gr/diethni/3483444/pos-tourkia-iran-kai-mousoulmaniki-adelfotita-meta-ti-libui-aplosan-plokamia-kai-stin-uemeni>

<https://www.capital.gr/diethni/3537826/taktiki-ala-libui-etoimazei-i-tourkia-stin-uemeni-skliri-proeidopoiisi-xouthi-pros-erntogan>

<https://www.capital.gr/diethni/3472483/giati-antiparatithentai-tourkia-kai-inomena-arabika-emirata>

<https://www.capital.gr/diethni/3543501/katastrofi-gia-tis-exagoges-tis-tourkias-sxedon-midenikes-roes-pros-saoudiki-arabia>

<https://www.capital.gr/bloomberg-view/3463019/oi-filodoxies-tou-erntogan-gia-ton-rollo-tis-tourkias-sti-libui-megalonoun#0>

<https://www.cnn.gr/kosmos/story/292330/episkepsi-erntogan-sto-katar-me-to-vlemma-sta-petrodolaria>

<https://www.dw.com/el/η-τουρκία-θέλει-να-σπάσει-την-αυτοαπομόνωσή-της/a-56279739>

<https://www.enikos.gr/international/titlos-eironeia-apo-tin-tourkia-vaftise-kladi-elias-tin-polemiki/1100637/>

<https://www.ethnos.gr/opinions/article/139757/dixostelosoemfyliossthnyemenh>

<http://eur-int.polsci.auth.gr/asia/e-aspida-tou-euphrate-kai-ta-nea-dedomena-ston-suriako-emphulio/>

<https://www.euro2day.gr/specials/topics/article/2045596/oi-filoi-oi-ehthroikai-oi-frenemies-ths-toyrkias.html>

<https://www.in.gr/2021/09/25/plus/mpouazizi-o-mikropolitispou-aytopyrpolithike-gia-na-anapsei-ti-floga-tis-aravikis-anoiksis>

<https://infognomonpolitics.gr/2020/05/h-touriki-amyntiki-viomichania-enischyi-tis-polisis-tis-stis-chores-tou-kolpou-en-meso-politikis-krisis/>

<https://www.in.gr/2021/11/24/world/tourkia-ta-inomena-aravika-emirata-diathetoun-10-dis-dolaria-gia-ependyseis>

www.huffingtonpost.gr/ioannis-koutroudis/-_6782_b_11242398.html

<https://gr.euronews.com/2019/12/17/pos-eftase-h-libyh-sto-adiexodo>

<https://www.kathimerini.gr/pages/security-bulletin/942208/i-proklisi-toy-neoy-politikoy-islam/08.01.2018,ΜάνοςΚαραγιάννης>

<https://www.liberal.gr/diplomacy/ta-mustika-tou-kolpou-o-perifereiakos-rolos-ton-emiraton-kai-i-schesi-me-to-riant/394611>

<https://www.liberal.gr/diplomacy/oi-scheseis-aiguptou-kai-tourkias-kai-pos-epofeleitai-o-ellinismos/317640>

<https://m.naftemporiki.gr/story/1702253/pos-mia-dekaetia-polemou-sunetripse-ti-suria>

<https://odeth.eu/αραβική-άνοιξη-τι-ήταν-εν-τέλει-και-ποι/>

<https://odeth.eu/η-λήθη-της-αραβικής-άνοιξης-και-οι-λίθο>

<https://www.philenews.com/f-me-apopsi/paremvaseis-ston-f/article/1188382/ga-tin-exomalynsi-ton-scheseon-toyrkias-aigptoy>

<http://www.politicaldoubts.com/asia/item/67-tourkia-kai-araviki-anoiksi>

<https://www.skai.gr/news/world/oi-skliroi-oroi-pou-thetei-i-aigypotos-gia-eksomalynsi-sxeseon-me-tin-tourkia>

<https://slpress.gr/diethni/me-ereisma-to-islamistiko-islam-i-toyrkia-vazei-podi-stin-yemeni/>

- <https://slpress.gr/diethni/vathainei-to-rigma-anamesa-se-toyrkia-kai-saoydiki-aravia/>
- <https://slpress.gr/diethni/poies-chores-thelei-na-quot-katapiei-quot-i-toyrkia-eos-to-2050-ti-deichnei-o-chartis-toy-frintman/>
- <https://www.tanea.gr/2019/12/20/world/i-tourkia-mpainei-olo-kai-pio-vathia-sto-xaos-tou-livykou-emfyliou/>
- <https://www.tanea.gr/2020/08/18/world/ta-allaksoun-tis-isorropies-oi-symfonies-tou-avraam/>
- <https://www.thetoc.gr/diethni/article/allaksa-tin-istoria-tis-tunisi-as-kai-twra-to-metaniwnw>
- <https://www.tovima.gr/2019/10/09/world/pigi-eirinis-to-onoma-tis-tourkikis-eisvolis-sti-syria/>
- <https://www.tovima.gr/2021/05/06/world/tourkia-sti-saoudiki-aravia-o-tsavousoglou-stis-11-maiou/>
- <https://www.tovima.gr/2020/09/30/world/giati-anevainei-to-thermometro-metaksy-tourkias-kai-saoudikis-aravias-to-xroniko-kai-ta-aitia-tis-krisis/>
- <https://www.trt.net.tr/greek/tourkia/2020/09/12/antidrase-tourkias-sten-apophase-tou-mpakhrein-na-sunapsei-diplomatike-skhese-me-to-israel-1489351>
- <https://tvxs.gr/news/kosmos/o-psyxros-polemos-tis-mesis-anatolis>
- [https://el.wikipedia.org/wiki/Τουρκική_εισβολή_στη_Συρία_\(2019\)](https://el.wikipedia.org/wiki/Τουρκική_εισβολή_στη_Συρία_(2019))
- https://el.wikipedia.org/wiki/Αιγυπτιακή_επανάσταση_του_2011
- https://el.wikipedia.org/wiki/Ηνωμένα_Αραβικά_Εμιράτα
- <https://el.wikipedia.org/wiki/Κατάρ>
- <https://el.wikipedia.org/wiki/Μπαχρέιν>
- https://el.wikipedia.org/wiki/Σαουδική_Αραβία
- <https://el.wikipedia.org/wiki/Συρία>
- <https://el.wikipedia.org/wiki/Υεμένη>

